

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Terveysten edistämisen ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Arja Singh

TYÖTTÖMÄN NUOREN VOIMAANTUMISEN KUVAUS HAMINAN
KAUPUNGIN KUNTOUTTAVASSA TYÖTOIMINNASSA

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Terveiden edistämisen ylempi ammattikorkeakoulututkinto

SINGH ARJA

TYÖTTÖMÄN NUOREN VOIMAANTUMISEN
KUVAUS HAMINAN KAUPUNGIN
KUNTOUTTAVASSA TYÖTOIMINNASSA

Opinnäytetyö

72 sivua + 21 liitesivua

Työn ohjaaja

Yliopettaja Marja-Leena Kauronen

Toimeksiantaja

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Oy

Voi hyvin nuori!- hanke

Toukokuu 2012

Avainsana

kuntouttava työtoiminta ,nuoret, pitkäaikaistyöttömät, teemahaastattelu, voimaantuminen

Opinnäytetyö kuuluu osana Kymenlaaksossa toteutettavaan ”Voi hyvin nuori”- hankkeeseen. Hankkeen tarkoituksena on lisätä nuorten hyvinvointia ja ehkäistä syrjäytymistä. Tämän opinnäytetyön lähtökohtana oli kuvata työttömän nuoren voimaantumista kuntouttavassa työtoiminnassa Haminan palvelukeskus Väylän toiminta-alueella. Laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla viittä kuntouttavan työharjoittelun ohjaajaa sekä yhdeksää pitkäaikaistyöttömää nuorta, jotka olivat parhaillaan tai olivat olleet Väylän asiakkaina. Menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Nuorilta kysyttiin heidän kokemuksistaan kuntouttavasta työtoiminnasta ja saadusta tuesta. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajilta kysyttiin heidän näkemyksiään voimaantumisesta sekä annetusta tuesta. Tutkimuksen aineisto on analysoitu deduktiivista sisällönanalyysia käyttäen. Analyysirunkona on käytetty voimaantumiseen liittyviä ennakkoehtoja kuten päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emotiot ja niitä säätelevät tekijät jotka liittyvät kouluttautumiseen ja työllistymiseen.

Kuntouttava työtoiminta on vaikuttanut positiivisesti nuorten toimintakykyyn, aktiivisuuteen, asenteeseen ja arkipäivän elämään. Nuorten itseluottamus lisääntyi, ja minäkuvan ja minäkäsityksen vahvistuminen antoi uskoa kykyyn omista mahdollisuuksista. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat näkivät nuoren voimaantumisen kokonaisvaltaisena ryhdistäytymisenä ja kokivat voimaantumista sen myötä.

Tutkimus osoitti, että Väylän tarjoama tuki vaikuttaa voimaannuttavasti ja ehkäisee nuorten syrjäytymistä. Jatkotutkimusaiheeksi sopisi nuorten kykyuskomuksiin perustuvan tutkimus jossa tarkastellaan miten nuoren asennetta ja minäkäsityksen muutosta voitaisiin parhaiten tukea.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Master Level Programme in Health Promotion

SINGH ARJA

Description of the Empowerment of an Unemployed Young Person in Rehabilitative Work Activities at city of Hamina

Master's Thesis

72 pages + 21 pages of appendices

Supervisor

Marja-Leena Kauronen, PhL, Principal Lecturer

Commissioned by

Kymenlaakso University of Applied Sciences

Voi hyvin nuori! - project

May 2012

Keywords

Rehabilitative work activities, young people, long-term unemployed, thematic interview, empowerment

The Master's thesis is part of a project called 'Voi hyvin, nuori' - that is being carried out in Kymenlaakso. The aim of the project is to increase the well-being of young people and to prevent social exclusion. The starting point for this graduate thesis was to describe the empowerment of an unemployed young person in rehabilitative work activities in the region covered by Hamina Service Centre Väylä. The material for this qualitative study was collected by interviewing five instructors of rehabilitative work training and nine long-term unemployed young people who were at the moment or had been clients of Väylä. The method applied was a thematic interview. The young people were asked questions about their experiences of the rehabilitative work activities and about the support they had received. The instructors of the rehabilitative work activities were asked to express their views on empowerment and the support provided. The material of the study has been interpreted by deductive content analysis. The framework of the analysis consisted of empowerment-related preconditions, such as goals, ability beliefs, context beliefs, emotions and elements regulating them related to education and employment.

The rehabilitative work activities have had a positive impact on the functioning, activity, attitude and daily life of the young people. Their self-confidence increased and the strengthened self-image and self-concept made them believe in their personal chances of success. The instructors of the rehabilitative work activities saw a young person's empowerment from a large perspective so that he/she got a grip on his/her life.

The study showed that the support provided by Väylä had an empowering effect, preventing, for its part, the social exclusion of young people. In the future, a study could be performed that is based on young people's beliefs in their skills and that would take a look at how to best support a young person's attitude and his/her changing self-concept.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA	7
	2.1 Nuorten työttömyys ja syrjäytymisuhka	7
	2.2 Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (Finlex 189/ 2001)	9
3	TYÖVOIMAN PALVELUKESKUS VÄYLÄ	10
4	VOIMAANTUMINEN	12
	4.1 Aiempia tutkimuksia voimaantumisesta	12
	4.2 Voimaantuminen kokemuksena	14
	4.3 Voimaantuminen prosessina	15
	4.4 Voimaantumista luokittelevat osaprosessit	16
	4.4.1 Henkilökohtaiset päämäärät	17
	4.4.2 Kykyuskomus	18
	4.4.3 Kontekstiuskomukset	19
	4.4.4 Voimaantumista säätelevät emootiot ja niiden väliset suhteet	19
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	21
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
	6.1 Fenomenografia tutkimuksellisena lähestymistapana	23
	6.2 Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu	24
	6.3 Kohderyhmän valinta	26
	6.4 Operationalisointi ja haastattelukysymykset	26
	6.5 Haastattelun toteutus	29
	6.6 Aineiston sisällön analyysi	32
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	35
	7.1 Taustatietoa nuorista	35
	7.1.1 Päämäärät	38
	7.1.2 Kykyuskomukset	41
	7.1.3 Kontekstiuskomukset	43
	7.1.4 Emootiot	46

7.2 Väylän kuntouttavan työtoiminnan vaikutus	48
7.2.1 Päämäärät	48
7.2.2 Kykyuskomukset	50
7.2.3 Kontekstiuskomukset	51
7.2.4 Emootiot	51
7.3 Johtopäätökset	54
8 TUTKIMUKSEN EETTISET KYSYMYKSET JA LUOTETTAVUUS	55
9 POHDINTAA	58
LÄHTEET	63
LIITTEET	

Liite 1. Ohjaajien teemakysymykset ja analysoidut vastaukset

Liite 2. Nuorten teemakysymykset ja analysoidut vastaukset

Liite 3. Aikaisempia tutkimuksia voimaantumisesta

Liite 4. Haastattelupyyntö työttömille nuorille

Liite 5. Tutkimuslupa-anomus

Liite 6. Tutkimuslupa päätös

Liite 7. Haastattelupyyntö ohjaajille + suostumislomake

1 JOHDANTO

Kotkan - Haminan alueella nuorten työttömyys on lisääntynyt huomattavasti ja sen vaikutukset tulevat näkymään alueella nuorten pitkäaikaistyöttömyytenä. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun alueellinen ”Voi hyvin nuori!” -yhteishanke on tällä hetkellä ajankohtainen ja kohdistuu toimenpiteisiin Kymenlaakson nuorten aikuisten elämänhallinnan parantamiseksi.

Nuoren työnhakijan kohdalla työllisyyskuvio keskittyy peruskoulun päättymisen jälkeen tehtäviin valintoihin. Nuoruus ei ole enää pelkästään siirtymistä aikuisuuteen, vaan nuorten on entistä enemmän osattava tehdä oikeita valintoja tulevaisuuttaan varten koulutuksen ja työn välillä. Omaa paikkaansa etsivillä nuorilla on monia riskejä ajautua vaikeuksiin, jotka vuosien myötä voivat johtaa syrjäytymiseen koulutuksesta, työelämästä ja muista yhteiskunnan perustoiminnoista (Kuorelahti & Viitanen 1999, 5).

Yhteiskunnan luomat paineet aikuistumiseen ja sen mukanaan tuomiin haasteisiin ovat joillekin nuorille liian suuria yksin käsiteltäviksi ja selviteltäviksi. Koulutukseen ja sen läpiviemiseen sekä työelämän aloittamiseen tarvittavat resurssit eivät kaikilla riitä. Epäonnistumisen tunteet ja kokemukset lisäävät ongelmia nuorten keskuudessa ja vaarana on syrjäytyminen yhteiskunnan piiristä ilman ulkopuolista apua.

Tarkastelen tässä työssä nuoren voimaantumista kuntouttavan työtoiminnan avulla. Tutkimus rakentuu nuorten ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien haastatteluissa esiin tulleisiin asioihin. Erityisesti pyrin tutkimuksellani kuvaamaan niitä muutoksia jotka konkreettisesti ovat nähtävissä nuoren elämässä ja arkipäivässä. Viitekehyksenä käytän Siitosen (1999) voimaantumisen teoriaa, koska se soveltuu parhaiten kokemuksellisten asioiden esiintuomiseen. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää, miten positiivisilla kokemuksilla ja kannustamisella saadaan aikaan muutos nuoren käytöksessä ja tarjotaan hänelle näköalaa entistä laajempaan ajatteluun ja sen myötä toimimiseen. Pystyvyys ja kykyuskomukset tuovat luottamuksen omasta vaikutuksesta omaan elämään ja elämänhallintaan. Ratkaisevan tärkeitä ne ovat silloin, kun lähdetään muuttamaan ihmisen käytöstä. Tietoisuus kyvyistään vaikuttaa käytöksen arvioimiseen ja pysyvyyteen. Pystyvyys on nuorella tunnetta omista kyvyistä selvitä haasteista ja vaikeista tilanteista. Se näkyy nuoren tavassa toimia, ajatella ja tuntea kuin myös asetuissa tavoitteissa, toiveissa ja odotuksissa. (Bandura 1997, 2004.)

Tiivistettynä ilmaisten keskityn Siitosen teorian toiseen osapremissiin joita ovat päämäärät, kykyuskomukset, konteksti ja emotiot ja niihin liittyvät asiat. Nuoret tarvitsevat heti työttömyyden alettua henkilökohtaista palvelua, tilanteeseensa paneutumista, tietoa, neuvontaa ja motivointia sekä ennen kaikkea toimenpiteitä joiden avulla he pääsevät parantamaan osaamistaan ja valmentautumaan työelämään.

Kuntouttava työtoiminta pyrkii voimaannuttamaan eli mahdollistamaan nuorta tunnistamaan, luomaan ja kanavoimaan omia voimavarojaan. Voimaantuminen on todennäköisempää jos nuorelle mahdollistetaan omaa elämää koskevien valintojen teko tuemalla nuorta valinnoissaan ja antamalla valta hänelle itselleen.(Siitonen 1999, 92.)

Palvelukeskus Väylä pyrkii kuntouttavalla työtoiminnallaan auttamaan työttömyysohjelman ja syrjäytymisen ehkäisyssä ja nuorten elämänhallinnan lisäämisessä ja ne ovat myös Kymenlaakson ammattikorkeakoulun ”Voi hyvin nuori! ” - hankkeen tavoitteita.

2 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

2.1 Nuorten työttömyys ja syrjäytymisuhka

Nuoruus on elämänvaihe jolle ovat tyypillisiä nopeat biologiset, sosiaaliset ja psyykkiset muutokset. (Rönkä 1994). Myöhäisnuoruuden vaiheeseen liittyy monia keskeisiä koko myöhempään elämään vaikuttavia muutoksia, kuten ammattiin valmistuminen, lapsuudenkodista irrottautuminen, oman kodin perustaminen sekä siirtyminen työmarkkinoille. (Aalberg & Siimes 2007.) Vaihe edellyttää myös huomattavaa psyykkistä työstämistä: omien tavoitteiden ja päämäärien jäsentämistä ja sovittamista ympäristön odotuksiin, päätöksentekoa ja valintoja sekä aiempaa aktiivisempaa ja tietoisempaa otetta omasta elämästä (Rönkä 1994). Nuoruus on siirtymäjakso jolloin oman persoonallisuuden muovautumisen lisäksi kehitellään omia sosiaalisia, koulutuksellisia ja ammatillisia taitoja. Näillä tekijöillä yksilö vaikuttaa oman sosiaalisen asemansa muodostumiseen ja omaan hyvinvointiin. (Pensola 2003; Pensola & Martikainen 2004; Huurre & Aro 2007.)

Aikuistumisen vaihe on nykypäivänä pidentynyt sekä muuttunut entistä yksilöivämmäksi ja epävakammaksi. Nuoret kohtaavat uudenlaisia paineita jotka vaikeuttavat aikuistumista. Käsitykset erilaisista elämänmalleista ja tavoista ovat tulleet sallitummiksi. Nuorilla on entistä enemmän vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia. Valitettavasti

nuoret jäävät valinnanvapautensa ja vaihtoehtojen kanssa usein yksin. Koulu ja nykypäivän ympäristö ei tue nuorta riittävästi kuten ehkä joskus aikaisemmin. Valintojen tekeminen itsenäisesti vaihtoehtojen välillä sekä yhteiskunnan muutoksiin sopeutuminen vaatii nuorelta elämänhallintaa. Koveneva kilpailu koulutus- ja työpaikoista vaatii vankkaa koulutusta ja koulutushalukkuutta. Nämä ovat syistä miksi nuorten syrjäytymisuhan katsotaan lisääntyneen.

Nuorten pitkäaikainen työttömyys, asunnottomuus, pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus sekä näistä seuraava elämänhallinnan pettäminen näkyy nuorten syrjäytymisenä ja muunakin pahoinvointina. Työttömyys lisää syrjäytymisen uhkaa. Se on riittävä tekijä yksinkin syrjäyttämään. Vaikeinta se on silloin, kun nuori putoaa enemmän kuin yhden yhteiskunnan toimintajärjestelmän ulkopuolelle. Ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle jääminen on yksi uhkatekijä nuoren elämässä varsinkin, jos hänellä ei ole mitään ammatillista tutkintoa. Nykyaikaiset työmarkkinat ovat ikään kuin sulkeutuneet ammattikouluttamattomilta nuorilta. Työmarkkinoilla ei ole heille käyttöä. He joutuvat helposti työttömäksi. (Etelä-Suomen lääninhallitus.)

Lämsän (2009) mukaan nuori voi selviytyä, jos hänellä on voimavaroja ja häntä tuetaan ongelman ratkaisussa. Selviytyessään nuori kykenee ratkaisemaan erilaisia arkipäivän ongelmiaan joko omin voimavaroin tai lähiyhteisöltä tai palvelujärjestelmältä saamansa tuen avulla. Selviytyminen on yhteydessä kasvuun ja kehitykseen. Lähiympäristön ja palvelujärjestelmän tehtävänä on nuoren kasvun tukeminen sekä kasvun esteiden poistaminen eri elämäntilanteissa ja kasvuympäristössä. Koti ja koulu ovat tässä suhteessa keskeisessä asemassa. Sieltä saaduilla turvallisella perustalla ja eväillä voi myös katu olla nuorelle mahdollisuuksien maailma. Selviytyminen on yhteydessä nuoren hyvinvointiin ja turvallisuuden tunteeseen sekä erilaisten elämänhallintaresursien, kuten sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman hallintaan. Selviytyvä nuori kokee kuuluvansa siihen yhteisöön, jossa hän elää, mutta hän kokee samanaikaisesti, että hän voi itse vaikuttaa elämäänsä ja olla oman elämänsä hallitsija. (Lämsä 2009.)

Useimmat nuoret selviytyvät elämässään ilman suurempia vaikeuksia ja myös syrjäytymisvaarassa olevalla tai jo jollakin yhteiskuntamme toiminta-alueelta syrjäytyneellä nuorella on mahdollisuus selviytymiseen. Vaikka nuoren elämäntilanteessa olisi monia ongelmia eivät hänen kanssaan työskentelevät aikuiset saa koskaan menettää toivoa. Jokaisella nuorella on puutteiden lisäksi myös voimavaroja. Jokainen nuori voi

vaikeuksista huolimatta selviytyä. Joskus nuoren selviytymiseen riittää jo se, että hänellä on yksikin aikuinen, joka luottaa hänen mahdollisuuksiinsa rakentaa omaa tulevaisuuttaan. Ehkä nuoren elämästä ei tule suurta menestystarinaa, mutta ihan hyvä elämä kuitenkin .(Lämsä 2009.)

2.2 Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (Finlex 189/ 2001)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta ja eräistä siihen liittyvistä laeista tuli voimaan 1.9.2001. Lain voimaantulo tarjoaa uusia mahdollisuuksia pitkään työttömänä olleille asiakkaille. Laki velvoittaa kunnat ja työvoimatoimistot yhteistyöhön kullekin asiakkaalle sopivan suunnitelman ja palvelukokonaisuuden laatimiseksi. Tämän lisäksi laki velvoittaa kunnat järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa pitkään työttömänä olleille, työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saaville asiakkaille. (Väylän toimintakertomus 2010).

Aktiivisessa sosiaalipolitiikassa tavoitteet ovat työllisyys poliittisia ja siinä korostuu sosiaalitoimen ja työvoimahallinnon yhteistyö. (Karjalainen - Saikku - Pasuri - Sepälä 2008; 14) .Laki kuntouttavasta työtoiminnasta on osa laajempaa kokonaisuutta. Lailla on yhdessä työvoimapalvelulain, toimeentulosta annetun lain ja eräiden niihin liittyvien lakien muutosten kanssa luotu kokonaisuus, jolla estetään nykyistä tehokkaammin pitkäaikaistyöttömyyden aiheuttamaa syrjäytymistä ja parannetaan pitkäaikaistyöttömien mahdollisuutta palata työelämään. Kuntouttava työtoiminta voi luoda väylän työelämään, auttaa toimintakyvyn palauttamisessa tai jäljellä olevan toimintakyvyn ylläpitämisessä. Kuntouttavan työtoiminnan tavoite on estää pitkään jatkuvan työttömyyden kielteiset vaikutukset asiakkaan toimintakykyyn. (Väylän toimintakertomus 2010.)

Jokaiselle työttömälle asiakkaalle, joka saa toimeentulotukea tai työmarkkinatukea, laaditaan aktivointisuunnitelma. Aktivointisuunnitelma laaditaan aina yhteistyössä asiakkaan kanssa. Kun työtön alle 25-vuotias nuori on saanut työmarkkinatukea viiden kuukauden ajan, on työvoimatoimiston velvollisuus käynnistää aktivointisuunnitelman tekeminen. Kun kysymyksessä on työttömyyden perusteella toimeentulotukea saava nuori, on kunnan sosiaalitoimiston tehtävä käynnistää toimenpiteet suunnitelman laatimiseksi. (Väylän toimintakertomus 2010.)

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen velvoite perustuu niin ikään asiakkaan ikään. Alle 25-vuotiaalla työttömällä työnhakijalla ei ole oikeutta ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyä lain edellytykset täyttävästä kuntouttavasta työtoiminnasta ilman kieltäytymisestä seuraavia toimeentuloturvan seuraamuksia. Tarkoitus on katkaista nuorten työttömyys ja syrjäytyminen mahdollisimman varhain ja riittävän tehokkaasti. Ennen kuntouttavaan työtoimintaan tuloaan asiakkaalla on ollut työttömänä työnhakijana mahdollisuus saada työvoimapalveluja ja päästä työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin. Nämä mahdollisuudet hänellä säilyvät myös sen jälkeen, kun hän täyttää kuntouttavaa työtoimintaa koskevan lain soveltamisalan edellytykset. (Väylän toimintakertomus 2010.)

3 TYÖVOIMAN PALVELUKESKUS VÄYLÄ

Kotkan kaupunki, Kotkan työvoimatoimisto ja Kela olivat mukana työvoimahallinnon yhteispalvelukokeilussa, joka edelsi vuonna 2005 alkaneen Kotkan - Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylän toimintaa. Nykyinen Väylä on työ- ja elinkeinotoimiston, seudun kuntien (Kotka, Hamina, Pyhtää, Virolahti, Miehikkälä), Kansaneläkelaitoksen sekä palveluntuottajien muodostama asiantuntija- ja palveluverkosto. Työvoiman palvelukeskus Väylä toteuttaa valtion ja kuntien yhteisvastuuta työttömyyden hoidosta Kotkan ja Haminan seudulla. Väylä on moniammatilliseen yhteistyöhön perustuva keskus, jossa asiakkaalle tarjotaan tukea työhaussa ja elämänhallinnassa sekä näitä aktivoivia toimenpiteitä. (Väylän palveluesite 2010.)

Työvoiman palvelukeskus Väylän toiminnan tarkoituksena on auttaa ja ohjata pitkäaikaistyöttömiä asiakkaita työelämän suuntaan esimerkiksi työkokeilun tai harjoittelun, työelämävalmennuksen, työllistämisen tai opiskelun kautta. Väylän asiakkaaksi tullaan työvoimaneuvojan ja sosiaalitoimiston lähettämänä. Väylä selvittelee kokonaisvaltaisesti asiakkaan elämänhallintaan ja terveydentilaan liittyviä asioita ja ohjaa tarvittaessa muiden palvelujen piiriin. Väylän tavoitteena on edistää asiakkaiden omaa aktiivisuutta, selvittää ja poistaa moniammatillisesti työllistymiseen liittyviä esteitä ja näin parantaa asiakkaiden työmarkkina- ja elämäntilaa sekä myöskin edistää ja tukea arkipäivän selviytymistä sekä työllistymisedellytyksiä. (Väylän palveluesite 2010.)

Asiakkaille nimetään Väylässä vastuuhenkilöksi työvoimaohjaaja ja sosiaalityöntekijä/ sosiaaliohjaaja. Vastuuhenkilöt ja asiakas laativat yhdessä asiakkaalle soveltuvan, henkilökohtaisen ja tavoitteellisen aktivointisuunnitelman. Terveystieteiden tekijä tekee

asiakkaalle terveystarkastuksen sekä opastaa terveyteen liittyvissä asioissa. Väylässä on tarjolla myöskin työhallinnon ja sosiaalitoimen peruspalvelujen lisäksi erilaisia ryhmätoimintoja, esim. arjen hallintaan, aktivoitumiseen, työelämään tutustumiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen suunnattuja kursseja ja työpajoja. Käytössä on myöskin työhön valmentajan palvelut ja tukihenkilötoimintaa. Asiakkuuden aikana tarvittaviin terveydentilaan liittyviin tutkimuksiin ja kuntouttavaan työtoimintaan on myöskin mahdollisuus järjestetty Väylän kautta. (Väylän palveluesite 2010.)

Työskentely nuorten kanssa on prosessinomaista. Työ vaatii työntekijältä aktiivista ja kannattelevaa työtettä. Intensiivisellä työotteella nuoria tuetaan ja neuvotaan omien asioiden hoidossa. Aktivointisuunnitelmassa edetään pienin osatavoittein, koska asiakasryhmässä olevien nuorten on vaikea tehdä pidemmän tähtäimen suunnitelmia. He tarvitsevat valmentavia, matalan kynnyksen ryhmä- ja yksilöpalveluja, ennen kuin voivat ajatella sijoittumista esim. työharjoitteluun. Tärkeää on, että sovitut toimenpiteet ovat oikea-aikaisia asiakkaan tilanteen edistymisen kannalta (Väylätoimintaker-tomus 2010.)

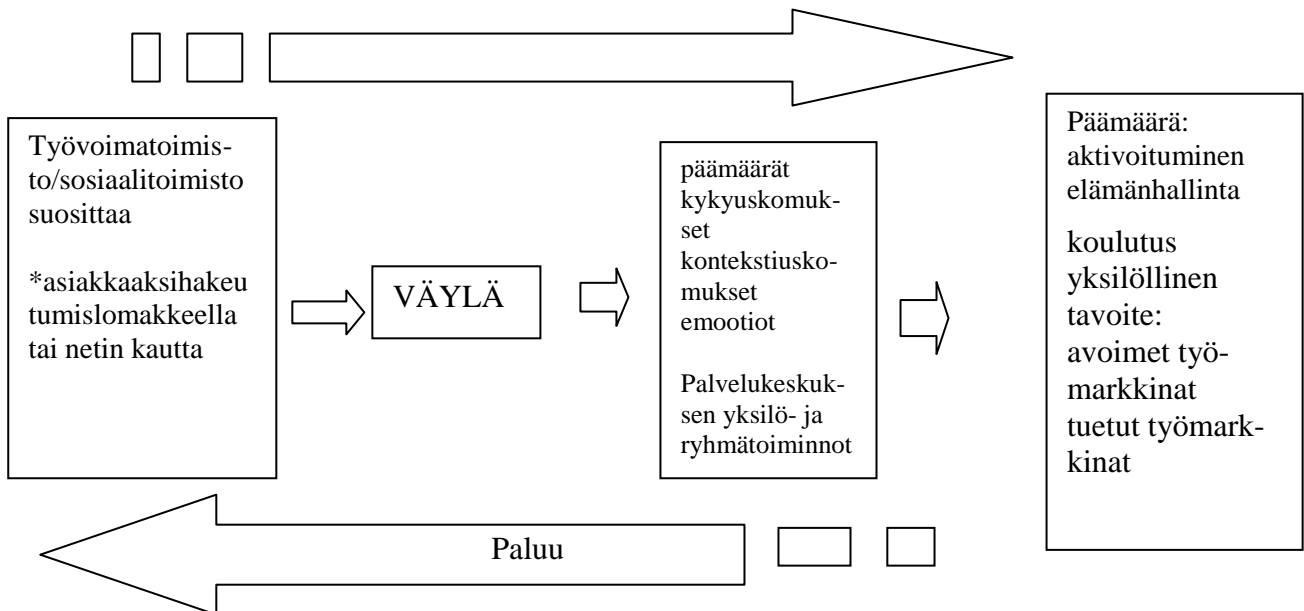
Väylässä kuntouttavat aktivointitoimenpiteet pyritään miettimään siten, että niistä muodostuisi asiakkaalle asteittain polku työelämän suuntaan. Tässä kuntoutumisprosessissa asiakkaalla itsellään on tärkein rooli, kun hän etsii yhdessä työntekijöiden kanssa itselleen uusia voimavaroja (sosiaaliset suhteet, motivaatio) ja oppii parempia toimintatapoja omaan arkeen. Asiakastapaamiset pitävät sisällään keskustelua ja moti-vointityötä liittyen sekä työssäkäyntiin että henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen. Työntekijät arvioivat yhdessä asiakkaan kanssa hänen tilannettaan ja tarpeita sekä eri-laisia tarjolla olevia vaihtoehtoja, joiden pohjalta laaditaan tavoitteellinen aktivointi-suunnitelma, joka huomioi asiakkaan elämäntilanteen, toiveet ja ongelmat sekä paikal-liset tarjolla olevat mahdollisuudet.

Tullessaan Väylän asiakkaaksi nuorelta odotetaan sitoutumista ja motivaatiota. Väylän eräs kriteeri asiakkaaksi pääsyssä on asiakkaan motivaatio ja tavoitteena on työmark-kinoille sijoittuminen. Väylässä käydään kaikkien asiakkaiden kanssa säännöllistä keskustelua asiakkaan elämäntilanteesta ja Väylän tarjoamista palveluista. Väylän asi-akkailla ongelma ei aina ole työn puute, vaan ongelmat liittyvät usein asiakkaan työl-listymisvalmiuksiin. Asiakkaiden elämäntilanteen ja työkyvyn muutoksia seurataan

koko asiakkuuden ajan ja tarkennetaan tarvittaessa asiakkaalle Väylän toimintaa ja työllistymiseen tähtäävää tavoitetta.

Asiakkuus työvoiman palvelukeskuksessa päättyy, kun asiakas saa työpaikan avoimilta työmarkkinoilta tai kun työllisyysedellytykset ovat parantuneet niin, ettei erityispalveluja enää tarvita, tai hän aloittaa ammatillisen koulutuksen. Asiakkuus päätetään myös silloin kun asiakas, työhallinnon ja kunnan edustajat yhdessä toteavat, ettei asiakasta voida auttaa työvoiman palvelukeskuksen palveluilla, koska hän ei ole itse motivoitunut tai motivoitavissa parantamaan omaa tilannettaan. Asiakkuuden päättyessä asiakkaan kanssa sovitaan, missä asiakkuus jatkuu siten ettei palveluprosessi katkea (Väylän toimintakertomus 2010.)

Väylän kuntouttavan työtoiminnan prosessi tiivistettynä alla olevassa kuvassa:

Kuva 1. Kuntouttava työtoiminta prosessina

4 VOIMAANTUMINEN

4.1 Aiempia tutkimuksia voimaantumisesta

Voimaantuminen prosessina tulee esiin Halldórsdóttir'in (1996) mukaan kasvavana hyvinvoinnin ja terveyden tuntona. Se on subjektiivinen tunne elämänhallinnan lisääntymisestä tai palaamisesta. Toinen voi olla siltana tai muurina.” Rodwellin (1996) mukaan” empowerment on auttava prosessi, jossa asiakkaan autonomian vahvistamiseksi työskennellään hänen itsetuntonsa ja arvojensa kehittämiseksi. Se edellyttää mo-

lemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta. Seurauksena on positiivinen itsetunto (voima on peräisin itsetunnosta) ja kyky asettaa ja saavuttaa tavoitteita, elämänhallinnan ja muutoksen tuntua sekä tulevaisuudentoivoa.” Gallopin (1997) mielestä ”persoonallinen empowerment tarkoittaa omien ajatusten, tunteiden ja käyttäytymisen säätelyä. Power- over tarkoittaa toisten kontrollointia. Feministinen empowerment tähtää toisten empowermentin helpottamiseen. Voimaannuttaminen on silloin hoivalähtöistä. Huomaaminen, arvostaminen ja toisten kokemusten vakavasti ottaminen on itsessään voimaannuttavaa.

Fultonin ilmaisun mukaan (1997) ”empowerment käsitteellistetään vapautena tehdä päätöksiä ja todellisia valintoja.” Rylesin (1999) mielestä ”empowerment on prosessi ja sen lopputulos sekä abstrakti käsite.” Kuulluksi tuleminen on keskeistä voimaantumisprosessissa.

Yksilöt, työntekijät ja organisaatiot voivat aktiivisesti voimaannuttaa asiakkaitaan ja kollegoitaan, kunhan ovat ensin itse voimaantuneet. Vallankäytösuhde työntekijöiden ja asiakkaiden välillä estää empowerment-prosessin. Johnsin ja Hardyn (1999) mielestä ”empowerment on vapaudentajua tehdä jotakin merkittävää muutettaessa omaa elämää. Ei ole kysymys vain kapasiteetista valita, vaan myös voimasta toimia niin, että saavuttaa tarkoituksensa.” Epsteinin ja Olsenin (1999) mielestä ”on tärkeää, että palvelujen käyttävät tuntevat voimaantuneensa, jotta he voisivat avustaa palvelujen tarjoajien koulutuksessa.” Siitonen (1999) sanoo, ettei voi voimaannuttaa toista ennen kuin on itse voimaantunut.

Kirkpatrickia ja Landeenia (1999) mukaillen ”kun sosiaali- ja terveystieteiden palveluja käyttävät ihmiset ovat voimaantuneita, heistä tulee aktiivisia kumppaneiksi kehitettäessä palveluja heidän tarpeitaan vastaaviksi.”. Masonin ja Mercerin (1999) pohdinnassa ”potilaille annetaan vaikutelma, että heillä on valta vaikuttaa päätöksentekoon, mutta todellisuudessa he voivat vaikuttaa vain pieniin asioihin. Todellinen päätöksenteko tapahtuu jossain muualla kuin potilaan kanssa”. Barkerin (1999) mielestä ”empowerment merkitsee laillisen vallan delegointia, valtuuttamista tai tekemistä kykeneväksi. Jos empowermentilla tarkoitetaan, että sallimme ihmisten tehdä jotain, meidän pitäisi kysyä, kuka heitä esti ja miksi.

Lewisin & Urmstonin (2000) mielestä empowerment on yleinen käsite sosiaalialan, hoitotyön, terveyden edistämisen, sairaanhoidon koulutuksen ja kasvatustieteen kirjallisuudessa.

lisuudessa. Käsitteenä se kaipaa selkeyttä ja johdonmukaisuutta ja se ymmärretään helpommin sen puuttumisena: voimattomuus, avuttomuus, toivottomuus, vieraantuminen, kaltoinkohtelu, alistaminen, masennus, holhous, huomioon ottamattomuus, oman elämän kontrollin ja riippumattomuuden tunteen menettäminen.” Falk-Rafaelin (2001) mukaan ”empowerment on aktiivinen sisäinen kasvuprosessi, jolla on juurensa omassa kulttuurissa, uskonnossa ja persoonallisessa uskomusjärjestelmässä. Kasvuprosessi suuntautuu oman täyden potentiaalin toteuttamiseen ja se tapahtuu ravitsevasa hoitaja-asiakas -suhteessa.”

Kiikkalaa, Immosta, Sohlmania, Ahosta ja Siitosta (2000) lainatakseni uupumisen ja voimaantumisen ydin on: uupuminen ja voimaantuminen ovat yksilön sisäisiä prosesseja, jotka kuitenkin ovat aina kiinteästi sidoksissa ihmisen toimintaympäristöön, sen ilmapiiriin, ihmissuhteisiin ja tapahtumiin. Yksilön sisäinen voimantunne voi saada vahvistumiseen johtavan sysäyksen monista viesteistä. Uupuminen on kokonaisvaltainen kokemus hallittavuuden vähenemisestä tai katoamisesta. Yhteisön empowerment-prosessi vaatii pitkäaikaista kehittämistä, ja sitä tulee ohjatusti rakentaa askel askeleelta. Se edellyttää pitkäkestoista tukea ja muutoksia vallitsevissa organisaatorakenteissa.

4.2 Voimaantuminen kokemuksena

Voimaantuminen on sana jota usein kuulee toisteltavan eri yhteyksissä yhteiskunnallisten asioiden tiimoilla. Voimaantuminen on suomalainen käänös englanninkieliselle sanalla empowerment, ja sitä käytetään yleiskäsitteenä kuvaamaan ihmisen sisäistä voiman tunnetta. Voimaantuminen on muutosta ihmisen ajattelussa, tunteissa ja toiminnassa. Voimaantumisen prosessia voidaan pitää sekä yksilöllisenä, että sosiaalisena prosessina. Yksilöllisellä tasolla kyse on ihmisen omasta sisäisen voiman löytämisestä ja sosiaalisella tasolla yhteiset arvot ja yhteishenki antavat toiminnalle merkityksen. (Siitonen 1999, 86 – 87.)

Ihmisen sisäinen voiman tunne on ratkaisevassa asemassa silloin, kun on kyseessä ihmisen hyvinvointi ja elämän hallinta. Ihmisen on saatava kokemus siitä, että hän itse on itsensä paras auktoriteetti (Siitonen 1999, 86 -87). Siitosen mukaan voimaantumisella on monia määritteitä, mutta yleisesti voimaannuttamisella käsitetään pyrkimystä auttaa ihmisiä löytämään omia voimavarojaan ja ottamaan vastuuta omista teoistaan.

Tutkijana minun tehtäväni on tässä työssä kuvata nuoren voimaantumisen kokemusta ja tunteita haastatteleamalla sekä nuoria että heidän työharjoitteluohjaajiaan.

4.3 Voimaantuminen prosessina

Voimaantumisprosessi vaatii sitoutumista niin ohjaajalta kuin nuorelta. Se vaatii vahvaa vuorovaikutuksellista vuoropuhelua ohjaajan ja nuoren välillä. Takasen (2005) mukaan jokaisella ihmisellä on sisäinen halu ja toivo muutokseen kun vain löytää tarpeeksi rohkeutta tuoda se esiin. Prosessin onnistuminen vaatii myös nuorelta uuden ja erilaisen tavan katsoa asioita. Omien ajatusmallien muuttaminen muuttaa myös toimintaa joka taas luo uutta ja vie asiaa eteenpäin. Ajatusten ja tunteiden uudelleensuuntauksella ja tahdonvoimalla nuori voi rakentaa uudenlaista todellisuutta. (Takanen 2005, 21 - 45.)

Valitsin Siitosen (1999) voimaantumisteorian opinnäytetyön teoriapohjaksi, sillä Siitosen mukaan sitä voi hyödyntää teoriataustana selvittäessä työttömien hyvinvointia, jaksamista ja voimavaroja. Siitosen mukaan voimaantuminen on yksilön sisäinen prosessi. Sisäinen voimantunne vapauttaa yksilön voimavaroja ja luovuutta. Yksilö, joka on saavuttanut sisäisen voimantunteen, heijastaa myönteisyyttä, jonka taustalla on luottamuksen tunne ja arvostuksen kokeminen. (Siitonen 1999, 61, 186 – 189.) Voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi, mutta siihen vaikuttavat toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaalinen rakenne (Siitonen 1999, 14, 118).

Suomalaisista tutkijoista Räsänen (2006) on Siitosen (1999) ohella tutkinut voimaantumista. Linaan Räsäsen (2006) määritelmiä voimaantumisesta, koska näiden kahden tutkijan näkökulmat voimaantumisesta prosessina poikkeavat toisistaan. Räsäsen teoria pohjaa ympäristön luomiseen voimaantumiselle otolliseksi, kun taas Siitonen (1999) painottaa osatekijöiden osuutta määrittäessään prosessia. Räsäsen mukaan voimaantuminen on persoonallinen, sosiaalinen ja henkinen prosessi, jossa ihmisellä on sisäinen voiman tunne siitä, että hän on tietoisesti ja vapaasti tehnyt päätöksiä omassa kasvussaan ja kehityksessään ja luonut niille päämäärät, joita kohti hän määrätietoisesti suunnistaa (Räsänen 2006, 102).

Sekä Räsäsen (2006) että Siitosen (1999) mukaan voimaantuminen on sosiaalinen ja henkinen prosessi. Räsänen on myös sitä mieltä, että voimaantuminen nousee ympäristön ja ihmisen suhteesta. Tähän suhteesta on oleellista sisäinen voimantunne ja tie-

toisuus vapaan valinnan mahdollisuudesta ja oman kehityksen haltuunotosta. Tämä prosessi johtaa päämäärien asettamiseen ja tavoitteisiin pääsemiseen. Räsänen puhuu ihmisen omasta äänestä, jota voimaantuminen edustaa. Tärkeää on myös ympäristön reaktio ja sen vaikutus yksilöön. Omaan voimaantumiseen voi vaikuttaa muuttamalla ympäristöään ja suhdettaan siihen (Räsänen 2006, 102).

Myös Siitonen (1999, 93, 189) puhuu ympäristön vaikutuksesta voimaantumiseen. Arvostava ja turvallinen ilmapiiri on voimaannuttava. Vaikka voimaa ei voi antaa toiselle, voidaan joillakin toimenpiteillä mahdollistaa voimaantumista kuten avoimuus, toimintavapaus, rohkaus, turvallisuus, luottamus ja tasa-arvoisuus. Voimaantuminen ilmenee eri yksilöissä erilaisina ominaisuuksina, käyttäytymisenä, taitoina ja uskomuksina. Tästä syystä ihmisen voimaantumisen ominaisuuksia on vaikea arvioida tai mitata. Voimaantuminen ei ole pysyvä tila vaan sen voi vaihdella toimintaympäristön ja elämäntilanteen mukaan.

4.4 Voimaantumista luokittelevat osaprosessit

Siitosen voimaantumisteoria koostuu viidestä ennakkoehdosta, jotka yhdessä muodostavat teorian ihmisen voimaantumisesta. Ensiksi, voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, joka lähtee ihmisestä itsestään. Se on tapahtumasarja, joka myös Siitosen (1999) mielestä on todennäköisesti helpompaa otollisessa ympäristössä. Ihminen itse voi löytää omat voimavaransa, mutta se on helpompaa turvallisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä. Toiseksi, kun voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi sitä jäsentää päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emotionit sekä näiden väliset suhteet. Kolmanneksi voimaantumisessa tarvitaan sitoutumista. Vahva voimaantuminen johtaa vahvaan sitoutumiseen ja heikko voimaantuminen vastaavasti heikkoon sitoutumiseen. Mitä vahvempi voimaantuminen on, sitä vahvempaa on sitoutuminen. Neljänneksi Siitonen yhdistää voimaantumisen ja hyvinvoinnin vahvasti toisiinsa. Hyvinvointi käsitetään kokonaisvaltaiseksi hyvinvoinniksi, eikä siinä tehdä jakoa fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen hyvinvointiin. Sosiaalisena prosessina se on yhteydessä ryhmän hyvinvointiin. Voimaantumisen kokemusta seuraa hyvinvointi silloin, kun ihminen on voimaantunut omista lähtökohdistaan käsin. Viidenneksi Siitosen mukaan voimaantuminen ei ole pysyvää. Se on todennäköisempää tietyissä olosuhteissa, mutta ihminen muuttuu koko ajan niin fyysisesti kuin psyykkisesti, olosuhteet muuttuvat, ympäristön suhtautumistavat muuttuvat tai minä-

käsityksen ja ympäristön välille voi syntyä ristiriitaa. Sopeutumisen kannalta ihmisen on välttämätöntä kyetä muuttamaan minäkäsitystään, mikä on hidasta ja vaatii positiivisen, turvallisen ympäristön, jotta ihminen voisi muuttua ja uudelleen voimaantua (Siitonen 1999, 86–87, 162 - 165, 189.)

Voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään, voimaa ei voida antaa muille. Voimaantumisprosessissa ihminen on itse tullut voimaantuneeksi, toinen ihminen ei ole häntä voimaannuttanut. Siitonen (1999) kirjoittaa voimaantumisen ensimmäiseen premissiin liittyen että voimaantumista ei varsinaisesti aiheuta tai tuota mikään ulkopuolinen tekijä, jolloin myöskään teoriassa ei osoiteta voimaantuneen ihmisen ominaisuuksia. Tämän vuoksi voimaantumisteoriaa ei ole mahdollista käyttää voimaantuneen ihmisen ominaisuuksien selittämiseen tai tutkimiseen. Sen sijaan voimaantumisteoriaa voidaan hyödyntää sellaisissa tutkimus- ja kehittämishankkeissa, joissa pyritään selvittämään, mitä voitaisiin tehdä ihmisen voimaantumisen mahdollistamiseksi tietyissä toimintaympäristöissä. Ympäristö vaikuttaa voimaantumiseen. On mahdollista, että tietyssä ympäristössä voimaantuminen on helpompaa kuin toisessa. Voimaantuminen voimauttaa myös ympäristöään. Voimaantumiseen vaikuttavat toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Voimaantumista voidaan tukea hienovaraisella mahdollisuuksien antamisella. Ihmisellä on tarve tuntea itsensä arvokkaaksi, vähäiselläkin arvokkuuden tunteen lisäämisellä on uudistava merkitys.

Voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään. Voimaantumisen prosessia säätelevät ihmisen omat päämäärät, uskomukset omista kyvyistään, tunteet ja näiden kaikkien väliset suhteet. Siitonen (1999) puhuu voimaantumisen premisseistä, ennakkoehdoista. Opinnäytetyössäni käytän voimaantumisteorian toista premissiä. Voimaantuminen on itsestään lähtevä prosessi, jota päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot sekä näiden sisäiset suhteet jäsentävät. Opinnäytetyöni nojaa näihin ennakkoehtoihin. Nämä voimaantumisen kategoriat ovat lähtökohtana teemakysymysten käsitteiden operationalisoinnissa. Seuraavassa paneudun lähemmin Siitosen voimaantumisteoriaan, ja sen toiseen premissiin joka toimii teemakysymysten viitetetorian.

4.4.1 Henkilökohtaiset päämäärät

Tässä työssä päämäärä on toivottua tulevaisuuden tilaa, johon pyritään henkilökohtaisilla itselle asetetuilla päämäärillä ja joissa näkyy vapaus sekä omaksutut arvot (Räsänen 2006). Päämäärien asettaminen ja voimaantuminen ovat yhteydessä toisiinsa. Tu-

levaisuuden unelmat ovat ihmiselle tärkeitä. Tulevaisuuden tulee poiketa nykyisestä elämäntilanteesta, mutta sen tulee kuitenkin olla konkreettinen ja saavutettavissa. (Siitonen 1999, 119). Voimaantumisessa halulla menestyä ja oppia on merkitystä. Niillä on yhteys asetettuihin päämääriin, valinnanvapauteen, ilmapiiriin, hyväksyntään, itseluottamukseen sekä koettuun omaan vapauteen. Vapaus ja itsemäärääminen koetaan tärkeänä voimaantumisessa.

4.4.2 Kykyuskomus

Tässä työssä kykyuskomukseen liittyvät voimaantumisen osaprosessit tarkoittavat minäkuva, identiteettiä, itsearvostusta ja itseluottamusta sekä uskomista omiin kykyihin, itsesääteilyyn ja vastuuseen vastaa (Räsänen 2006). Sen lisäksi, että on jokin päämäärä, jota kohti suunnistaa, on oltava riittävästi uskoa sen saavuttamiseen (Räsänen 1999). Voidakseen uskoa on nähtävä tavoite realistisena. Pyrkiessään päämäärään ihminen tarvitsee kannustusta ja hyväksyntää. Hyväksyntä liittyy sosiaalisiin suhteisiin, turvallisuuden tunteeseen, luottamukseen ja arvostukseen. (Räsänen 1999.)

Usko omiin kykyihin ja osaamiseen sekä motivaatio kohoaa positiivisen palautteen ja onnistumisten kautta. Nuorelle on tärkeää saada rehellistä palautetta, jotta hän voi arvioida omaa edistymistä. Siitosen (1999) mukaan usko omiin kykyihin, itseluottamus ja minäkuva ovat asioita joista kykyuskomukset muodostuvat. Oleellista voimaantumisessa on itsetuntemus, joka on yhteydessä itsearvostukseen ja itseluottamukseen. Jos emme ymmärrä todellisia tunteitamme, olemme niiden armoilla. (Siitonen 1999, 136.)

Itsetunto on keskeinen kykyuskomukseen liittyvä voimavara. Itsetunto, josta käytetään myös uudempaa termiä itsearvostus (self-esteem), on itsensä hyväksymistä ja arvostamista, tyytyväisyyttä omaan itseensä. Itseluottamus (self-confidence) tarkoittaa toivoa menestymisestä tai onnistumisesta, uskoa omaan tekemiseen. Itseluottamus ja itsearvostus voivat kulkea rinnan, mutta itseensä luottava ei aina tunne itsearvostusta tai itseään korkealle arvostava ei tunne itseluottamusta. (Ojanen 2007, 83–91.)

Minäkäsitys ja kykyuskomukset ovat yhteydessä toisiinsa, koska ihminen arvioi ympäristöään minäkäsityksensä avulla (Siitonen 1999). Minäkuva kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa saadun palautteen kautta. Itseensä asetetuissa toiveissa sekä realistisesti tiedostetun minäkuvan kautta. Minäkäsitys muodostuu julkisissa vuorovaikutustilanteissa. Voimaantumisessa itsearvostus ja itseluottamus ovat olennaisia tekijöitä

joiden rakentumiseen voidaan toimintaympäristöllä vaikuttaa. Onnistumisen kokemukset lisäävät itseluottamusta mikä puolestaan vahvistaa itsearvostusta.

Itsetuntoinen ihminen osaa tiedostaa itsensä ja samastua yhteisöön, ottaa vastuun tehtävistä, uskaltaa tehdä aloitteita ja tuntee onnistumisen kokemuksia. Kykyuskomusten kategoriaan sijoittuu uskomus omista kyvyistään ja tehokkuudestaan vaikuttaa valintoihin, pyrkimyksiin ja ponnisteluihin. Itsesääteilyreaktioita tarvitaan, jotta voidaan säädellä omaa käyttäytymistään. Voimaantuminen on vastuun ottamista teoistaan ja ajatuksistaan. Voimaantuminen on sosiaalinen prosessi, ympäristön on osoitettava avoimuutta ja turvallisuutta, jotta yksilö uskaltaa ottaa kyvyt täysimääräisenä käyttöön. (Siitonen 1999, 141–142.)

4.4.3 Kontekstiuskomukset

Tässä työssä konteksti liittyy siihen ympäristöön jossa nuori on. Kontekstiuskomukset ovat ympäristöön liittyviä voimaantumiseen vaikuttavia tekijöitä. Jokaisella on tarve liittyä toisiin ja tuntea itsensä hyväksytyksi. Hyväksyvässä ilmapiirissä nuori uskaltaa toimia vapaasti ja tehdä ehdotuksia ja tuoda ideoitaan esiin, hän voi kokea toiminnan voimaannuttamia vaikutuksia yhdessä muiden kanssa. (Siitonen 1999, 142 - 150.) Minäkäsitys kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muilta saadun palautteen kautta. Voimaantumisen kannalta on tärkeää, millaisena muut pitävät nuorta ja samalla nuorelle muodostuu käsitys siitä millainen haluaisi olla. Jos nuorella on realistinen minäkuva, hän osaa asettaa itselleen toiveita ja hän asennoituu niihin realistisesti. Ihanne-minän saavuttanut nuori heijastaa niitä ympäristön odotuksia, jotka hän on sisäistänyt. Luottamus, toimintavapaus arvostus ja kunnioitus ovat niitä tekijöitä, joissa ihminen voimaantuu. Nuoren mahdollisuus suunnitella itse tulevaa toimintaa vaikuttaa vastuun ottamiseen, luottamuksen rakentumiseen ja uskoon siitä, että vaikeistakin tilanteistakin selviää muiden ihmisten tuella.

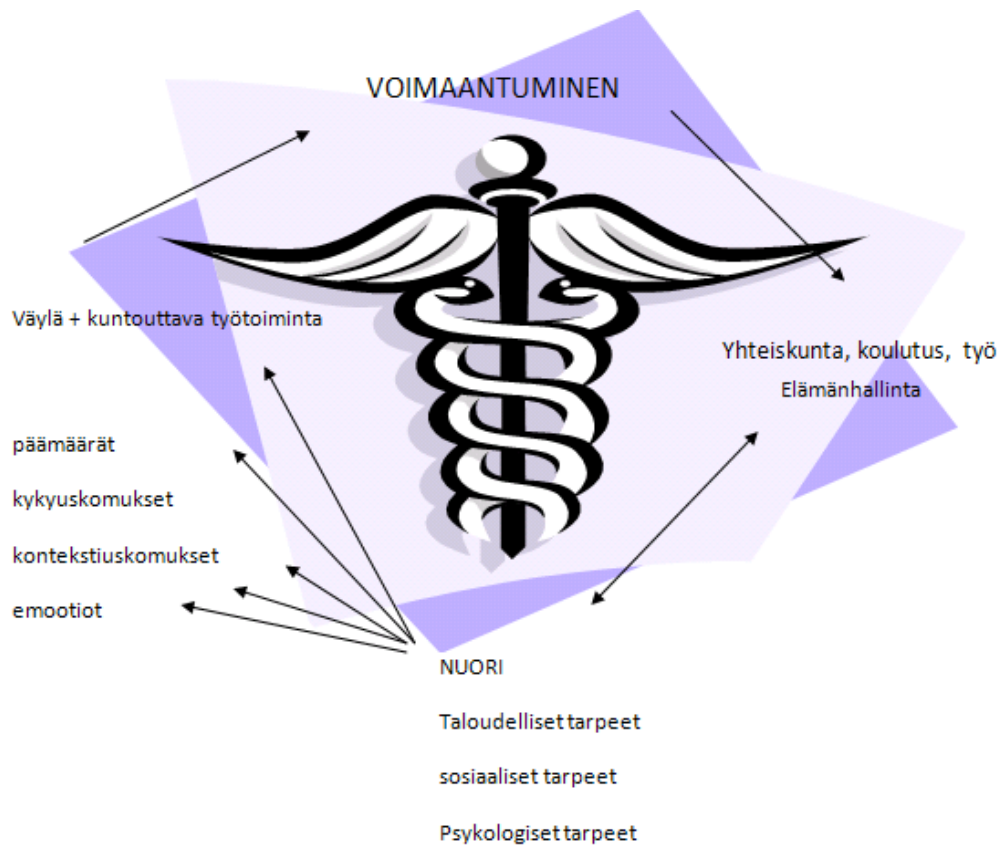
4.4.4 Voimaantumista säätelevät emootiot ja niiden väliset suhteet

Emootiot ovat tärkeitä voimaantumisessa. Tunteet säätelevät ja energisoivat toimintaa. Emootiot toimivat herättäjinä ja luovat toimintavalmiutta. Flow - käsite on tunneälyä silloin, kun tunteet eivät ole hallinnassa vaan ovat täynnä positiivista energiaa, joka auttaa tehtävän suorittamisessa.

Toiveikkaus on eräs Siitosen voimaantumisen premissien tunteiden kategoriaan sijoitettava voimaantumisen osaprosessi. Toiveikkaus ja oma tehokkuus vapauttaa ihmisessä voimavaroja. (Siitonen 1999, 153–154.)

Toivon ohella voimaantumisen kannalta tärkeitä ovat onnistumisen kokemukset. Tunteiden tarkkailu ja nimeäminen edistää itsetuntemusta. Tunteen tiedostaminen auttaa ymmärtämään tunteen ja tekojen välisen eron. Tunteiden tiedostaminen auttaa meitä toimimaan eettisemmin, kuulemme ihmisen äänen ja voimaannumme (Siitonen 1999, 152–157.) Toivo voi olla tiedostamatonta, eikä aina osata erottaa tiedostamatonta ja tietoista toivetta keskenään, mikä aiheuttaa sekaannusta. Toivottomuus ei kuitenkaan ole sama asia kuin ahdistus, viha tai masennus. (Räsänen 2006, 136.)

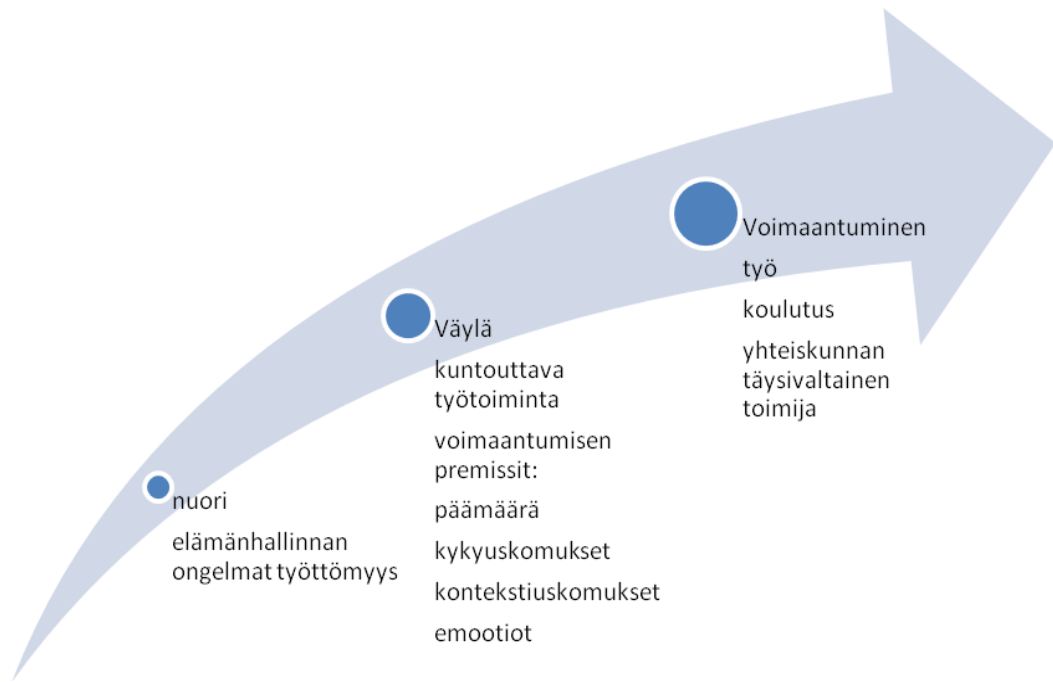
Tässä työssä nuoren kokemat tunnetason epäonnistumiset ja niiden sietäminen ovat tärkeitä voimaantumisessa. Nuori, joka on hyvin herkkä ja alussa voimaantumisessaan, on saatava uskomaan uuteen mahdollisuuteen ja häntä on estettävä luovuttamasta. Usein aikaisemmat epäonnistumiset värittävät tapahtumia ja toimivat lamaannuttavasti. Todellisuussuhteemme perustuu tietoon, tunteeseen, taitoon ja tahtoon. Räsänen nimittää tätä luovaksi yhteydeksi todellisuuteen. Ongelmien havaitseminen tekee kipää, kipua halutaan välttää, se on epämiellyttävää. Havahtuminen voi lähteä yhteisöstä, mutta yksilön on myös havahduttava. (Räsänen 2006, 10–19.) Nuoren voimaantumisen polkua kuvaava kuva pääpiirteissään oheisessa kuvassa:

Kuva 2 Voimaantumisen prosessin kuvaus

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksen perustana oli Kymenlaakson ammattikorkeakoulun Voi hyvin nuori -hankkeen tavoitteet selvittää keinoja ja toimenpiteitä alueen nuorten aikuisten elämänhallinnan parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tutkimustehtävänä oli kuvata työttömän nuoren voimaantumista kuntouttavan työtoiminnan avulla. Opinnäytetyöni pääkäsitteitä ovat *nuoret*, *kuntouttava työtoiminta* ja Siitosen (1999) voimaantumisen osapremissi kakkosen *päämäärät*, *kontekstiuskomukset*, *kykyuskomukset* ja *emootiot* ja niiden keskinäiset suhteet :

Kuva 3 Kohti voimaantumista

Tavoitteena tässä työssä oli tuoda nuoren kokemuksia ja tunteita esiin kuntouttavasta työtoiminnasta ja sen näkyvistä ja voimaannuttavista vaikutuksista nuoren työttömän elämään ja jotka toimisivat nuoren elämänhallinnan vahvistamisen apuna voimaantumisen viitekehyksessä. Väylän tavoitteena on saada tietoa niistä tekijöistä jotka toimivat voimaannuttavasti ja niistä keinoista joilla työttömä nuorta tuetaan parhaiten. Yhteiskunnallisesti tavoitteena on nuoren syrjäytymisuhan vähentäminen ja elämänhallinnan lisääminen. Kysymysten teossa aikaisempaan tutkimukseen perustuvat käsitteet operationalisoidaan osioiksi eli kysymyksiksi (Jokivuori & Hietala 2007,11–13).

Tutkimuskysymykseni olivat:

1. Millä tavalla työttömän nuoren voimaantuminen näkyy työharjoittelun ohjaajan kuvailemana kuntouttavassa työtoiminnassa?
2. Miten nuoret kokevat kuntouttavan työtoiminnan voimaannuttavan heitä?

Tutkimusongelma määräsi tutkimusasetelmani ja sen, millaista aineistoa tarvitsen ja millä menetelmällä aineistoa analysoin. Opinnäytetyössäni keräsin aineistoa tutkittavasta ilmiöstä ja tutkimuskysymykseni muotoutuivat aineistosta esiin tulleiden asioiden pohjalta.

Teoreettista viitekehystä valitessani minulle selkiytyi tutkimusongelman keskeiset käsitteet ja käsitteiden määrittely. Opinnäytetyössä olen hahmotellut, rajannut ja määritellyt käsitteitä, joista olen ollut kiinnostunut. Käsitteitä joudutaan Hirsjärvi, Remes & Sajavaaran (2006, 150) mukaan operationalisoimaan, kun teoreettinen käsite pitää saada tutkimuksen ja mittauksen kohteeksi. Siinä selvitetään, miten käsitettä pyritään mittaamaan. Operationalisoinnin tarkka kuvaus on tärkeää, koska sillä tehdään mittaus näkyväksi

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Fenomenografia tutkimuksellisenä lähestymistapana

Fenomenografia kohdistaa huomionsa ihmisen maailmaan sellaisena kuin ihminen sen kokee ja ymmärtää. Fenomenografian taustalla on sekä kognitiivisen psykologian että hahmopsykologian lainalaisuudet: kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa. (Marton 1984.) Se, miten ihminen kokee ympäröivän maailman ja miten ihminen hahmottaa sen itse rakentamallaan käsityksellä, on ihmisen sisäisestä tai ulkoisesta kokemuksesta saatu ilmiö ja kokemuksen kanssa ne ovat samanaikaisia ja erottamattomia. Kokemus on se suhde, joka yhdistää ne toisiinsa. Käsitys on kokemuksen ja ajattelun avulla luotu kuva jostain ilmiöstä. (Marton 1984.)

Fenomenografia pohjautuu siis empiiriseen aineistoon, tässä työssä haastattelemalla koottuun, josta tehdään päätelmiä ja lopulta laaditaan siitä kuvaus. Tutkimus sisältää siis empiirisen aineiston, jossa kiinnostuksen kohteena on ihmisen elämismaailma. Opinnäytetyössäni tarkastelen voimaannuttamista, ja lähtökohtana tutkimukselleni on todellisen elämän kuvaaminen. Todellisuus on moninainen, ja sitä ei voi mielivaltaisesti pirstoa osiin. Pyrkimykseni on tarkastella asioita kokonaisvaltaisesti työttömän nuoren voimaantumisen kuvauksessa. Pyrkimyksenä on löytää ja paljastaa tosiasioita pikemminkin kuin todentaa olemassa olevia väittämiä. Tutkimuksen lähestymistavassa on yhtäläisyyksiä eri tutkimuskoulukuntien välillä, mutta yhteistä näille on se, että ne korostavat sosiaalisten ilmiöiden merkityksellistä luonnetta ja tarvetta huomioida tämä, kun pyritään kuvaamaan tai selittämään kommunikaatioita ja kulttuuria tai sosiaalista toimintaa. Termit sekoittuvat ja menevät päällekkäin ja sijoittuvat erilaisille käsitteellisille tasoille.

Laadullisesti tutkimukseni on tyypillinen, koska se pyrkii kokonaisvaltaisuuteen ja siinä tiedon keruun välineenä on ihminen, siinä käytetään laadullisen tutkimuksen metodeja aineiston hankinnassa (teemahaastattelu) ja tutkimusjoukko on valittu tutkimuksen mukaisesti. Tutkimussuunnitelma on muotoutunut tutkimuksen edetessä ja tapaukset käsitellään ainutlaatuisina.

Fenomenografisessa haastattelututkimuksessa tutkijalla on keskeinen rooli. Hän tulkitsee havaintoja ja tutkittavan ajatuksia oman käsitemaailman kautta. Omien käsitysten avulla hän tuo aineistosta esiin merkitysluokkia. Tutkimuksen tulos on tutkijan näkökulma asiaan eikä tutkimuksella pyritä löytämään totuutta. Haastattelijan osuus aineiston muodostamisessa vaikuttaa koko tutkimukseen. Haastatteluun voi valmistautua, mutta haastateltavan henkilön kerrontaa ei voi ennakoida ja näin valmistaa ennalta syventäviä lisäkysymyksiä. Tutkijan on koko ajan keskityttävä haastateltavan puheeseen ja pidettävä mielessä tutkimuksen teoriatausta tehdäkseen tutkimuksen kannalta tärkeitä lisäkysymyksiä. Siksi myös haastattelijan henkinen sekä fyysinen vireys on ollut vaikuttamassa haastatteluaineiston syntymiseen.

6.2 Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu

Tutkimuksen lähestymistapa riippuu siitä, minkä tyyppiseen ongelmaan haetaan vastausta. Lisäksi tutkijan omat kiinnostuksenkohteet ja saatavissa oleva aineisto vaikuttavat lähestymistapaan. Tutkimusstrategia ja tutkimusmenetelmän pohdinta on tärkeää valittaessa tutkimustehtävää tai tutkimuksen ongelmaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 128.) Tutkimusmenetelmä koostuu niistä tavoista ja käytännöistä, joilla havaintoja kerätään. Menetelmän valintaa ohjaa se, millaista tietoa etsitään ja keneltä ja mistä sitä etsitään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 170.)

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän, sillä näin voidaan parhaiten selvittää nuorten voimaantumisen kokemuksia ja tämä menetelmä sopii parhaiten tutkimuksen aiheen käsittelyyn. Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää käytetään usein silloin, kun tutkimuskohteena on asiat, joita ei voi määrällisesti mitata. Keskeisimmät asiat tutkimusmenetelmässä ovat tutkimusmenetelmät eli haastattelu ja litterointi, eli äänitallenteen puhtaaksikirjoittaminen tekstimuotoon. (Hirsjärvi ym. 2007, 160, 217.)

Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan ei-numeraalista aineiston ja analyysin kuvausta. Tavoitteena on löytää tutkittavien oma näkökulma (Eskola & Suoranta 2001, 13–16, 17, 19–24). Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa. Aineisto kootaan aidoissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on tarkastella aineistoa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti sekä paljastaa odottamattomia seikkoja aihealueesta. Metodeiksi valitaan sellaisia, joiden avulla tutkittavien näkökulmat. (Hirsjärvi ym. 2007, 150.) pääsevät esille.

Parhaan tuloksen kokemuksellisesta asiasta saa haastattelututkimuksella. Holstein ja Gubrium (1997, 119; ks. Silverman 1993) näkevät, että haastattelu voidaan erotella erittäin jäsennellystä, standardisoidusta ja kvalitatiivisesti suuntautuneesta survey-tutkimuksesta osittain ohjattuihin keskusteluihin tai vapaasti virtaavaan, epäviralliseen tiedon vaihtoon haastateltavan ja haastattelijan välillä. Edellä mainituista kolmesta eri haastattelumuodosta tutkimukseni menetelmäksi olen valinnut osittain ohjatun keskustelun eli teemahaastattelun. Teemahaastattelu pyrkii löytämään vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedossa oleviin teemoihin. (Tuomi, Sarajärvi 2004, 77 - 78.) Teemahaastattelussa kysymysten muoto ja järjestys voivat vaihdella, mutta haastattelun teemat (liite 1) ovat kaikille haastateltaville samat (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47 - 48).

Teemahaastattelurungon laadinnassa tärkeimmät asiat ovat ongelman ja käsitteiden määrittäminen, sen jälkeen päätetään kysymystyypit ja mittautaso sekä kysymysten sisältö. Seuraavaksi päästään muotoiluun ja kysymysten testaamiseen, jonka jälkeen tehdään tarvittavat muutokset ja mahdollisesti testataan uudelleen. Haastattelun lähtökohtana on saada kokemuksellista tietoa ilmiöstä.

Teemahaastattelurunkoa mietin haastattelun loogisen etenemisen kannalta ja päädyin aloittamaan haastattelun pyytämällä kertomaan jotain itsestään kuten (ikä, perhe, koulutus). Tavoitteenani oli mahdollisimman vapaamuotoinen haastattelu, joka etenisi luontevasti aiheesta toiseen ja synnyttäisi aitoa vuoropuhelua haastateltavan ja haastattelijan välille. Haastatteluvastauksessa näkyy kuitenkin aina haastattelijan läsnäolo sekä hänen tapansa esittää kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 49). Tutkimusmenetelmänä käytän haastattelua joissa kysymykset ovat erikseen nuorille (liite 2) ja työ-

harjoittelun ohjaajille (liite 1) Ohjaajien haastattelukysymykset on jaettu voimaantumisen osaprosessien mukaan teemoitellen.

6.3 Kohderyhmän valinta

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskeinen kysymys aineiston keruussa on se, miten suuri otos tai haastateltavien lukumäärä pitäisi saada kokoon, jotta se olisi riittävä. Aineistosta tulisi saada kasattua tieteellinen, laadukas, edustava ja yleistettävä aineisto (Kankkunen - Vehviläinen 2009). Yleensä kvalitatiivisen tutkimuksen aineistot ovat pienempiä otokseltaan kuin kvantitatiiviset kyselyt, koska tuloksissa keskitytään määrän sijasta laatuun. Tutkimuksessa ei tavoitella tilastollista yleistettävyyttä vaan esim. teoreettista yleistettävyyttä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa otoksen keskipisteenä ovat siis kokemukset, tapahtumat ja yksittäiset tapaukset eikä suinkaan tutkittavien yksilöiden lukumäärä. (Patton 2002, Burns & Grove 2001.)

Aineiston laatu vaikuttaa otoksen kokoon, huolimatta siitä oliko aineisto koottu haastatteluin tai muilla keinoilla. Laadukasta aineistoa, syvällistä ja laajaa tietoa, saadaan niiltä, jotka tietävät asiasta ja aiheesta paljon ja myös niiltä, joilla on riittävästi aikaa olla haastateltavana (Kankkunen, Vehviläinen - Julkunen 2009, 85). Tutkittavan ilmiön luonne vaikuttaa myös aineiston kokoon. Jos tutkimus on aiheeltaan selkeä ja haastateltavilla on paljon tietoa, tarvitaan vähemmän haastateltavia. Jos taas aihe on hankala rajata ja haastateltavat kokevat asian hankalaksi, niin silloin tarvitaan suurempi vastaajajoukko ja riittävästi aikaa aineiston keruulle (Kankkunen, Vehviläinen - Julkunen 2009, 84).

Haastateltavien valintaa mietin yhdessä Väylän työntekijöiden ja myös ohjaavan opettajan kanssa. Opinnäytetyötäni ohjaava opettaja päätyi suosittelemaan haastateltavien määräksi kahtatoista Väylän asiakasta, kun hän mietti tutkimukseni laajuutta ja käytävissä olevaa aikaa. Haastateltavien harkinnanvarainen valinta jäi Väylän työntekijöiden vastuulle, ja he päätyivät keräämään listan mahdollisista haastateltavista. Ongelmaksi muodostui miten saada riittävä otos haastateltavia.

6.4 Operationalisointi ja haastattelukysymykset

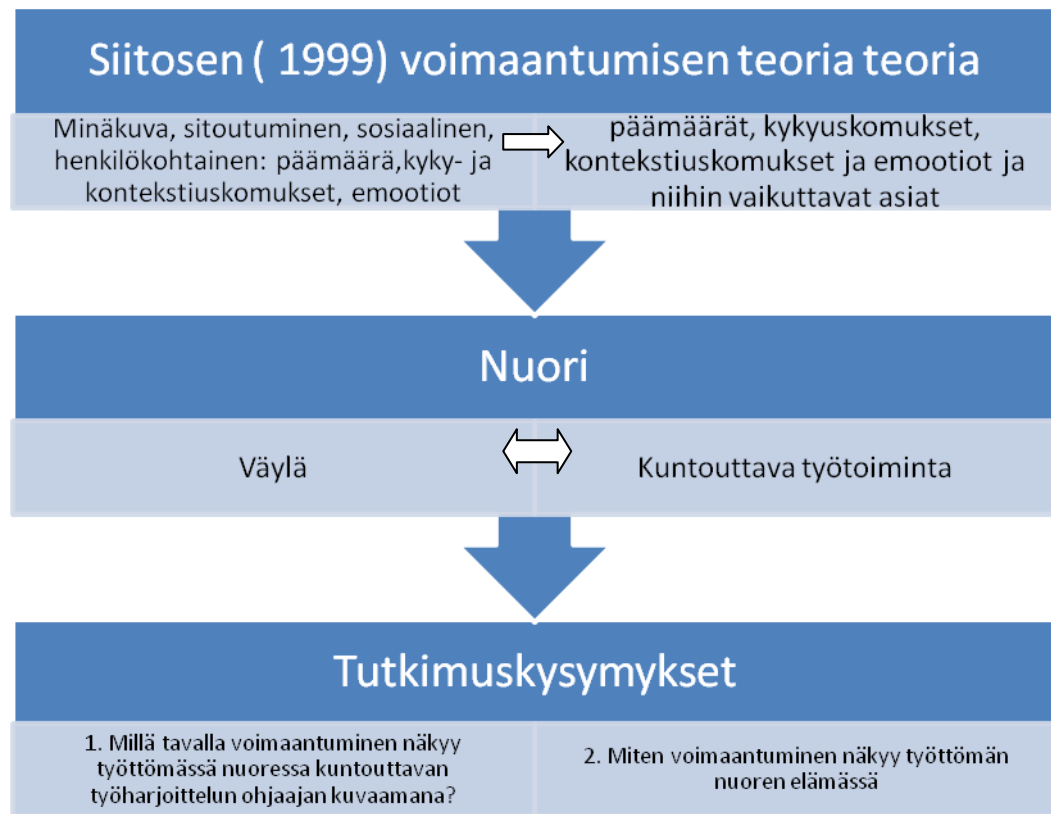
Operationalisointi tarkoittaa loogista toimintaa, jonka avulla kohteesta hankitaan tietoa mittaamisen ja havaintojen avulla. Operationalisointi alkaa ilmiön kuvaamisella,

etenee käsitteiden ja mallintamisen kautta mittaamiseen ja havainnointiin. (Hirsjärvi ym. 2000,144 - 145.)

Aikaisempiin tutkimukseen perustuvat käsitteet operationalisoidaan osioiksi eli kysymyksiksi. Mikään käsite ei voi sisältää muuta, kuin mitä siitä on havainnoitu. Yksittäisen kysymyksen tai väittämän tulee olla teoreettisen väittämän konkreettinen ilmentymä. Käsitevetoisessa tutkimuksessa aineiston tilastollista edustavuutta tärkeämpää on aineiston käyttökelpoisuus teoreettisesta viitekehyksestä nostettujen kysymysten tarkastelussa (Jokivuori & Hietala 2007, 11–13.) Kysymyksillä pyrin hakemaan tietoa siitä, millä tavalla kuntouttava työtoiminta liittyi nuoren elämään ja toimintoihin ja millä tavalla nuori koki sen voimaannuttavana ja miten voimaantuminen näkyi nuoren elämässä.

Opinnäytetyöni mittausmallissa keskeinen ulottuvuus on voimaantuminen ja siihen liittyvä tutkimustieto. Etsin vastausta kysymyksiin, mitä voimaantuminen on, miten se ilmenee, millainen on voimaantunut ihminen? Vastauksen kysymyksiin antoi tutkimustieto voimaantumisen premisseistä, ennakkoehtoista. Premissit toimivat kysymysten laadinnassa ulottuvuuksina, joista valitsin perimmäiset kysymykset, jotka muotoilin väitteiksi. Mittausmallissa ulottuvuudet vaikuttavat mittauksiin. Ulottuvuudet ja osiot vastaavat perimmäisiin kysymyksiin, mitä mitataan ja miten. Mahdollinen mittausvirhe sijoittuisi keskeisen ulottuvuuden eli voimaantumisen ja perimmäisten kysymysten toisiaan vastaamattomuudelle.

Perusajatuksen hahmotuttua tein itselleni uuden kaavion, jossa selkiytin tehtävääni. Voimaantumisteoriaa aikaisemmin tutkineet Siitonen(1999) ja Räsänen(2006) ovat määritelleet voimaantumisen ennakkoehtoja, joista sain tutkittua tietoa käsitteiden määrittelyyn. Tätä tutkimuksen vaihetta kutsutaan operationalisoinniksi, käsitteen muuttamista mitattavaan muotoon. (Joki-vuori & Hietala 2007,182.)

Kuva 4 Tutkimuskysymysten muodostuminen

Operationalisoinnin vaiheet Jokivuoren ja Hietalan (2007) mukaan lähtevät käsitteen määrittelemisestä ja hahmottamisesta. Käsitteet siirretään teoreettisesta sanamuodosta konkreettiseen arkikieleen ja indikaatteihin. Operationalisoinnin onnistuminen edellyttää avainkäsitteiden ja alakäsitteiden määrittelyä sekä asioiden välisten riippuvuuksien pohtimista. Onnistuneessa kysymyksessä vastaaja on kiinnostunut kyselyn aiheesta, jolloin voi olettaa, että kaikki ovat kiinnostuneita itsestään. Kysymysten muotoilulla ja selkeydellä on vaikutusta tutkimuksen reliabiliteettiin. (Vilka 2007.) Käsitteiden operationalisointi varsinaisiksi kysymyksiksi oli yllättävän helppoa, kun alkuvaiheen priorisointi oli tehty huolella. Kysymysten eli väittämien muotoilussa sain apua ohjaavalta opettajalta sekä perheeni teini-ikäiseltä tyttäreltä, joka auliisti kommentoi kysymysten helppotajuutta.

Itse asiassa operationalisointi on ollut mukana koko prosessin alusta alkaen. Samoin jokaisen vaiheen itsearviointi kulki koko prosessin ajan mukana. Arvioinnissa ja tien näyttäjinä auttoivat tutkimuksen osapuolet, Väylän työntekijät sekä aihealueen asiantuntijat. Oleellisten käsitteiden valinnassa minua myös auttoi sekä tutustumiseni lukui-

siin alan tutkimuksiin ja väitöskirjoihin myös luottamus omaan intuitiooni ja työkokemukseeni. Myös elämäkokemuksestani uskon olleen hyötyä.

Väittämät eli osiot toimivat mittausvälineenä. Vehkalahden (2008) mukaan osioiden on oltava selkeitä, ytimekkäitä ja ymmärrettäviä. Mittaustaso määritellään vastaustapojen mukaan, joita on kolmea päätyyppiä: luokittelu, järjestäminen ja mittaaminen

Tutkimuksen kysymyksissä käytetään voimaantumisteorian toista premissiä, joka luokittelee voimaantumisen osapremissit. Tutkimuskysely on henkilökohtainen ja luottamuksellinen. Nuorille suunnatut haastattelukysymykset on muotoiltu väittämien mukaan. Operationalisoinnin väittämät muodostetaan osaprosessien eli ylä- ja alaluokitusten kautta. Väittämien joissa eniten esiintyy vastausten samankaltaisuutta ja toistettavuutta, koetaan vaikuttavan eniten, ja ne osoittavat voimaantumista parhaiten. Tutkimuksessa on näin ollen mahdollista todentaa voimaantumisen kokemukseen vaikuttavat osaprosessit. Ohjaajien haastatteluvastausten perusteella saadaan selville ne menetelmät jotka antoivat nuorelle voimaantumisen kokemuksia. Viitataan taulukkoihin , (liite 1 ja 1/2), jossa on tarkemmin koottu ja havainnollistettu ohjaajien kysymysten laadinta ja taulukko (liite 1/7), jossa on analysoitu vastaukset eri luokkiin. Nuorten kysymykset ja vastaukset ovat vastaavasti kysymykset(liite 2 ja 2/1) ja vastaukset analysoituna (liite 2/5)

6.5 Haastattelun toteutus

Opinnäytetyöni tutkimussuunnitelman esittelin joulukuussa 2010. Työ- ja elinkeinotoimisto vahvisti tutkimuslupani tammikuussa 2011. Haastattelupyynnöt siis lähetettiin helmikuussa 2012, ja niukan osanottajamäärän vuoksi jouduin miettimään tutkimuksen toteuttamista uudelleen. Huhtikuussa 2010 päädyin menemään itse Haminan Väylään, eli työvoimatoimistoon, jossa työttömät nuoret käyvät sovituisissa tapaamisissa. Tutkimukseen lisättiin myöhemmin myös harjoittelun ohjaajien kuvauksia voimaantumisen tukemisesta kuntouttavassa työtoiminnassa. Ohjaajien lisä haastattelut toteutin tammikuussa 2012.

Haastattelin kuntouttavan työtoiminnan harjoitteluohjaajia heidän toimintapaikoissaan. Haastattelut toteutin yhden arkipäivän aikana kaikissa viidessä harjoittelupaikassa. Alunperin olimme lähettäneet kirjalliset haastattelupyynnöt 29 nuorelle, joista ainoastaan 2 lupautui mukaan haastatteluun. Tutkimuksen käynnistäminen oli

vaarassa peruuntua. Mietimme ohjaajani ja opettajani kanssa tilannetta uudelleen ja aloitimme haastateltavien keruun uudelleen.

Lopullisessa kokoonpanossa haastattelupyynnöksiä oli kaikkiaan 12, joista kahdeksan sain tulemaan sovittuna aikana toimistolle. Kolme haastatteluun suostuneista ei ilmaantunut paikalle. Yhden tavoitin menemällä hänen työharjoittelupaikkaansa. Näiden kahdeksan haastattelut tapahtuivat Väylän tiloissa ja yksilöhaastatteluna, koska aihe on henkilökohtainen. Näin sain haastateltavaksi yhdeksän nuorta Haminan Väylän kuntouttavassa työtoiminnassa mukana olevia tai siinä joskus mukana olleita työttömiä nuoria. Jouduimme myös tinkimään haastateltavien iästä, koska Kotka - Hamina seudulla ei löytynyt riittävästi alle 25 - vuotiaita pitkäaikaistyöttömiä nuoria, joten laajensimme ikäskaalaa koskemaan myös alle 30 - vuotiaita ja parhaillaan toiminnassa mukana olevia kuin jo aikaisemmin siinä mukana olleita. Mielestäni alle 30-vuotias on nuori. Onhan tämän päivän nuoruus käsitteenä aika liukuva.

Toteutin aikeeni huhtikuussa. Vietin 3 arkipäivää toimistolla ja sain haastateltua mielestäni riittävän otoksen. Väylän tiloissa minulla oli käytettävissä huone haastatteluja varten. Pyrin luomaan kiireettömän, luotettavan ja asiallisen, mutta silti rennon haastatteluilmapiirin. Haastatteliija joutuu motivoimaan haastateltavaa sekä ylläpitämään hänen motivaatiotaan (Hirsjärvi & Hurme 2008, 43).

Haastattelut nauhoitin matkapuhelimeeni. Haastatteluihin oli varattu aikaa 1 - 1,5 h jokaista haastateltavaa kohti. Kerroin haastattelun alussa, mitä tutkin ja kenen pyynnöstä sekä salassapitovelvollisuudestani ja siitä, että haastateltavia ei voi tunnistaa tutkimuksesta. Pyysin luvan nauhoittaa haastattelut ja mainitsin myös tuhoavani kaiken haastatteluaineiston tutkimuksen valmistuttua. Haastatteluissa pyrin pitämään myös huolen siitä, että kaikki ennalta määritellyt teemat tuli käsiteltyä, vaikka niiden laajuus ja järjestys vaihtelivat haastateltavan mukaan. Haastattelussa kysyin kaikilta yhteisesti samat teemakysymykset ja avoimia kysymyksiä tein sitä mukaa, miten keskustelu ja haastattelu eteni. Välillä saatoin tehdä joitakin syventäviä kysymyksiä. Haastattelijan kuuluu olla utelias ja tehdä utojakin kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 43).

Vuorovaikutuksen merkitys haastattelutilanteessa voidaan ymmärtää monin eri tavoin. Silvermanin (1993) mielestä haastatteluja on kahta lajia, se on joko kahden välistä vuoropuhelua jolloin mielenkiinto kohdistuu todellisiin tunteisiin ja kokemuksiin ja sen tavoitteena on saavuttaa ”sielujen sympatia”, jossa vallitsee luottamus ja yhteis-

ymmärrys. Tämä edellyttää haastattelijalta halua ymmärtää haastateltavan tapaa määrittellä käsiteltäviä teemoja sekä tilan antamista haastateltavan äänen esiin tulemiselle. Vuorovaikutus on tällöin reitti haastateltavan sisäiseen maailmaan. Toisessa lajissa haastattelun lähestymistavan vuorovaikutus ei ole keino jonkin todellisuuden tuottamiselle vaan mielenkiinto kohdistuu vuorovaikutuksen mekanismeihin sinänsä, silloin tärkeää on vain se, mitä haastattelija ja haastateltava tekevät puheellaan, millaisia merkityksiä vuorovaikutuksessa rakentuu ja mitä tarkoitusperiä ne palvelevat, millaisia puhuja-asetelmia aktivoidaan ja millaisiin identiteetteihin niissä samaistutaan ja mistä sanoudutaan irti.

Osan kanssa haastattelu sujui keskustelelevassa ilmapiirissä ja haastattelut kestivät pisimmillään jopa 1 h 20 min ja joidenkin kanssa lyhimmillään 30 min. Kaksi haastateltua totesi kysymykset vaikeiksi ja vastaamisen hankalaksi. Toinen heistä vastasi usein vain yhdellä sanalla tai liian monisanaisesti, jolloin vastausta ei oikeastaan selvinnyt lainkaan. Hankalimmat haastateltavat olivat hajamielisiä ja he tuntuivat ajattelevan enemmän kuin kertoivat ulospäin, välillä oli vaikeuksia seurata ajatuksen mielekkyyttä kysyttyyn asiaan.

Joidenkin haastateltavien kanssa pääsin pidempään keskusteluun ja osa heistä oli hyvin puheliaita, joten keskustelu harhautui välillä aiheesta. Joidenkin kanssa keskustelu intoutui jopa niin, että roolini haastattelijana ja tutkijana hämärtyi ja tunsin tarvetta auttaa tarjoamalla ”porkkanoita” eli visioita yrittäjyydestä keinona työllistymiseen. Harkitsin jopa hetken ompelukoneen ostamista asiakkaalle! Jokunen haastateltava tuntui imevän voimat minusta ja haastattelujen jälkeen olin ahdistunut ja uupunut. Keskustelin ohjaajani kanssa asiasta ja hän kertoi heidän saavan työnohjausta samantapaisiin tuntemuksiin. Haastattelu vaatii taitoa, kokemusta ja runsaasti aikaa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Haastattelut litteroin eli kirjoitin puhtaaksi sanatarkasti kesäkuussa.

Haastateltavien määrä oli ehkä riittävä, koska vastauksissa samat asiat alkoivat toistua. Laadulliselle tutkimukselle ominaisesti kysymykset ”elivät” koko prosessin ajan ja viimeiset haastateltavat saivat jo hieman erilaisia kysymyksiä kuin ensimmäiset. Olin oppinut tietämään, mitä haen ja haluan, ja toisaalta löytänyt erilaisia painotuksia niin, että osasin esittää syventäviä kysymyksiä. Haastattelun lähtökohtana on saada kokemuksellista tietoa ilmiöstä.

Tutkimustuloksiin poimin haastatteluista suoria lainauksia, jotka kursivoin ja merkitsin lainausmerkein. Toivon, että sitaatit selventävät ja elävöittävät lukijalle tulosten esittelyä. Lainausten perässä on merkintä siitä, kenen haastattelusta (mies/nainen/ikä) lainaus on peräisin. Ohjaajien haastattelut on ilmaistu H1,H2 jne. ja ne tulevat lopuksi nuorten haastatteluvastausten ja premissien jälkeen. Kaikkien haastateltavien vastaukset ovat yhtä merkityksellisiä, joten olen pyrkinyt mahdollisimman tasapuolisesti sitaateerimaan kaikkien haastateltavien kokemuksia. Sitaateissa kolme pistettä (...) tarkoittaa pidempää taukoa haastateltavan puheessa tai välistä puuttuvaa lausetta. Sitaatit ovat suoria kopioita litteroidusta puheesta.

Tutkimukseni nojaa Siitosen voimaantumisteoriaan ja siinä voimaantumisen premissihin, joita kartoitetaan nuoren subjektiivisella kokemuksella. Teemahaastattelun kysymysten käyttö voimaantumisprosessin herättäjänä perustuu ajatukseen, että voimaantumisprosessin ehtona on havahtuminen tilanteeseensa. Tässä työssä keskityn vain Siitosen osapremissi kakkoseen, joka koostuu viidestä eri kategoriasta: kontekstiuskomukset, päämäärät, emootiot ja kykyuskomukset sekä näiden kaikkien keskinäiset merkityssuhteet.

7.6 Aineiston sisällön analyysi

Analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällön analyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. (Tuomi & Sarajarvi 2004, 110.) Tutkimukseni analyysimenetelmä on teemoittelu, jossa etsitään haastatteluaineistosta esiin nousevia aiheita tai asioita, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Yhteiset piirteet voivat perustua teemahaastattelun teemoihin tai yhteiseksi piirteeksi voi esiin nousta muita teemoja, jotka saattavat osoittautua mielenkiintoisemmiksi kuin lähtöteemat. Hirsjärven ja Hurmeen (2008) mukaan haastateltujen puheissa valotetaan voimaantumista. Teemoittelu luokittelee aineiston ja rakentaa pohjan, jonka varassa haastatteluissa saatua aineistoa voidaan tulkita. Laadullisessa analyysissä tutkija tarkastelee luokiteltua aineistoa omasta ajatusmaailmasta käsin ja pyrkii ymmärtämään ilmiötä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173, 147 – 150.) Tutkimuksessa käytän omaa tulkitsevää ajattelua, siis lähdän yksittäisten ihmisten kokemuksista ymmärtäen ja soveltaen niitä laajempaan yhteyteen aineiston sisällön analysoinnin avulla.

Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset ovat tutkimuksen tärkein osa. Analyysissä tutkijalle selviää, miten väittämät olisi pitänyt oikeasti asettaa. Ennen päätelmien tekoa on tarkistettava virheelliset ja puuttuvat tiedot. Aineistoa voidaan täydentää esim. lisähaastatteluilla ja täsmentämällä tietoja. Tämän jälkeen aineistoa voidaan järjestää tiedon tallennusta ja analyysijä varten. (Hirsjärvi ym. 2000, 207-208.)

Aineanalyysiprosessia kuvataan aineiston pelkistämiseksi, ryhmittelyksi ja abstrahoinniksi. Pelkistäminen on aineiston koodaamista. Ryhmittelyssä yhdistetään pelkistettyjä ilmaisuja, jotka kuuluvat yhteen. Abstrahoinnissa muodostetaan yläkäsitteiden avulla kuvaus tutkimuskohteesta. Käsitteellistämässä eli abstrahoinnissa samansisällötiset kategoriat yhdistetään toisiinsa muodostamaan ylä- ja alakategorioita. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 110-115, 117.)

Aineiston analysointi on kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastavin osuus. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analyysiä on kritisoitu mm. analyysin epäselvyyksien ja näkymättömyyden sekä sen, mistä ja millaisten prosessien kautta on päädytty lopputulokseen (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 132). Tässä tutkimuksessani käsittelyjärjestys alkaa nuorten asiakkaaksi tulosta Väylään ja jatkuu myöhemmin ohjaajien osuudella.

Analyysitavat voidaan karkeasti jakaa kahteen ryhmään, joista toisessa pyritään selittämiseen ja käytetään tilastollista analyysia, kun taas toisessa tavassa pyritään ymmärtämiseen ja käytetään laadullista analyysia ja päätelmien tekoa (Hirsjärvi ym. 2006, 213). Aineiston analyysi alkaa ”litteroinnilla” eli kirjoittamalla haastattelujen nauha tekstiksi. Yleensä se kirjoitetaan sanasta sanaan, mutta tutkijalla on myös muita keinoja käytössään. Tutkijan on päätettävä, mitkä osat tai piirteet haastattelussa kirjoitetaan tekstissä, koska ne suuntaavat tutkimuksen jatkokäsittelyä (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 132).

Laadulliseen tutkimukseeni sopi sisällönanalyysi, joka lähtee aineiston kuvailemisesta. Kuvausta tapahtumista ja toiminnoista tarvitaan päätöksenteon pohjaksi sekä toteutettujen toimenpiteiden seurauksien ymmärtämiseen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 145). Tutkimusstrategia siis määrää sen, mitä analyysitapaa käytetään. Laadullisen tutkimuksen menetelmiin kuuluu sisällönanalyysi, joka käyttää analysointikeinoina teemoittelua, laskemista ja yhteyksien tarkastelua (Hirsjärvi & Hurme 2008, 152). Laa-

dullisen tutkimuksen aineistosta ei tehdä yleistettäviä päätelmiä, mutta tutkimalla yksittäistä tapausta tarkasti, voidaan siinä nähdä toistuvia yleistettäviä ilmiöitä (Hirsjärvi ym. 2006, 171). Sisällön analyysin lopputuloksena muodostetaan tutkittavaa ilmiötä kuvaavia kategorioita, käsitteitä tai käsitejärjestelmiä. Analyysissä edetään induktiivisesti aineiston ehdoilla, tulkiten ja nojaamalla joihinkin teoreettisiin käsitteisiin. Peruslähtökohtana on analyysiyksikkö, jonka avulla jäsennetään aineistoa. Analyysiyksikkö voi olla esim. sana, lause tai ajatuskokonaisuus (Kyngäs & Vanhanen 1999).

Deduktiivisessa eli aineistolähtöisessä analyysissä luokkien muodostus tapahtuu vain aineiston tuottaman tiedon pohjalta ja teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä luodut luokat yhdistetään tiettyyn teoreettiseen näkemykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117 - 120). Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisempien tutkimusten tieto auttaa aineiston jäsentämisessä. Kootun tiedon merkitys ei ole teorian tai aikaisemman tutkimuksen tulosten testausta vaan uusien ajatusten tai tulkintojen tuottamista. Tässä tutkimuksessa kuntouttavan työtoiminnan voimaannuttavat käytännöt muodostavat toiminnallisen raamin analyysille, mutta voimaantumisen määrittelyssä sitä koskevat teoriat toimivat vertailun pohjana, eivät todistettavina tai täydennettävinä teeseinä. Sen toteutus lähtee analyysiyksikön valinnasta ja pelkistävästä lukemisesta, jossa haetaan keskeiset tutkimusongelmaan tai kysymyksiin liittyvät ilmaisut. Omassa työssäni analyysiyksikkönä toimii Siitosen voimaantumisteorian osapremissi 2. Tätä analyysin ensimmäistä vaihetta kutsutaan redusoinniksi. Redusoidut ilmaukset muodostavat analyysissä alaluokkien ryhmät. Redusoiduista ilmauksista muodostettuja alaluokkia ryhmitellään edelleen yhteenkuuluvuuden mukaan ja muodostetaan eli klusteroidaan pääluokkia. Edelleen näistä pääluokista abstrahoiden päädytään ilmiön kuvaamiseen teoreettisella tasolla.

On olemassa tiettyjä perustekniikoita, joita tutkija voi käyttää analysoinnissa. Tekniikka sisältää mm. koodauksen, reflektiiviset muistiinpanot, marginaalimerkinnät, päiväkirjat ja väittämien muodostamisen. Koodaus on kategorisointia. Koodi on symboli, jolla sana tai lause luokitellaan. Koodeja voi sisällyttää aineistoon keruun aikana, tallennettaessa tai analysoinnin myöhemmässä vaiheessa. Koodaus tai kategorisointi kuten myös teemojen ja niiden nimeäminen kertovat tutkijan omasta taustafilosofiasta. Koodit voivat olla luonteeltaan kuvailevia, tulkitsevia tai selittäviä. Kuvaillut koodit kuvaavat nimenomaan tutkijan aineiston järjestelyä. Ne ovat yksinkertaisin luokittelu-

tapa ja niitä käytetään aineiston analyysin alkuvaiheessa (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 133).

Kootun tiedon merkitys ei ole teorian tai aikaisemman tutkimuksien tulosten testausta vaan uusien ajatusten tai tulkintojen tuottamista. Aineiston analyysin päättelylogiikka on toteavaa. Siinä kuljetaan valmiiden mallien ja niiden tulosten antamien aineistojen välillä. Jotta aineistosta voidaan tehdä johtopäätöksiä, on se ensin järjestettävä jotenkin. Sisällön analyysi on selkeä järjestämisen ja pelkistämisen menetelmä selkeimmillään. Sen taustalla voidaan nähdä fenomenologinen tutkimusperinne ja sen luoma kuva ihmisyydestä.

Tässä työssä lähdin liikkeelle lukemalla haastatteluvastaukset lukuisia kertoja läpi, että saisin muodostettua jonkinlaisen kokonaisuuden aihealueesta. Seuraavaksi tarkastelin vastauksia teemojen pohjalta. Laadin taulukon, jossa lajittelin teeman: alkuperäinen ilmaisu, pelkistetty eli abstrahoitu ilmaisu, alaluokka ja yläluokka, joka oli premissiväite. Sen jälkeen etsin kysymyksiin vastaavat haastatteluvastaukset. Seuraavaksi etsin vastauksista abstrahoiden pelkistettyjä ilmauksia, joista sain johdettua alaluokat ja jotka kokosi yhteen yläluokka, joka oli premissin 2. väittämä. Vertasin vastauksia premissin väittämään ja näin sain mielestäni luotettavan ja yhteensopivan tuloksen.

Kun tulokset on analysoitu, ne pitää vielä tulkita eli tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omia päätelmiä. Nämä tulkinnat eli synteetit selkeyttävät analyysissa esiin nousseita erilaisia merkityksiä. Tutkija pohtii analyysin tuloksia kokonaisvaltaisesti ja tekee useampia tulkintoja, jotka tavallaan mittaavat tutkimuksen pätevyyttä eli validiutta. Tulkinnoista näkee, vastaako tutkimus tutkimusongelmaan (Hirsjärvi ym. 2006, 213 - 214).

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Taustatietoa nuorista

Tässä työssä haastattelemani nuoret työttömät tulivat Väylän asiakkaaksi yleisimmin työttömyysturvan työvoimaneuvojan ja sosiaalitoimiston kautta. Osa asiakkaista hakeutuu itse asiakkaaksi. Nuorten tiimin asiakkaat ovat yleisemmin alle 25-vuotiaita nuoria. Useimmalla oli takanaan käyty peruskoulu. Kahdella oli mukautetun peruskoulun oppimäärä suoritettuna. Peruskoulun lisäksi yhdellä oli käytynä puoli vuotta kauppa-

oppilaitosta ennen kuin keskeytti paikkakunnalta muuton vuoksi. Yksi oli keskeyttänyt lukion kahden vuoden jälkeen. Kolmella oli ammattikoulututkinto. Kaksi oli keskeyttänyt ammattikoulutuksen. Suurimmalla osalla ei ollut tietoa eikä siis ennako-odotuksia kuntouttavan työtoiminnan suhteen. Koulutusvastaisuus tuli esiin monessa yhteydessä:

”Tiesin, että tällöinen paikka on...että siellä on paikka nuorille..ja että työllistävät ihmisiä... Ensin koin että ”tuppautuvat”ja tuuppivat vaan koulutukseen... Nainen 21v.

Työkkärissä oli puhetta... jos niinkun tarvii kohdistetumpaa koska työkkäristä ei apua saa...siis työtä ei saa. Alkuun luulin että väylästä pakotetaan jonnekin...ensivaikutelma oli silleen... nyt on kyllä mielipide muuttunut... Mies 22v.

Monilla koulutusvaihtoehtojen suma oli liian sekavaa ja tietoa ei ollut riittävästi eri mahdollisuuksista. Erään nuoren kohdalla oli myös tilanne, ettei sillä hetkellä ollut varsinaista päämäärää elämässä eikä tietoa mitä seuraavaksi tekisi. Osalla oli selkeästi vääriä valintoja koulutuksen suhteen. Yksi haastateltavista oli hakenut kuusi kertaa samaan koulutukseen, mutta tullut hylätyksi soveltuvuuden puuttuessa. Hän ei nähnyt vaihtoehtoa alan vaihdon suhteen.

Nuori saattoi myös olla tilanteessa, että arkielämä sujui, mutta tarvittava tuki ja paikka tiedonsaannille puuttuivat. Väylän asiakkaaksi tullessaan useimmille koko tulevan prosessin merkitys oli tuntematon. Tiedossa saattoi olla pelkästään se, että jonkinlaista apua oli tarjolla ja että päiviin saisi nyt mahdollisesti mielekkyyttä ja rytmiä. Myös omien suunnitelmien mahdollinen toteutuminen palvelun kautta herätti nuorten mielenkiintoa. Monella heistä ei ollut ammatillista koulutusta, sitä vastoin keskeytyneitä opintoja löytyi monelta. Myöskään työpaikkaa ei ollut kenelläkään. Näiden syiden takia he olivat osallisina syrjäytymisuhan alla oleville nuorille suunnatussa työllisyysprojektissa ja asiakkaina kuntouttavaa työtoimintaa järjestävässä Väylässä.

Väylän asiakkaiden elämäntilanteesta löytyy monia sosiaalisen syrjäytymisen riskitekijöitä: pitkään jatkunut työttömyys, heikko terveydentila, alhainen koulutustaso, taloudelliset vaikeudet, ystävien ja luottamuksellisten ihmissuhteiden puuttuminen sekä mahdollinen päihteiden väärinkäyttö. Tämä osoittaa, että nuoret tarvitsevat moniammatillista tukea ja ohjausta elämäntilanteensa kohentamiseen ja syrjäytymisriskien poistamiseen. Nuoret tulevat Väylään pääasiassa työ- ja elinkeinovoimatoimiston

kautta ja useille heistä on tuttua sosiaalitoimen asiakkuus sekä toimeentulotuen tarve. Elämää kuormittaa työttömyyden tuoma taloudellinen epävarmuus ja toimeettomuus.

Työhistoria nuorilla on niukkaa ja koostuu pätkätöistä. Suurimpana työllistymisen esteenä on ehkä nuoren oma asenne ja motivaation puute, joka näkyy etenkin kuntouttavan työtoiminnan alussa passiivisuutena ja sitoutumisen vaikeutena. Ongelmallisimmat nuoret jättävät tulematta sovittuihin tapaamisiin, eivät soita, jos eivät pääse tulemaan, eivät tiedä omista oikeuksistaan, ajautuvat riitoihin työvoimaneuvojan kanssa ja niin edelleen (Vehviläinen 1999). Velat voivat heikentää osalla työhön sitoutumista ja heikko koulumenestys joidenkin opiskeluun motivoitumista. Työllistymistä voi vaikeuttaa myös työnantajien ennakoasenteet pitkään työttömänä ollutta kohtaan.

Nuoret tiedostavat selkeästi oman työllistymisen esteeksi koulutuksen ja ammattitaidon puutteen. Hyvin harvalla Väylän asiakkaalla on ammattitutkinto, ja suurella osalla on suoritettuna vain peruskoulun opinnot. Tunnusomaisia ovat myös keskeytyneet jatko-opinnot. Koulutuksen puute ja keskeytyneet opinnot ovat tutkimuksissa todettu yhdeksi vakavaksi syrjäytymisriskiksi kuten myös heikko terveyden tila. Puutteellinen sosiaalinen toimintakyky vaikeuttaa myös monen työn hakemista ja saamista.

Haastateltavat kertoivat opiskeluun liittyvistä vaikeuksistaan. Eräällä nuorella opinnot olivat keskeytyneet, lähinnä päivärytmiin liittyvien ongelmien vuoksi ja jaksamista vaikeutti depressio. Hän oli jo miettinyt jatkavansa opiskelua, mutta oli keskeyttänyt kaikki siihen asti kokeilemansa opiskelut ja kurssit. Koulussa käyminen ei monen haastateltavan mielestä sopinut heille, kun peruskoulukin oli läpäistyt heidän omien sanojensa mukaan nipin napin. Muutamat olivat käyneet mukautetun peruskoulun. Oppisopimusta ja kymppiluokkaa moni oli kuitenkin miettinyt, mutta koulukielteisyydesti motivoitumisen. Huoli läheisestä oli yhden haastateltavan suurin huoli, anoppi oli kuollut ja hän joutui huolehtimaan myös appiukkonsa asioista oman perheensä lisäksi. Se oli myös suurin este koulutukseen hakeutumiselle keskittymisvaikeuksien lisäksi.

Haastateltavien elämäntilanne ja ongelmat ennen Väylän asiakkuutta vaihtelivat, mutta kaikkia yhdisti yksi yhteinen ongelma ja se oli pitkään jatkunut työttömyys. Syyt ongelmiin ja elämäntilanteen epävakauteen olivat moninaisia, sillä haastateltavien elämää hankaloittivat työttömyyden lisäksi terveysongelmat, pettymykset, masennus ja ahdistunut olo sekä turhautuminen toimeettomuudesta. Myös itsetunto-ongelmia oli kolmella. Osalla haastateltavia elämää rajoitti kulttuuri. Negatiivinen asenne ja moti-

vaation puute vaikeutti monen haastateltavan elämää ja työllistymistä. Haastateltavilla oli selkeä tarve ulkopuoliseen tukeen ja ohjaukseen, jotta elämäntilanne kohentuisi.

Yksi haastateltava sanoi, että oli hyvä, kun tietää minne mennä ja mitä tehdä. Yhden haastateltavan asiakkuus Väylässä oli jo päättynyt, mutta oli vaiheessa tulla takaisin Väylän asiakkaaksi. Väylän asiakkuus päättyy, kun asiakkaan tilanne edistyy ja hän työllistyy tai Väylällä ei ole enää tarjota asiakkaan tilannetta edistäviä palveluja.

Haastatellut nuoret olivat työharjoittelussa kirjastossa, päiväkodissa, kirpputorilla, päiväkodin keittiöllä, päihdekuntoutuksen keskuksessa ”kellarissa”. Työharjoittelussa he pääsivät näkemään, minkälaista heidän valitsemansa työ voisi olla ja miltä sitä tuntuisi tehdä työkseen. Työharjoittelulla pyritään saamaan sekä uusia kokemuksia erilaisista ammattialoista että varmuutta alalle sopivuudesta ja omasta kiinnostuksesta työtehtäviä kohtaan.

Voimavaroja, jotka tukevat voimaantumista, edustaa nuoren elämässä sosiaalinen tuki ja arkeen rytmin tuova tekeminen. Sosiaalinen tuki koostuu läheisten ja viranomaistahon tuesta. Nuorten tukiverkosto näyttää painottuvan paljolti viranomaistahoihin, sillä ystävät kuuluvat vain joidenkin elämään. Muutamalla haastateltavista elämää tuki parisuhde ja yhdellä heistä oli myös lapsia.

Kuntouttavan työtoiminnan aikana nuori oppii myös hyväksymään paremmin omat heikkoudet ja olemaan tyytyväinen omista saavutuksistaan. Kielteiset uskomukset rajaavat monen asiakkaan tavoitteita ja uskallusta yrittää, kuten erään haastatellun isä oli sanonut tyttärelleen kuultuaan tämän aloittavan kuntouttavassa työtoiminnassa:

”Ei sinusta siihenkään ole...et sinä osaa olla sielläkään...ei sinulla riitä äly”.

Väylän työntekijällä on tärkeä rooli näiden kielteisten uskomusten muuttamisessa. Positiivinen palaute onnistumisesta tai yrittämisestä kannustaa sekä kohottaa itsetuntoa, mutta myös parantaa kuntoutumiseen tarvittavaa motivaatiota ja sitoutumista.

7.1.1 Päämäärät

Mielestäni ihmisellä täytyy olla päämäärä johon pyrkiä. Tulevaisuus näyttäytyy nuorelle arvaamattomana mutta nuorelle olisi kyettävä osoittamaan, että tehdyillä omilla

valinnoillaan hän voi vaikuttaa tulevaan elämäänsä. Valinnan vaikeus on monelle nuorelle vaikeaa ja sitä varten hänelle tarjotaan eri mahdollisuuksia kokeilla ja löytää mahdollisesti itselleen sopiva työ ja ammatti. Turvallisessa ympäristössä nuorelle tarjotaan kannustavaa tukea ja häntä tuetaan tekemissään valinnoissaan. Vähitellen nuori uskaltautuu itse tekemään päätöksiä ja häntä tuetaan itsenäisyyteen. Samalla nuori oppii tunnistamaan ominaisuuksiaan ja oppii tuntemaan itsensä. Tarkoituksena on nuoren oman elämänhallinnan parantaminen. Elämäntilanteen kohentumisena näkyvät myös tapahtuneet positiiviset muutokset. Nuorten arvioimana positiivisuutta ja uskoa tulevaisuuteen tuo työ, perhe, tekeminen sekä elämän ja raha-asoiden selkiytyminen. Nuorten tulevaisuuden usko näyttäisi kohentuneen ja he osaavat nähdä elämässään hyviä ja omia voimavaroja tukevia asioita.

Elämäntilanteen kohentuminen parantaa nuoren elämänlaatua ja hyvinvointia, joka puolestaan edesauttaa voimaantumista. Se, että on itse saanut päättää asioista, tuntuu olevan monelle nuorelle tärkeää. Itsemäärääminen on yhteydessä voimaantumisen tunteeseen ja sitoutumiseen. Luottamuksen kasvu lisää koulutushalukkuutta. Nuoren itsensä mielestä luottamus tulevaisuuteen näkyi mm. haluna jatkaa keskeytyneet opinnot loppuun. Nuoren oma halu menestyä ja oppia on merkityksellinen tekijä voimaantumisessa. Niillä on merkitystä arvojen kokemisessa kuten turvallisuus, valinnanvapaus ja itsemääräämisvalta omaa elämää koskevissa asioissa. Nämä arvot ovat myös yhteydessä voimaantumiseen.

Voimaantuminen ja päämäärien asettaminen ovat yhteydessä toisiinsa. Voimaantumisessa on merkittävää nuoren itsensä mielestä se, että hänellä on mahdollisuus asettaa päämääriä ja rakentaa tulevaisuuden unelmia vapaasti. Voimantunne on kuitenkin yhteydessä siihen kontekstiin jossa hän on ja niihin subjektiivisiin kokemuksiin ja mahdollisuuksiin joita ympäristö tarjoaa. Se, millä tavalla nuori kokee ympäristön tuen ja miten vahvasti hän uskoo omiin kykyihinsä edistää voimaantumista ja päämäärien asettamista. Vapaus tehdä itseään koskevia suunnitelmia tulevaisuutta varten näkyi nuoren itsensä arvioimana mm. koulutukseen pyrkimisenä. Joillakin nuorilla oli jo valmiita suunnitelmia:

”merkitsee juuri sellaista rutiinia ja rytmiä perusarkea. sillä on tärkeä merkitys koska jos se on lähitulevaisuudentavoite niin kyllä on tärkeä....” mies 26v.

”Olin hesassa suurtalouskokki linjalla 1,5 vuotta....se jäi kesken kun ei riittänyt motivaatio..ei vaan jaksanu enää...nyt ymmärrän koulutuksen tärkeyden...aloitan syksyllä suoraan kolmannelta ja jatkan loppuun...” nainen 21v.

Pyydettyäessä ajattelemaan omaa elämää muutamia vuosia eteenpäin lähes kaikki haastateltavat näkivät tulevaisuudessa positiivista ja heidän omasta mielestään se näyttäisi valoisammalta kuin aikaisemmin. Positiivisuutta heidän tulevaisuuteensa toivat muun muassa toiveissa oleva vakituinen työ, kuntouttava työtoiminta sekä elämän ja raha-asoiden selkiytyminen. Oman toiminnan hallitseminen on yhteydessä myös siihen, miten tärkeänä nuori toimintaa piti.

”Se on siis ihan se et kun ei ole ollut tarvetta mihinkään lähteä...ja nyt sitten kun taas töihin niin päivärytmi on parantunut. Olen jaksanut paremmin.” mies 22v.

” Tekemistä on ollu, arkirutiinit on parantunut, rahatilanne parempi, hyödyllisempää kun on ollut osan päivästä jossain...Oon kärsivällisempi, jaksaa tehdä asiat loppuun asti...pitkäjännitteisyyttä on tullut lisää...energisempi, jaksaa tehdä ja hoitaa asioita paremmin...ei vaan kotona istumista”nainen 21v.

Kolme haastateltavista nuorista piti oman työllistymisen esteenä koulutuksen ja ammattitaidon puutetta. Kolme haastateltavaa oli aikanaan aloittanut lukion tai ammatilliset opinnot, mutta ne olivat keskeytyneet. Yksi haastateltavista nuorista totesi, että hän suorittaa ammattikoulun loppuun ja jatkaa siitä työelämään. Työllisyyskursseja mainitsi kaksi haastateltavaa käyneensä ja yksi haastateltava totesi, että koulutus ei häntä enää kiinnosta. Haastateltavien koulutukseen hakeutumista sekä koulutukseen sitoutumista vaikeutti aikaisempi heikko koulumenestys ja huonot koulukokemukset:

”Hain lähäriksi mutta en päässyt sinne....siksi olen ollut tuossa kellarissa kun siinä saa tehdä sitä mitä haluaa ja mikä on sydäntä lähellä...eikä siihen koulutusta tarvita” nainen 28v.

” nyt olen ajatellut jotain päihdetyöntekijäkurssia niin että hakisin siihehen.” nainen 28v.

Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien mielestä nuoren mielipiteitä kuunnellaan ja heidän sallitaan tehdä itsenäisiä päätöksiä. Nuoren mielipiteet otetaan huomioon, ja jos

nuori näyttää hallitsevan tilanteen ja ymmärtää toiminnan tärkeyden ei ongelmia yleensä ole. Nämä kaikki asiat käydään läpi heti kuntouttavan työtoiminnan alkaessa Monelle nuorelle tulevaisuus on näköalaton ja he eivät kykene kuvittelemaan elämää eteenpäin muutamaa päivää kauemmas. Harjoittelussa nuorelle annetaan vastuuta kykyjensä mukaan. Kokemukset onnistumisesta lisäävät nuoren itsensä arvioimana sitoutumista ja nuori alkaa itse osallistua toimintaan itsenäisemmin.

H4 että on avoin tila vuoropuhelulle ja pääsee esittämään mielipiteitä..vuorovaikutuksellisuus on avainasemassa..että hän pääsee esittämään niitä.

H4 eniten niissä tilanteissa missä työntekijä on ollut itse suunnittelemassa työtehtävää ja sitten kun on saanut eteenpäin tai valmiiksi..on saanut suunnitella tätä työtehtävää...ja on saanu valmiiksi...on sanu vietyä jonkun asian loppuun asti.”

H1” varmaan asenteet itseä kohtaan...ollu päämäärätöntä se oleminen...itseluottamus siitä että pystyy ja kykenee

7.1.2 Kykyuskomukset

Nuorella ei useinkaan ole käsitystä kyvyistään ja useimmalla oli heikko itsetunto ja sen mukanaan tuomat ongelmat. Huono itsetunto estää nuoren itsensä mielestä yrittämistä ja on esteenä koulutukseen hakeutumiseen. Kuntouttavassa työtoiminnassa näitä asioita pyritään muuttamaan. Nuorelle tarjotaan erilaisia näkökulmia ja tietoa eri mahdollisuuksista. Voimaantumisessa toivon tuominen on tärkeää ja innostusta lisäävää. Pyrkimyksenä on, että nuori muuttaa minäkäsitystään myönteisempään suuntaan.

Kuntouttava työtoiminta vaikutti haastateltavien nuorten elämään monella tavalla. He toivat esille itsessä ja elämässään tapahtuneita positiivisia muutoksia, kuten uudet sosiaaliset suhteet, aktivoituminen ja rytmin saaminen arkeen sekä asennemuutos ja kielteisen kehityksen katkeamisen. Nuoren minäkäsitys on käsitys itsestä ja siitä, millaisiin tavoitteisiin nuori pyrkii ja millaisiksi hän arvioi omat voimavaransa. Minäkäsitys ja kykyuskomukset ovat yhteydessä toisiinsa, koska nuori arvioi ympäristöään minäkäsityksen avulla. Haastateltavien elämässä kielteistä kehitystä oli nuorten itsensä ku-

vailemina ollut passivoituminen, negatiiviset asenteet, syrjäytymisvaara, ylipaino ja fyysisen kunnon heikkeneminen.

Haastateltavat olivat huomanneet omien näkemysten avartuneen ja oman asenteen muuttuneen. Voimaantumisessa itseluottamus ja itsearvostus ovat olennaisia tekijöitä joiden rakentumiseen on ympäristöllä suuri merkitys. Nuorten itsensä arvioimina usko omiin kykyihin, itseluottamus ja minäkuva ovat niitä asioita, joista kykyuskomukset muodostuvat. Puolet haastateltavista oli huomannut oma asenteen työhön sekä oman motivaation muuttuneet positiivisesti asiakkuuden aikana, ja he kokivat Väylän aktivoineen myös omaa ajattelua ja ymmärrystä. Itsearvostus tuli esille mm. kunnosta huolehtimisena ja säännöllisenä päivärytmänä.

Itseluottamus, itsearvostus ja itsetunto ovat toisiinsa sidoksissa olevia käsitteitä ja toimivat jatkumona toisilleen. Onnistumisen kokemukset lisäävät itseluottamusta, mikä puolestaan vahvistaa itsearvostusta. Itseään arvostavan nuoren itsetunto paranee, nuori voimaantuu ja luottaa omiin mahdollisuuksiinsa tavoitteiden saavuttamisessa.

”sai minut hoitamaan asioita. enemmän positiivista vaikutusta. voisin jatkaa...”nainen 21v.

”Ajattelu on muuttunut huomattavasti”mies 25v.

Haastateltavista puolet koki, että usko omiin kykyihin ja osaamiseen sekä motivaatio oli kohentunut positiivisen palautteen tai onnistumisten kautta. Haastateltavista muutamamies totesivat, että hyväksyivät nyt paremmin omat heikkoudet ja osasivat olla tyytyväisiä omista saavutuksista. Yksi haastateltava toi esille rehellisen palautteen tärkeyden: kun tietää tehneensä työn hyvin, on ansainnut ja myös odottaa myönteistä palautetta. Positiivinen palaute kohottaa itsetuntoa sekä parantaa motivaatiota ja sitoutumista.

Työssäkäynti on myös nuorten itsensä arvioimana selvä merkki voimaantumisesta ja elämäntilanteen kohentumisesta, samoin tyytyväisyys omaan elämään ja tulevaisuuden usko kertovat luottamuksesta omiin mahdollisuuksiin ja kykyyn vaikuttaa omaan elämään. Työ tuo mukanaan työyhteisön ja arkeen rytmin sekä kokemuksen, että on tarpeellinen yhteiskunnan jäsen. Palkkatuetun työn haittana on vain työn määräaikaisuus, joka tekee määräaikaiseksi myös taloudellisen turvallisuuden sekä työyhteisön.

Tuetun työn tarkoitus on vahvistaa työntekijää ja antaa hänelle valmiuksia edetä vapaille työmarkkinoille.

”Tuntee olonsa hyödylliseksi...koen kaikinpuolin hyväksi asiaksi...on luotettu ja arvostettu...sain oman avaimen”. nainen 28v.

Kuntouttavan työharjoittelun tarkoitus on tukea nuorta käytännön taidoissa mutta myös tunnetasolla. Monella harjoittelupaikan nuorella on käsitys kyvyistään heikko ja nuoret ovat passivoituneita ja aloitekyvyttömiä. Psyykkinen terveys ei kaikilla ole kovin vahva ja identiteetti voi olla hukassa. Minäkäsitys ja minäkuva on monella nuorella jäänyt kehittymättä. Keskusteluilla pyritään löytämään nämä solmukohdat ja koetaan päästä kiinni ongelmaan jotta nuorta kyetään auttamaan. Tärkeintä on itsearvostuksen löytäminen eli tunne siitä, että on tärkeä ja tasa-arvoinen toimija. Vasta sitten nuori alkaa kokeilla kykyjään:

H1 ” varmaan asenteet itseä kohtaan...ollu päämäärätöntä se oleni...itseluottamus siitä että pystyy ja kykenee

H3 ” se ei ole helppoa..yhteiskunta vaatii työtä sinulta..sen nostamiseksi..ihmiset ovat meillä rikkinäisiä..kuntouttava työtoiminta itsessään on seuraus..

H4 ” tapahtunut paljon..leimautunut...passivoitunut nuori..kun se pääsee ryhmässä tekemään työtä..oppinut uutta..tulevaisuus näyttää valoisalta..kunto..työtaito...sosiaaliset taidot ovat parantuneet.

H4 ja tietysti psyykkinen terveys edesauttaa sitä...täälläkin jonkun verran on mielenterveydellisiä ongelmia...se ei aina ole tahdonasia...”

7.1.3 Kontekstiuskomukset

Ympäristön suhtautuminen nuoreen ennakkoluulottomasti antaa nuorelle tunteen hyväksynnästä ja yhteenkuuluvuudesta. Hyväksyvässä ja kannustavassa ilmapiirissä nuori saa luottamuksen siihen, että selviää toisten tuella ja että saa tarvitessaan tukea. Voimaantumista tapahtuu ympäristössä jonka nuori kokee turvalliseksi. Jos nuori kokee olonsa turvatuksi ja luottamukselliseksi, hän kykenee asettamaan tavoitteita ja pyrkii täyttämään ne. Nuorten mielestä ympäristö joka kunnioittaa, tukee ja hyväksyy

nuoren sellaisena kuin hän on mahdollistaa voimaantumisen rakentumisen. Voimaantumiseen liittyy ilmapiirin avoimuus, ennakkoluulottomuus ja rohkeisuus. Kun nuori tiedostaa ympäristön asenteet ja saa kokea eri tilanteita aidossa asiayhteyksissään ja saa tukea kanssaihmisiltään, ovat myös nämä elämykset yhteydessä voimaantumiseen. Sosiaalinen tuki on tärkeä voimavara, myös nuorten itsensä mielestä, kun mietitään nuoren jaksamista, hänen kuntouttavaan työtoimintaan motivoitumista ja etenkin voimaantumisen tukemista.

Kysyttäessä mikä vaikeuttaa eniten työllistymistä, nuorten omasta mielestä omaan henkiseen jaksamiseen liittyvät tekijät vaikeuttivat eniten heidän työhön pääsemistä. Nuoret totesivat, että pitkään jatkunut työttömyys myös masentaa ja laskee työ- ja toimintakykyä. Myös huono taloudellinen tilanne toi omat ongelmansa. Muutama haastateltava oli asiakkuutensa aikana käynyt keskustelemassa omasta toimintakyvystään tai jaksamisesta joko Väylän kuntoutuspsykologilla tai mielenterveystoimistossa. Kyseisestä palvelutarpeesta voi päätellä, että asiakkailla on tai on ollut psyykkiseen jaksamiseen liittyviä ongelmia ja asiakkaan työllistymistä vaikeuttaa tai vaikeutti heikko psyykkinen toimintakyky.

Fyysiseen toimintakykyyn liittyviä toimintarajoitteita, ei haastateltavilla ollut. Yksi kärsi masennuksesta. Yhdellä oli takanaan jo parantunut jalkatrauma ja yhdellä allergiaa. Haastatteluhetkellä heillä ei ollut terveydellisiä työllistymisen esteitä.

Kysyttäessä haastateltavilta, mitä he tekivät päivisin ja miten he saivat päivänsä kulumaan, kertoi haastateltavat ylipäänsä viihtyvänsä kotona, vaikka viihtyivät töissä myös ja kaksi kaipasi päiviinsä sisältöä. Kotona viihdyttiin yhdessä kihlatun tai avopuolison kanssa ja kahdella heistä oli tekemistä kotitöissä ja läheisten auttamisessa tai tapaamisessa. Yksi kotona viihtyvä kertoi tärkeimmäksi tekemiseksi lasten hoidon. Haastateltavista kaksi kertoi kaipaavansa tekemistä päiviinsä, eikä heillä ollut myöskään parisuhdetta.

Sosiaalista tukea kartoitin kysymällä ensin haastateltavilta sitä, mitä mieltä läheiset olivat olleet heidän tilanteestaan ja miten läheiset ovat suhtautuneet kuntouttavan työtoiminnan toimintaan. Sosiaaliseen tukeen kuului myös kysymys, miten läheiset ovat tukeneet ja kannustaneet haastateltavia. Kysymykseen läheisten mielipiteestä osa haastateltavista kertoi läheisten olleen toiveikkaita ja yksi heistä totesi sen parantaneen välejä. Läheisten huoli haastateltavien tilanteesta vaikutti heihin myönteisesti, ja he

kokivat sen välittämisenä ja asiaan kuuluvana. Sosiaalinen tuki on siis tärkeä voimavara ajatellen kuntoutuksen jaksamista ja voimaantumista.

Osa haastateltavista pystyi näkemään omaan tulevaisuuteen vaikuttavia asioita, joten he olivat luultavasti pohtineet tulevaisuuttaan aikaisemminkin. Kolme haastatelluista totesi, että mennään ja katsotaan päivä tai kaksi kerrallaan.

...Pienet asiat muodostavat elämänlaadun” mies 28v.

” Kyllä kuntouttavalla työtoiminnalla on vaikutusta sitten kun haen kouluun tai jonnekin...niin kyllähän ne kattoo mitä on tehny..” nainen 21v.

” Tulevaisuus on tätä samaa...kyllä halua on mutta onko kykyä...haave on olemassa mutta onko se realistinen” mies 25v.

Mitä haastateltavat olivat valmiit itse tekemään tulevaisuutensa eteen? Kolmella haastateltavalla oli selvillä, mitä heiltä vaaditaan, jotta heidän tulevaisuus olisi parempi. He olivat hahmottaneet omiksi tavoitteiksi aktiivisuuden hakea kärsivällisesti töitä sekä kouluttautua ja samalla huolehtia omasta hyvinvoinnista. Kolme haastateltavista oli epä tietoisia siitä, mitä he itse voisivat tehdä tulevaisuutensa eteen, heiltä ei löytynyt selkeitä tavoitteita tulevaisuuteen:

”Aktiivisemmin hoitaa asioita...nyt tarkemmin katsoo työilmoituksia.” mies 22v.

” Kyllä tästä on hyötyä...pidän itsestäni huolta vaikka en olekaan työssä enkä koulussa” nainen 21v.

” Minä pukeudun vähän paremmin ja rytmi on löytynyt...arkirutiinit on muuttuneet räjähdysmäisesti.” mies 25v.

Kuntouttavassa työtoiminnassa harjoittelupaikat valitaan nuoren kykyjen mukaan. Nuorta ei laiteta harjoittelupaikkaan, joka ei häntä kiinnosta. Nuorten kanssa edetään nuoren ehdoilla ja silloin, kun hän on siihen valmis. Tavoitteet asetetaan pieniksi ja osatavoitteilla edetään nuoren ehdoilla. Tärkeää on luottamus ja hyväksyntä omana itsenään ja omana persoonallisuutenaan. Harjoittelupaikassa häntä tuetaan ja hänelle annostellaan vastuuta sopivissa nuoren toimintakyvyn huomioiduissa erissä. Vähitel-

len nuori uskaltautuu ilmaisemaan mielipiteitään ja osallistuu toimintaan vapaammin. Nuoren arvostaminen on tärkeää:

H2” se, että nuoret kokee...että he ovat tärkeitä se että nuorelle kerrotaan että he ovat tärkeitä lapsille ja tässä ryhmässä.

H2” ja siinä he voivat tuntea olevansa tärkeitä kun he ovat saaneet luotua suhteen lapsiin...niin.. siin monesti näkee...et.lasten kanssa on luontevaa olla.

H3” ..raamit on olemassa..odotukset eivät saa olla liian korkeat...pienillä tavoitteilla.

H4.” laidasta laitaan..vastuuntunto kasvaa..oma-aloitteisuus kasvaa..ote työhön paranee..päivärytmi löytyy..erilaisia työtehtäviä..on vaativia kohteita..annetaan osamistason mukaisia töitä..ja jälki on hyvää..antaa suurta tyydytystä..

7.1.4 Emootiot

Tunteet ovat nuorelle tärkeitä ja tunne siitä, että asiat järjestyvät. Nuori on saatava vakuuttuneeksi, että toivoa on. Toivon tuominen esiin pienissäkin asioissa tuo positiivisuutta ja lisää nuoren innostuneisuutta. Tyytyväisyys omaan elämään on voimaannuttava voimavara ja se perustuu usealla parisuhteeseen ja oman elämäntilanteen selkeytymiseen sekä oman jaksamisen kohentumiseen. Itsesäätely ilmeni mm. nuoren päivärytmin paranemisena ja itsestään huolen pitämisenä kuten säännöllisinä ruokailuajoina. Nuoren kokiessa positiivisia asioita vapautuu hänessä sisäisiä voimavaroja. Nuori tulkitsee tunteiden avulla mahdollisuuksiaan saavuttaa asettamia tavoitteita. Toiveikkuudesta nuori saa voimaa pyrkimyksilleen. Se myös antaa myönteistä energiaa. Eräs nuori oli iloisesti yllättynyt mahdollisuuksista, joita tarjolla oli verrattuna työvoimatoimistoon. Hänelle avautui mahdollisuuksien täyttämä tulevaisuus ja varovainen toivo. Työttömyyden tuoma epävarmuus ei anna uskallusta kovin kauaskantoisiin suunnitelmiin, vaan useat toteavat, että katsotaan päivä kerrallaan.

Puolet haastateltavista nuorista oli havainnut oman asenteen muuttuneen positiivisemmaksi ja itsetuntemuksen lisääntyneen. Nämä muutokset tulivat esille heidän suhtautumisessa työhön, tulevaisuuteen tai omaan itseensä. Positiivinen energia säteilee

ympärilleen myönteistä ilmapiiiriä ja samalla se edistää myös toimintaympäristön ja siinä toimivien ihmisten myönteisyyttä ja toiveikkuutta. Silloin yksilö voimaannuttaa yhteisöään.

Kolme nuorista kertoi saaneensa keskusteluista tukea ja neuvoja oman kuntoutumisen edistämiseen. Keskustelujen todettiin aktivoineen toimintaan ja omien asioiden suunnitteluun, kun oli joutunut miettimään omia tavoitteitaan ja tulevaisuuttaan. Vapaus sekä itsemäärääminen edistävät nuoren itsensä arvioimana vastuunottoa ja sitoutumista vastuun kantamiseen. Vastuu yhteisen hyvinvoinnin edistämisestä tuki voimaantumista. Selkeää asennemuutosta oli nähtävissä:

”Toissapäivänä olin tapaamisessa jos jatkaisin väylässä...ei ole muuta mahdollisuutta...en suostu työharjoittelupaikkoihin, nyt suostun...kannattaa taas aloittaa ja yrittää...kannattaa yrittää vaikka sillon marraskuussa lopetin ja olin kielteisempi kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan...mieli muuttuu..” nainen21v.

”Nykyään ajattelen positiivisemmin työstä ja negatiivisemmin työttömyydestä”.
mies25v.

Haastatellut nuoret olivat kaikki sitä mieltä, että kuntouttava työtoiminta oli tarpeellista ja he kokivat saaneensa vaikuttaa ja että heihin luotetaan. Nuorten mielestä oli hyvä, että heiltä vaadittiin, mutta työntekijät antoivat heille myös mahdollisuuksia valita ja ottivat huomioon mielipiteitä. Haastateltavat nuoret käyttivät positiivisessa hengessä sanoja pakottaa, patistaa ja he kokivat hyvänä asiana, että heidät oli työntekijöiden taholta määrätietoisesti ohjattu tiettyyn suuntaan, josta oli ollut heille oikeasti hyötyä.

Haastateltavista nuorista monet tiedostavat tarvitsevänsä määrätietoista ohjausta ja ”pakkoa”, jotta pysyisivät toimintakykyisinä. He ymmärsivät, että aktiivisuus säilyy, kun joutuu tulemaan sovittuihin tapaamisiin, joutuu tekemään aktivointisuunnitelmia ja joutuu toteuttamaan sovittuja suunnitelmia. He tiedostivat, että heidän täytyi tehdä näitä asioita, jotta heidän tilanteensa kohenisi, vaikka toimenpiteet toisinaan turhauttavat ja aiheuttivat vastarintaa. Muutosta päiviinsä kaipaavat useimmat Väylän asiakkaat ja eniten he kaipaavat tekemistä, ja sitä he myös saavat, kun he osallistuvat Väylän tarjoamaan toimintaan: ryhmiin, työharjoitteluun tai kuntouttavaan työtoimintaan. Yhteinen tekeminen oli tuottanut tulosta:

” ensin luulin, että pakotetaan...ensivaikutelma oli vähän silleen...nyt on kyllä mielpide muuttunut..kun on ollu pitkään työttömänä...” mies22v.

...ajattelu on muuttunut huomattavasti...alkuaikoina ei kiinnostanut mikään...halusin vain olla rauhassa” mies 25v.

Kuntouttavassa työtoiminnassa mukana olevat nuoret eivät kaikki välttämättä ole motivoituneita työharjoitteluun. Nuorta yritetään innostaa antamalla hänelle kykyjään vastaavia tehtäviä ja tunnetta siitä, että onnistuu ja osaa. Ohjaajan motivointi on tärkeää. Myös epäonnistumisten sietäminen on tärkeää voimaantumisessa. Nuoren on tärkeää oppia sietämään epäonnistumisia ja selviämään niistä yli. Nuori joutuu käymään epämiellyttävät tunteet läpi ja yrittämään uudelleen. Hallitessaan toiminnan sen tarkeys korostuu ja nuori oppii peräänantamattomuutta. Samalla nuori oppii käsittelemään tunteitaan ja oppii rakentavasti purkamaan kiukkuaan. Rakentavasti suunnattu kiukku lisää pitkäjännitteisyyttä :

H3. ” ..yksi erikoistapaus..rankka päihdetausta...pitkäjännitteisyys puuttuu...joutuu ottamaan muita huomioon..minäkeskeisyys..vähenee.

H5. ” tehokkuus on suoraan suhteessa motivaatioon....siihen tunteeseen et sie osaat..hallitset...ja sitä on suorastaan jano saada tehtyä...hän on parantanut hirveesti...haluu koko ajan uutta hommaa..et meneeks tää nyt läpi ja...

H2. ” ..epäonnistumisista opitaan..ei tilaan ole kukaan jäänyt.. esim. hakenut töitä...kurssia...näitä voi joutua tekemään putkena...oppii ymmärtämään ettei mitään ole hävitty...

7.2 Väylän kuntouttavan työtoiminnan vaikutus

7.2.1 Päämäärät

Keskityn tässä luvussa ensin kuvaamaan nuoren voimaantumista Väylän kuntouttavassa työtoiminnassa. Voimaantumista tarkastelen etsien nuoren elämäntilanteesta tapahtuneita positiivisia muutoksia premissien luokittelun avulla. Nostan tuloksista esille nuorten tärkeinä pitämiä kuntouttavan työtoiminnan ohjaavia tekijöitä Väylässä. Kuten olen jo aikaisemmin todennut, ohjauksen toimivuus edellyttää asiakaslähtöi-

syöttä, luottamuksellista asiakassuhdetta, työntekijän oikeanlaista suhtautumista sekä asiakkaan sitoutumista ja motivaatiota. Nuoren kuntoutumista pyritään kuntouttavassa työtoiminnassa edistämään tavoitteellisella ja nuoren tarpeet, toiveet sekä voimavarat huomioivalla asiakaslähtöisellä ohjauksella. Nuoret kokevat saavansa apua asiakaslähtöisesti, sillä Väylässä heidän tarpeensa huomioidaan ja he saavat tarvitessaan apua myös muihin ongelmatilanteisiin (velkaneuvonta, toimeentulotuki).

Asiakkuus Väylässä on pitkäkestoista ja nuoret osallistuvat aktivointitapaamisiin ja tarjolla oleviin Väylän palveluihin (terveydenhoitaja, kuntoutuspsykologi), ryhmiin, työharjoitteluun ja kuntouttavaan työtoimintaan. Nuorten mielestä osallistuminen lisää heidän aktiivisuuttaan ja arjen hallintaa, johon aktivointitoimilla nimenomaan pyritään. Kun nuori tietää, minne mennä (säännölliset asiakastapaamiset) ja mitä tehdä, hän kokee asiakkuuden kautta kuuluvansa ja pyrkivänsä johonkin, joten kuntouttavalla työtoiminnalla on myös asiakkaan osallistumista kohentava vaikutus.

Väylässä sosiaaliohjaaja koordinoi yhdessä työvoimaohjaajan kanssa työtoimintaa eli niitä paikkoja, joihin voi mennä työharjoitteluun. Tällaisia paikkoja ovat mm. erilaiset yhdistykset, päiväkodit, vanhusten huolto laitokset, talonmiespalvelut, kirjastot jne. Yhdessä ohjaajan kanssa kartoitetaan tilannetta, kun lähdetään nuorelle etsimään mieluisaa työharjoittelupaikkaa, unohtamatta myöskään koulutusvaihtoehtoja. Mikäli nuorella on jokin suunta, mihin hän halusi koulutuksen tai harjoittelun kautta sitoutua, pyritään sitä kohti menemään palvelun alusta asti. Yksilötapaamisia on niin monta kertaa kuin tarvetta on ennen työharjoittelun alkua ja harjoittelun aikana pidetään myös yhteysttä oman ohjaajan kanssa.

Nuoret saavat keskusteluista tukea ja neuvoja omien asioidensa edistämiseen. Keskustelujen todettiin aktivoineen niin toimintaan kuin myös omien asioiden suunnitteluun, kun oli joutunut miettimään omia tavoitteita ja tulevaisuutta. Keskustelut todettiin suurelta osin tyydyttäväiksi ja tarpeellisiksi.

Tulokset osoittavat, että nuorten aktiivisuus lisääntyy kuntouttavan työtoiminnan aikana. Elämäntapamuutos, arkirythmi, tuo osalle nuorista lisää aktiivisuutta ja jaksamista elämään. Aktiivisuus ja motivaatio ovat tärkeitä voimaantumista ylläpitäviä voimavaroja. Nuoren käsitykset itsestä näyttävät muuttuvan huomattavasti myönteisemmiksi kuntouttavan työtoiminnan aikana. Nuoren itsetunto ja tyytyväisyys omaan elämään kohoaa positiivisten muutosten vaikutuksesta. Usko omiin kykyihin ja osaamiseen se-

kä motivaatio kohoaa positiivisen palautteen ja onnistumisten kautta. Positiivinen palaute niin työntekijöiltä kuin läheisiltäkin kohottaa itsetuntoa sekä parantaa kuntouttavaan työtoimintaan tarvittavaa motivaatiota ja sitoutumista.

7.2.2 Kykyuskomukset

Nuoren motivaatioon vaikuttavat tavoitteiden lisäksi uskomukset. Motivaatiota heikentävät negatiiviset uskomukset itsestä ja omasta osaamisesta. Nuoret suhtautuvat opintoihin kielteisesti, mihin luultavasti liittyvät epäonnistumiset koulussa ja huono koulumenestys. Osa kokee, että eivät viihdy ryhmässä tai pitävät itseään passiivisena persoonana. Virheelliset uskomukset heikentävät heidän suoriutumista ja osallistumista sekä rajoittavat heidän valinnan mahdollisuuksia.

Nuoren motivaation on myös oltava kohdallaan tarjottujen palvelujen kanssa, jotta osallistuminen tuottaisi toivotun tuloksen. Väylään ohjautuminen on useimpien asiakkaiden mielestä ollut onnekasta hänen elämäntilanteensa kannalta, sillä suurin osa haastateltavista koki, että oli tullut asiakkaaksi ohjattuna ja vailla ennakko-odotuksia ja kuitenkin he olivat saaneet asiakkuutensa aikana itselleen sopivia sekä heille ”räätälöityjä” palveluja.

Haastateltavat kokivat asioinnin Väylässä miellyttäväksi ja asiakasystävällistä ilmapii-riä kuvaavat haastateltavien kokemukset: ”hyvä ja rento tunnelma, helppo tulla, ne us- koo ja ymmärtää, ne kysyy ja välittää”. Työntekijät olivat haastateltavien mielestä ammattitaitoisia ja ystävällisiä. Erilaista tukea, niin ohjauksellista kuin rahallistakin tu- kea, olivat kaikki haastateltavista saaneet ja useimmat kokivat sen positiivisena sekä omia tarpeita tyydyttävänä. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että olivat saaneet tarvitsemaansa tukea ja neuvoja sekä mahdollisuuden käyttää esimerkiksi terveydenhoitajan tai velka- neuvojan palveluja. Kiitollisuus tuli esiin erään nuoren kertomana:

” Pystytään paneutumaan nuoriin ja tuetaan...tosi iso apu”. nainen21v.

Haastateltavat toivat esille myös käsityksiä omasta osaamisesta ja voimavaroista. He tunnistivat itsestä vahvuuksia, kuten hyvä fyysinen kunto ja taidot, joita oli aktivointi- toimissa hyödynnetty, mutta he nostivat itsestä esille myös ominaisuuksia, jotka rajoit- tivat heidän valinnan mahdollisuuksia, kuten koulukielteisyys, sosiaaliset pelot, kult- tuurista johtuvat erot ja passiivisuus.

7.2.3 Kontekstiuskomukset

Kuntouttava työtoiminta pyrkii ennakkoluulottomuudellaan ja kunnioittavalla tavalla suhtautumaan nuoriin ja luomaan heille turvallisen ja arvostavan ilmapiirin. Nuori hyväksytään omana itsenään ja hänelle osoitetaan luottamusta ja tukea. Haastatteluissa tuli myös esille, että moni haastateltava oli jälkeensä tyytyväinen osallistumisestaan, vaikka ei osallistumisen alussa ollut kovin motivoitunut. He näkivät osallistumisen vaikuttaneen positiivisesti heidän voimaantumiseensa. Yleisesti ottaen haastateltavat luottivat Väylän työntekijöiden ammattitaitoon arvioida asiakkaiden toiminta- ja työkykyä.

Haastateltavien mielestä Väylässä nähtiin, mitä asiakkaat pystyvät tekemään ja milloin jaksavat osallistua. Väylän katsottiin tarjoavat asiakkailleen toimintaa ja palveluja heidän todellisen toiminta- ja työkyvyn mukaan. Viiden haastateltavan mielestä heidän henkilökohtaiset resurssinsa (jaksaminen, osaaminen, halu yms.) oli huomioitu, kun Väylässä mietittiin aktivointia ja tukitoimia. Kaksi haastateltavaa totesi oman jaksamisen olleen asiakkuuden alussa hyvin heikkoa, joten Väylä antoi mahdollisuuden vahvistua ja tarjosi sen hetkiseen kuntoon sopivaa toimintaa. Väylän kautta tarjottu tekeminen on ollut haastateltavan kunnolle ja jaksamiselle sopivaa:

”Neljä tuntia päivässä...ei tunnu raskaalle”. nainen28v.

” Saan kokeilla lyhytaikaiseen työhön...minulle on kokeiltu aluksi lyhkäset päivät ja kolme kertaa viikossa.” nainen 20v.

7.2.4 Emootiot

Nuoret olivat positiivisesti yllättyneitä Väylän tarjoamista mahdollisuuksista. Positiivisuutta ja innostuneisuutta lisäsi harjoittelusta saatu positiivinen palaute. Joillekin oli harjoittelun aikana selvinnyt mitä haluaa tehdä tulevaisuudessa ja nuori aikoi hakeutua koulutukseen ja pyrkiä haavettaan kohti. Innostuminen ja haaveet tulevaisuudesta saivat nuoret pyrkimään toteuttamaan unelmiaan pienillä tavoitteilla. Tulokset osoittavat, että Väylän asiakastyöskentely huomioi asiakkaan elämäntilanteen ja hänen lähtökohtansa sekä tarjoaa yksilöllistä palvelua ja henkilökohtaista tukea. Nuoren omaa tahtoa ja toiveita kuunnellaan. Yksi haastateltava kertoi itse löytäneensä mieleisen kurssin

kaverinsa kautta ja harkitsee hakemista Väylän ohjaajan avustuksella kurssille. Oma-aloitteisuutta oli näkyvissä:

”Entinen luokkakaveri on käynyt kurssin...laitosapulaisen mukautetun kurssin...vai mikä se nyt onkaan...mie meinasin sen , että lähtä..pitää vielä väylän kans keskustella...” nainen22v.

Kolmella haastateltavilla oli takana pitkä työttömyys eikä näköpiirissä ollut työllistymismahdollisuuksia. He olivat aikanaan kokeilleet työvoimatoimiston tarjoamia työllistymistä edistäviä kursseja, mutta ne eivät olleet johtaneet toivottuihin tuloksiin. Yksi haastateltava totesi, että hänellä itsellään ei ollut mitään mahdollisuuksia löytää töitä, joten Väylä oli ainoa työllistymisen mahdollisuus:

”Tavallista työpaikkaa en tule saamaan täällä...on sen verran rasistista täällä”. nainen 28v.

”Tämä on ainoa mahdollisuus minulle työllistyä”. nainen 21v.

”Ei ole tulevaisuudelta odotuksia...jos jotain työtä sais ja jos ei muuta niin jatkaisi mielellään tällai...” nainen28v.

Yksi haastateltava totesi kuntouttavan työtoiminnan myös lievittäneen yksinäisyyden tunnetta. Pääteettömyys ja oman kunnon kohentaminen ovat hyviä esimerkkejä kielteisen kehityksen katkaisemisesta ja nämä muutokset tuovat haastateltaville parempaa jaksamista ja tukevat osallistumista. Osa haastateltavista oli saanut tietoa esimerkiksi terveellisestä ruokavaliosta, mikä sai korjaamaan omia ruokailutottumuksia tai neuvoja raha-asioissa, mikä opetti puolestaan järkevää rahankäyttöä:

”Monipuolinen ruoka...sama kuin lapsilla...1 lämmin ateria päivässä.” mies25v.

” arkirutiinit on parantunu..ja rahatilanne on parempi”. nainen 20v.

Kysyttäessä, miten aktiivisuus on muuttunut, vastasi kuusi haastateltavaa aktiivisuutensa lisääntyneen Väylän asiakkuuden aikana. Kaksi haastateltavaa ei ollut havainnut aktiivisuutensa muuttuneen. Haastateltavien mielestä omaa aktivoitumista edisti kurssin tai ryhmän aloittaminen, kun täytyi nousta ja lähteä. Osalle haastateltavista elä-

mäntäpamuutos (liikunta) toi lisää aktiivisuutta ja jaksamista elämään. Hyvinvointi ulottuu myös fyysiseen olemukseen:

” Mieliala pysyy korkealla...hyötyliikunta...pyöräilen matkat töihin”. mies 25v.

” Minulle on kokeilu aluksi hyvä...lyhkäset päivät ja kolme kertaa viikossa...joustavaa...on joka päivä mihin lähteä ja saa oppia ja uutta kokemusta siitä”. nainen 20v.

” Tunnen mielihyvää siitä, että on kiire jonnekin”. mies 25v.

”Ehkä siin tulee normaaliksi...arkirytmä säilyy ja ylipäänsä auttaa siinä ettei jää yksin kotiin omien ajatustensa kanssa”. nainen 20v.

Voimaantuminen näkyy tässä tutkimuksessa nuoren toimintakyvyn, jaksamisen ja arjessa selviytymisen kohentumisena. Haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä tapaamiisi työvoimaohjaajan ja sosiaalityöntekijän tai sosiaalihojaajan kanssa. Seitsemän haastateltavan kokemukset keskustelujen vaikutuksesta olivat positiivisia ja heidän omaa kuntoutumista jollakin tapaa edistäviä. Kaikki haastateltavat kokivat, että Väylässä heistä välitetään. Moni haastateltavista totesi asiointia ja vuorovaikutusta helpottavan, kun asiointitilanteessa ovat samat tutut työntekijät.

Monen pitkäaikaistyöttömän nuoren kohdalla Väylä on se ainoa ratkaisu, kun he pyrkivät työelämän suuntaan. Väylän asiakkaat ovat kokeilleet monia työllistämisen tukitoimia, mutta ne eivät ole johtaneet pitempiaikaiseen työllistymiseen. Asiakkuuden alussa Väylään tulo tuntuu useimmista hyvältä ja he ovat toivorikkaita, mutta vuosien asiakkuus turhauttaa, kun se ei tuo ratkaisua työttömyyteen. Asiakkaalle pitäisi olla tarjolla jatkuvuutta työelämän suuntaan, kun hän kuntoutuu tarpeeksi. Nykyinen työllisyystilanne on todellinen haaste Väylälle.

Kokonaisuudessaan haastateltavat kokivat Väylän tarjoaman kuntouttavan työtoiminnan olevan heille tarpeellinen paikka. Useimmat haastateltavista kokivat palvelut itselleen sopivina. Väylässä asioidaan useammin, siellä keskustellaan ja otetaan asioista selvää. Nuoret kokivat hyvänä asiana että palvelut löytyvät samasta paikasta, yhdeltä luukulta, ja asioita hoitavat tutut työntekijät, jotka tuntevat asiakkaansa ja hänen taustansa, joten asiakkaan ei tarvitse toistuvasti selittää tilannettaan. Näihin työntekijöihin

saa hyvin yhteyden ja avun saa heti eikä tarvitse aina edes varata aikaa, vaan voi tulla käymään, soittaa tai lähettää sähköpostia.

Työntekijöiden haastatteluissa tuli esille myös Väylän ja sen työntekijöiden rajalliset resurssit, joilla tukea ja motivoida asiakkaita. Väylässä pyritään aktivoimaan asiakkaita tekemällä heidän kanssa aktivointisuunnitelma, jossa tulisi näkyä asiakkaan omat tavoitteet. Muutama haastateltava toi esille, että asiakkaan oma aktiivisuus on tärkeää ja se tuo mukanaan myös osallistumismahdollisuuksia. Kun työntekijät huomaavat, että asiakas on motivoitunut, niin hänelle löytyy ja tarjotaan helpommin myös sopivaa toimintaa mutta selkeästi motivaation puutteesta kärsiville törmätään rajallisiin resursseihin.

7.3 Johtopäätökset

Voimaantuminen on sosiaalinen ja yksilöllinen prosessi, joka tapahtuu ihmisessä itseltään lähtevistä voimavaroista ja niiden käyttöön otosta. Siitosen (1999) mukaan voimaantuminen ei ole pysyvää, vaan se muuttuu ympäristön ja ihmisen sisäisen kasvun myötä. Voimaantumiseen liittyvien osaprosessien avulla ja niiden täytyttyä ihminen voimaantuu. Voimaantuminen vaatii sitoutumista. Hyvinvointi ja voimaantumisen kulkevat Siitosen mielestä käsi kädessä, voimaantunut ihminen voi hyvin. Kyky uskoa itseensä ja nähdä itsensä täysivaltaisena toimijana vaatii minäkäsityksen muuttamista. Ilman minäkäsityksen muutosta voimaantumista ei tapahdu. Sosiaalisena prosessina Siitonen tarkoittaa ympäristön luomista voimaantumiselle otolliseksi. Voimaantunut ihminen voimaannuttaa myös ympäristönsä luomalla positiivista energiaa ympärilleen.

Väylän kuntouttavassa työtoiminnassa nämä osapremissit ovat nähtävissä kaikkine variaatioineen siinä toimintaympäristössä, missä harjoittelu tapahtuu. Väylä on onnistunut luomaan voimaantumiselle otollisen ympäristön. Yhteenvetona tutkimuksen tuloksesta voi todeta, että nuoret ovat tyytyväisiä Väylän asiakkuuteen ja sen tarjoamaan kuntouttavaan työtoimintaan. Kuntouttava työtoiminta vaikuttaa positiivisesti nuorten toimintakykyyn, aktiivisuuteen ja asenteeseen. Kuitenkin näkisin tärkeimpänä vaikutuksena nuoren positiivisen asenne muutoksen joka nousee esiin useassa yhteydessä. Käsitykset itsestä olivat muuttuneet huomattavasti myönteisemmiksi Väylän asiakkuuden aikana viidellä haastateltavalla. Usean haastateltavan itsetunto ja tyytyväisyys omaan elämään oli kohonnut.

Väylä on onnistunut vaikuttamaan nuoren minäkäsityksen muutokseen positiiviseksi luomalla kuntouttavassa työtoiminnassa ja yhteisesti sovituilla pelisäännöillä turvallisen ja nuoren itsetuntoa kohottavan ympäristön. Väylän yksilöllisyyttä kunnioittava ja arvostava ja turvallinen ilmapiiri tarjoaa nuorelle mahdollisuuden voimaantumiseen ja omien voimavarojensa löytämiseen. Väylä palvelukeskuksena on tarpeellinen, ja nuoret kokevat voimaannuttavina sekä asiakastapaamisten keskustelut että Väylän tarjoaman tekemisen ja tuen. Nuorten mielestä Väylän kuntouttava työtoiminta on vaikuttavaa, kun asiakasta kuunnellaan, hänestä välitetään, hänelle tarjotaan hänen tarpeistaan lähteviä sopivia palveluja, ohjataan määrätietoisesti sekä kohennetaan asiakkaan elämäntilannetta ja aktiivisuutta. Nuorten mielestä Väylän toiminta vaikuttaa, koska se on ihmisläheistä, asiakaslähtöistä ja moniammatillista.

8 TUTKIMUKSEN EETTISET KYSYMYKSET JA LUOTETTAVUUS

Kun tehdään tutkimusta, jossa arvioidaan jotain henkilökohtaista asiaa, niin keskeiseksi kysymyksiä nousevat suostumus, yksityisyys ja luottamuksellisuus. Eettisen periaatteen mukaan on tutkijan pidettävä huoli siitä, että tutkimukseen osallistuva tietää olevansa tutkimuksessa mukana (Robson 2001, 50). Jokaiselle haastateltavalle kerroin heti alussa kuka olen, mistä tulen ja mikä on haastattelun tarkoitus ja mistä sain vastaanottajan yhteystiedot. Kerroin tuloksista ja kenen käyttöön ne tulevat. Pyysin lupaa nauhoittaa haastattelun ja korostin, että jokainen pysyy anonyyminä. Ilmoitin myös tuhoavani kaiken haastattelumateriaalin opinnäytetyön valmistuttua.

Haastatteluaineiston luotettavuus on riippuvainen aineiston laadusta. Miten hyvin haastattelija on onnistunut laatimaan kysymykset vastaajan näkökulmasta katsottuna? Onko väärin ymmärryksiä? Olivatko vastaajat perillä asioista, joista heiltä kysyttiin? Haastattelujen luotettavuus taataan, kun pidetään huolta, että kaikkia haastatteluun valittuja haastatellaan, haastattelujen tallennus on onnistunut sekä litterointi on toteutettu koko aineistosta samalla tavalla. Aineiston luokittelun on myös oltava säännönmukaista (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185.)

Haastattelut sain nauhoitettua matkapuhelimeeni kahta lukuun ottamatta, koska haastattelijan tekniset taidot alussa pettivät, mutta haastattelut kirjoitin paperille jokaisen, huolimatta nauhoituksesta. Näin sain sanatarkasti talteen haastateltujen vastaukset, huolimatta epäonnistuneista kahdesta nauhoituksesta.

Litteroin eli kirjoitin puhtaaksi kaikkien haastattelut sanatarkasti ja lähdin siitä aineistosta tekemään sisällönanalyysiä teemoitellen. Kokemattomuuteni haastattelijana paljastui, kun analysoin tutkimustuloksia. Koska en ollut osannut tehdä kaikkia tarpeellisia kysymyksiä tai tarkennuksia, jäi joidenkin haastateltujen vastauksien kohdalla liikaa tulkinnan varaa. Myöhemmin haastatteluja lisättiin ohjaajien haastatteluilla, joilla saatiin tehtyä tarkennukset. Tietysti omaa tulkintaa helpotti, kun muisti haastattelutilanteen ja sen tunnelman niin pystyin päättämään näiden vastauksen sävyn kielteiseksi tai myönteiseksi. Tämä saattaa osin heikentää muutaman vastauksen tulkinnan luotettavuutta, mutta se ei vaikuta mitenkään mielestäni kokonaistulokseen.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää, kun tutkija selostaa tutkimuksen toteutumisen kaikki vaiheet. Aineiston tuottamisen olosuhteet on kuvattava selkeästi ja totuudenmukaisesti. Luotettavuutta tuo, kun lukijalle kerrotaan aineiston analyysin luokittelun synty ja luokittelujen perusteet. Tulosten tulkinnassa tutkijan on pyrittävä tarkkuuteen ja perusteltava tulkintansa. Tulkintaa elävöittävät suorat haastatteluotteet (Hirsjärvi ym. 2006, 217). Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimukseni etenemistä ja toteutumista tarkasti ja luotettavasti. Olen perustellut tekemiäni valintoja ja arvioinut myös omaa toimintaani tutkimuksen kuluessa. Tutkimuksessani olen pyrkinyt noudattamaan eettisesti kestäväää käytäntöä. Olen ilmoittanut aikeeni kirjallisesti ja kysynyt luvan vielä suullisesti niin haastatteluihin kuin niiden nauhoittamiseen. Alkuperäinen tieto pysyy minulla ja olen yrittänyt parhaani mukaan olla paljastamatta sitaattieni alkuperäistä esittäjää. Toisaalta en usko tuoneeni esiin kenenkään kannalta tietoa, joka voisi vahingoittaa vastaajaa. Alkuperäisen haastattelun teemarungon olin tehnyt omaan kokemukseeni nojaten, tietojeni, käsitysteni ja tutkimusaiheen pohjalta.

Haastattelututkimuksen tuloksia ja päätelmiä voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta (Eskola & Suoranta, 2001, 211-212): mikä on uskottavuus eli vastaako tutkimus yleistä käsitystä asiasta ja tapahtumista. Reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Mittauksen ja tutkimuksen reliaabelius on kykyä antaa ei sattumanvaraisia tuloksia. Validius taas tarkoittaa mittarin ja tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata (Hirsjärvi ym. 2000, 213.) Mikä on tulosten siirrettävyys eli toimivatko ne toisessa paikassa ja ajassa ja mikä on tulosten vahvistettavuus eli ovatko ne samansuuntaisia kuin muista lähteistä saatava tieto.

Koska tutkimus perustui Väylän asiakkaiden henkilökohtaisiin kokemuksiin niin uskon, että asiakas itse on paras asiantuntija kertomaan kokemuksistaan, sillä vain hän tietää, miltä hänestä tuntuu ja miten hän kokee tietyt asiat tai tilanteet. Haastattelu on aina konteksti- ja tilannesidonnaista. Tuloksista ei käy ilmi, miten vakavissaan vastaajat olivat ja tuottivatko he ”sosiaalisesti suotavaa tietoa” vai olivatko aidosti mielipiteidensä takana. Myös kulttuurista johtuvat erot vastauksissa on syytä huomioida. Me muut voimme vain olettaa vastaajan tuntoja. Tutkimuksessani saatiin näin ollen luotettavinta ja tuoreinta Väylän asiakkaiden kokemuksiin perustuvaa tietoa. Toisaalta luotettavuutta lisäävänä tekijänä voi olla, että tutkimushaastattelun tekijänä olin ulkopuolinen enkä Väylän työntekijä.

Tähän opinnäytetyöhön kerätty teoriaosuus, kuten esimerkiksi syrjäytymisuhka ja voimaantumisen prosessit näyttäytyvät Väylän asiakkaiden kokemina kuntouttavassa työtoiminnassa samantyyppisinä. Saadut tutkimustulokset näyttävät hyvin samantaisilta verrattuna aikaisemmin tutkittuun tietoon. Tutkimustiedot on yleistettävissä muihin alan tutkimustuloksiin. Tämän tutkimuksen tuloksissa tulee esille, että työvoiman palvelukeskus Väylän kuntouttava työtoiminta vaikuttaa toivotulla tavalla nuoren työkykyisyyteen ja edistää nuoren suuntautumista työelämän suuntaan. Kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri yhdessä nuoren tarvelähtöisen tukemisen kanssa on voimaannuttamisen ydin. Tutkimus tuo myös esille, että asiakkaan jatkopolku työelämään ei välttämättä aukene eikä se monenkaan asiakkaan kohdalla hyvistä tavoitteista huolimatta johda työelämään, sillä asiakkaiden työllistyminen on pääsääntöisesti määräraikaista ja jos halua koulutukseen ei ole on myös vaihtoehdot vähissä.

Lisätutkimushaasteiksi näkisinkin juuri vuorovaikutuksellisen vaikuttamisen alueen. Nuoren monimuotoisten ongelmien käsittelyyn tulisi kiinnittää huomiota. Myös ennaltaehkäisyyn olisi syytä panostaa, etteivät nuoren ongelmat pääsisi kasaantumaan. Pitkittyessään ne mutkistuvat. Nuorten syrjäytymisen estämiseksi järjestettyjä toimia on järjestetty mittavasti, mutta ongelmaksi näkisin niiden suuntaamisen. Nuoren ongelmat ovat yksilöllisiä ja niihin tulisi pystyä pureutumaan tapauskohtaisesti. Nuorten ongelmat ovat monimuotoisia jotka vaativat monien eri viranomaisten toimia. Yksi malli ei sovi kaikille. Nuorille on järjestetty paljon mm. paja-toimintaa, mutta jos kyseessä on mielenterveyden ongelmista kärsivä tai päihteiden väärinkäyttäjä, eivät nämä tukitoimet auta, vaan tarvitaan erikoistunutta apua. Palvelujen saaminen saman katon alle ja yhden luukun periaatteelle toisi myös mahdollisuuden saada nuoret asioi-

maan viranomaisten kanssa, koska sitoutuminen juuri mielenterveys- ja päihdetaustan omaavilla nuorilla on kyseenalaista.

Nuoren elämä on paljolti koulusta kouluun siirtymistä ja tarpeelliseksi tulisikin kartoittaa nämä ns. nivelalueet. Useinhan syrjäytyminen on seuraus, se ei tapahdu yhtäkkiä. Usein nuoren ongelmat lähtevät jo lapsuudesta liikkeelle lumipallon tavoin, syystä tai toisesta, mutta ennaltaehkäisyyn olisi syytä kiinnittää huomiota. Yhteiskunnan tuki ei välttämättä kohdistu riittävästi ja siksi olisi hyvä saada mukaan mm. kolmas sektori. Sitä mahdollisuutta voisi kartoittaa esim. selvittämällä millä tavoin ja millä volyymilla vapaaehtoisjärjestöt voisivat osallistua nuorten tukemiseen.

Kaikille koulupudokkaille tulisi järjestää jokin tuettu opiskelun muoto, jokin perusammatti, esim. vanhusten hoiva-, ateria- ja talouden tai kiinteistöhoitokurssi. Jollekin siitä avautuu uusi ura. Tämä takaisi toimeentulon ja se tarjoaisi lisää aikaa nuorelle, joka ei vielä tiedä mihin suuntautuu. Samalla tarjottaisiin nuorelle aikaa kasvuun ja kehitykseen ajan saatossa. Voimavaroja tulisi suunnata sinne, mihin yhteiskunnan rahkeet eivät riitä.

9 POHDINTAA

Aloittaessani opinnäytetyön tekemisen en vielä osannut aavistaa sitä työn määrää, minkä se on vaatinut. Aihe on pysynyt jokseenkin samana, mutta pieniä variaatioita on matkalla tapahtunut. Aihe on ollut mielenkiintoinen ja erittäin ajankohtainen. Kun nyt jälkikäteen tarkastelen opinnäytetyötäni, muodostuu työttömien nuorten joukosta selkeästi kaksi eri ryhmittymää. Ne, joilla on koulu käytyä ja ammattikin olemassa, mutta työ vain puuttuu. Toisena ryhmänä ovat ne, joilla ei ole kumpaakaan ja sen lisäksi heillä on ongelmia elämänhallinnassa. Jälkimmäinen ryhmä on se, joka eniten tarvitsee apua ja tukea. Kuntouttavalla työtoiminnalla on tärkeä merkityksensä näiden nuorten tukemisessa. Nuorelle on tärkeää saada asioida jo tutuksi tulleen ihmisen kanssa, joka tarjoaa tukea ja kannustaa nuorta, huolimatta siitä, että nuorelle tulee repahduksia mm. tapaamisten, poissaolojen ym. muodossa tai nuori jättää ilmoittamatta esteestä, ettei pääsekään tulemaan jne. Ammattitaitoinen ohjaaja ei provosoidu eikä leimaa nuorta tämän käytöksen perusteella. Palvelut tulisi järjestää yhden luukun periaatteella. Sitä tukee tutkimus joka on teetetty Turussa Linnossuon tekemänä (2004), jossa selvitettiin 58:n iältään 17 - 25 vuotiaan nuoren kykenemättömyyttä työllistämis-

töihin tai kuntoutukseen osallistumiseen. Useimmilla tutkimukseen osallistuneilla oli mielenterveysongelmia ja päihde- ja huumeiden käyttöä.

Käsitteenä voimaantuminen on hankala määritellä. Haastattelemillani ohjaajilla tuntui olevan selkeä käsitys siitä minkä he kokivat voimaannuttavaksi. Kaikille ohjaajahaastateltaville käsite näytti sisällöllisesti merkitsevän samaa ja vastauksista kävi selkeästi ilmi työkokemuksen mukanaan tuoma käytännön hiljainen tieto ohjauksen sisällöstä ja päämääristä. Voimaantumisen määrittäminen tarkasti ja vain yhtä asiaa kuvaavaksi ei mielestäni ole mahdollista. Voimaantumisella voidaan ajatella olevan merkityksensä ryhmä- ja organisaatiotasoilla luoduille yhteisille suunta- ja toimintatavoille ja joissa sen sisältö on yhteisesti määritelty käsite. Voimaantuminen voi olla myös elämänhallinnan, suoritus- ja toimintakyvyn sekä pärjäämisen mittari. Jotta kuntouttava työtoiminta katsotaan tarpeelliseksi ja vaikuttavaksi, on pystyttävä osoittamaan, että se tuottaa tuloksia.

Pystytäänkö nykyisillä toimintatavoilla vaikuttamaan nuorten työllistymiseen riittävästi? Ja ovatko toimenpiteet tuottaneet tulosta? Vaikuttavuuden arviointi on monimutkaista ja mittarin valinta on vaikeaa. Käytetäänkö mittarina subjektiivista kokemusta kyselytutkimuksella vaiko tilastotietoa kuntouttavan työtoiminnan jälkeen työllistyneistä? Voimaannuttamisessa on tärkeää saada tietoon mikä aiheuttaa voimaantumista? Asplund (2009) toteaa tuoreimmasta tutkimuksesta aktiivisen työvoimapolitiikan vaikuttavuudesta, että ”erityyppisten aktivointitoimien vaikutuksista saatu tieto on liian vähäistä, irrallista ja ristiriitaista”. Järvikoski (2008) on viitannut interventio-teoriaan. Julkunen (2005) kertoo tutkimuksesta, jossa kuntouttavan toiminnan ei oleteta vaikuttavan kuntoutettavaan suoraan, vaan kunkin henkilökohtaisen elämäntilanteen kokonaisuuden kautta. Perinteisestä syy- ja seuraussuhdeajattelusta on luovuttu ja tilalle on omaksuttu suhdeajattelu, jossa aktivointitoimi ei tuota suoraa vaikutusta, vaan tekee sen mahdolliseksi.

Aktivointipolitiikka sisältää ristiriitaisuuksia. Perusristiriita syntyy ihmisen ja järjestelmän näkökulmien yhteensovittamattomuudesta. Kotirannan (2008) mukaan yhteiskunnan näkökulmasta aktivointitoimet tarkoittavat henkilön työllistymistä ja siirtymistä työmarkkinoille. Yksilön näkökulmasta Kotiranta yhdistää aktivoitumisen ja voimaantumisen. Nämä kaksi asiaa ovat eri tasoilla eivätkä ole välttämättä riippuvaisia toisistaan. Kotirannan näkemyksenä aktivoinnin ydin on vuorovaikutuksellinen suhde,

jossa koetaan ja tehdään asioita ”ohjauksellisessa välittämisessä”. Kuntouttavassa toiminnassa avoin voimaantuminen on ristiriitainen asia. Ihminen tarvitsee sisäistä ryhtiä ja voimaa kaikkeen tekemiseen ja toisaalla tavoite on yhteiskunnallisesti selkeä eli työllistyminen, mutta ei välttämättä yksilön kannalta paras vaihtoehto.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat olleet poissa työmarkkinoilta pitkään, jos ovat ylipäättään siellä koskaan olleetkaan ja monilla on sairauksia ja muita ongelmia. Ihmisarvo on alhaisimmillaan. Mitä kuntouttavalla työtoiminnalla on tarjota heille? Ohjaajat antavat tukensa, välittävät ja kannustavat. Vertaisryhmissä saa tukea ja näkee oman tilanteensa ja voi peilata omaa elämäntilannettaan muiden tilanteeseen. Tapahuu varmasti voimaantumista. Voimaantumisen sisältö synnyttää jännitettä yhteiskuntaan. Millaista on oikea voimaantuminen? Onko sillä yhteiskunnallista hyötyä?

Kuntouttavassa työtoiminnassa on asiakkaita, jotka todennäköisesti voimaantuvat pysymään loppuikänsä ulkona työmarkkinoilta ja sosiaaliturvan asiakkaina. Pitäisikö kuntouttavassa työtoiminnassa ohjata voimaantumista ns. normiyhteiskunnan toivomaan suuntaan, nöyryyteen ja alamaisuuteen? Arki työttömien joukossa osoittaa, että kuntouttavassa työtoiminnassa on aina joku, joka yhteiskunnan pakkomääräyksiin vedoten kieltäytyy toiminnasta ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta. Miksi ”leikkiä” kuntoutusta, kun harjoittelun jälkeen maailma on yhtä kolea kuin ennenkin. Toisaalta kuntouttava työtoiminta on myös eettisesti ajatuksia herättävää. Miten selittää työelämän ylilyönnit, burn outit ja matalapalkkaisuusasiat jne? Edellä esitetyistä asioista käy selvästi ilmi, ettei voimaantuminen ja voimaannuttaminen olekaan niin yksiselitteisiä asioita. Valitettavasti työmarkkinat ja viranomaiset eivät ole kiinnostuneita ihmisten sisäisestä olotilasta. Tarjolla on monelle vain pätkätyötä, jos sitäkään ja vaellus luukulta toiselle jatkuu.

Työttömyys ja syrjäytyminen eivät elämäntilanteena välttämättä ole toistensa synonyymejä. Työttömyyden vaikutuksia suodattavia tekijöitä ovat palkkatyön ulkopuoliset sosiaaliset suhteet ja verkostot joissa korostuu luottamussuhteet merkinä sosiaalisesta pääomasta. Työttömyydestä voi etsiä ja löytää myös myönteisiä puolia. Työelämässä ollessa työ usein ylikorostuu perheen ja vapaa-ajan kustannuksella. Lisääntyneen vapaa-ajan voi hyödyntää perheen, harrastusten ja ystävien parissa.

Myös moniammatillinen yhteistyö on haastavaa. Se edellyttää työntekijältä asiantuntijuutta, vuorovaikutustaitoja, kykyä ratkaista ongelmia ja tehdä päätöksiä yhdessä.

Tutkimustiedon valossa moniammatilliselle yhteistyölle on tyypillisempää ristiriidat ja eri ammattiryhmien epäluuloisuudesta johtuvat väärinymmärrykset kuin yhdessä tekeminen. Tietyt ammattilaiset näkevät oman toimintansa erilaisena kuin muiden toiminnan. Teoriassa yhteistyö on hyvä keino vastata asiakkaan haasteisiin, mutta käytännön toimien tasalla ei ole yksimielisyyttä.

Moniammatillisen yhteistyön suuri haaste onkin määritellä se, mihin nuori kuuluu, eli kuuluuko hän opetus- vai työhallinnon vai terveydenhuollon alueelle. Koska nuorten ongelmat ovat monimuotoistuneet, eivät yksittäisen organisaation keinot enää yksin riitä ongelmien hoitamiseen. Toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon pirstaleisuus ja sektoroituminen omille alueilleen on syy siihen, miksi moniammatillista verkostoa tarvitaan. Moniammatillisuutta ja hallintojen välistä yhteistoimintaa on tutkittu vähän ja olisikin syytä kartoittaa toimiiko se oikeasti ja olisiko siellä vielä kehitettävää. Myös lainsäädäntö vaikuttaa moniammatilliseen yhteistyöhön. Salassapitosäädösten tiukkuus saattaa vaikeuttaa esim. opettajien ja terveydenhuollon yhteistyötä (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007.)

Eri hallinnonalojen välinen yhteistyökään ei ole mutkatonta. Esimerkiksi käyvät tavoitteet, jotka eri hallinnonalat laativat syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Niihin suunnatut toimintatavat ovat toisistaan eriäviä ja aiheuttavat ristiriitoja kuten esim. se, mikä toisen hallinnonalan mielestä on syrjäytymiseen puuttumista, on toisen mielestä ennaltaehkäisyä. Myös se, millä tavalla usean eri hallinnonalan mukanaolo ohjelmissa ja itse toimenpiteissä on näkynyt vaikutuksissa, on selvittämättä (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007.)

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyä rahoitetaan kunnissa valtion osuuksin ja avustuksin sekä omalla rahoituksella. Valtion talousarviossa rahoitusta ohjaa kolmen ministeriön opetus-, työ-, ja sosiaali- ja terveysministeriön budjettirahoitus. Syrjäytymisen ehkäisyyn käytettyjä taloudellisia vaikutuksia on tutkittu Stakesin, Kelan ja valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa. Syrjäytymistä ehkäisevä päätöksenteko pirstaloituu eri hallintokunnille ja kuntatalous vaikuttaa päätöksentekoon.

Kaikkienensa rahoitus on hajanaista ja rahoitusmuodot menevät päällekkäin. Syrjäytymisen ehkäisy kunnissa nähtiin osatavoitteena eikä sille oltu luotu erikseen resurssia. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvien toimenpiteiden kustannuksista voidaan saada tietoa laskelmalla mitä valtio, kunnat ja järjestöt ovat panostaneet ehkäisevään

toimintaan. Näistä panostuksista ei ole olemassa yhtenäistä aineistoa vaan ne ovat hajallaan eri aineistoista haettavina ja usein vielä puutteellisina. Hallinnollisiin käytäntöihin liittyviä lukuja ja kustannuksia pidettiin myöskin epätasällisinä. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn käytetyt toimet ja kustannukset ja vaikutukset näkyvät viiveellä tai ne voivat olla välittömiä. Joka tapauksessa ne näkyvät ehkä vasta hyvinkin pitkän ajan kuluttua (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007.)

Kustannusten arviointia vaikeuttaa sekin, ettei nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn suunnattujen toimien vaikutusta voida tietää vielä suunnitteluvaiheessa. Tämä koskee juuri syrjäytymisen ehkäisyyn kuuluvia hankkeita koska niiden vaikutusta ei voida testata ennakolta. Tällöin myöskään kustannuksia ja hyötyä ei voida etukäteen määrittää. Vaikka osa ehkäisevistä toimenpiteistä voidaan rahallisesti määrittää, ei syrjäytymisen ehkäisyn kustannuksia voida arvioida taloustiedon keinoilla. Pelkästään kustannusten näkökulmasta syrjäytymisen ehkäisy antaa toimenpiteistä liian yksipuolisen kuvan. Syrjäytymistä ehkäiseville toimenpiteille ja hankkeiden kustannusten arvioinnille on tyypillistä se, että kohderyhmät ovat pieniä ja niiden tulokset eivät ole yleistettävissä tai verrattavissa. Laskelmissa on ongelmia ja epävarmuustekijöitä kuten esim. nuoret ja toimintakyky ja elämänhallinta jne. näitä tämänäntyyppisiä kysymyksiä ei juurikaan ole pohdittu. Mittareina käytetyissä arviointitavoissa on puutteita, ne eroavat toisistaan ja heijastavat useita laskelmia ja oletuksia (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007). Näkisin nuorten syrjäytymisen ehkäisyn olevan kuin rahan tallettamista pankkiin. Hyöty on ajansaatossa suurempi kuin pankin maksama korkoprosentti ja hyöty jakaantuu toivottavasti meille kaikille.

LÄHTEET

Aalberg, V & Siimes, M 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki. Nemo.

Asplund, 2009 Työvoimapolitiikan vaikuttavuus Suomen kannalta katsottuna. Työpoliittinen aikakauskirja 3 / 2009. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 6 - 20.

Bandura, A. 1997. Self-efficacy: the exercise of control. New York: Freeman.

Bandura, A. 2004. Health promotion by social cognitive means. Health Education & Behaviour 31, 143 - 164.

Barker P. 1999. The Philosophy and Practice of Psychiatric Nursing. China: Harcourt Brace and Company Limited. Churchill Livingstone.

Burns N & Grove SK. 2001. The Practice of Nursing Research; Conduct, Critique and Utilization. Fourth edition. Philadelphia: W. B. Saunders Company.

Epstein M & Olsen A M. 1999. An Introduction to Consumer Politics. Teoksessa Clinton M & Nelson S. (toim.) Advanced Practice in Mental Health Nursing. Blackwell Science Ltd., 1 -16.

Eskola J & Suoranta J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Falk-Rafael A. 2001. Empowerment as a Process of Evolving Consciousness: A Model of Empowered Caring. Advanced Nursing Science 24(1), pages 1 - 16.

Finlex. Kuntouttava työtoiminta .Verkkojulkaisu . Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2001/20010189>. Viitattu. 30.4.2012.

Fulton Y. 1997. Nurses' views on empowerment: a critical social theory perspective. Journal of Advanced Nursing 26, 529 - 536.

Gallop R. 1997. Caring About the Client: The Role of Gender, Empathy and Power in the Therapeutic Process. Teoksessa Tilley S. (ed.) The Mental Health Nurse, Views of Practice and Education. Blackwell Science, 28-42.

Gröhn, T. 1992. Fenomenografinen tutkimusote. Teoksessa: Gröhn, T. & Jussila, J. (toim.) Laadullisia lähestymistapoja koulutuksen tutkimuksessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Halldórsdóttir, S. 1996. Caring and Uncaring Encounters in Nursing -Developing a Theory. Akademisk avhandling. Department of Caring Sciences, Faculty of HealthSciences Linköping University.

Hostein, J, A & Gubrium, J, F. 1995: The Active Interview. Qualitative Research Methods. Volume 37. London Sage Publications.

Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12. painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hurre, T & Aro, H (2007.) Nuoruusiän hyvinvoinnin erot vaikuttavat aikuisikään saakka. Kansanterveys I, 14 - 15.

Jokivuori, P & Hietala, R., 2007. Määrällisiä tarinoita. Monimuuttuja menetelmien käyttö ja tulkinta. Porvoo: WSOY.

Julkunen, Ilse, Lindqvist, T & Kainulainen, S (toim.) (2005) Realistisen arvioinnin ensiaskeleet. FinSoc Työpapereita 3 / 2005. Helsinki. Stakes.

Johns, C & Hardy, H. 1999. Voice as a Metaphor for Transformation through Reflection. Teoksessa Johns C & Freshwater D. (ed.) Transforming Nursing Through Reflective Practice. Blackwell Science, pages 51 - 1.

Järvikoski, Aila 1994. Vajaakuntoisuudesta elämänhallintaan? Kuntoutuksen viitekehysten ja toimintamallien tarkastelu. Kuntoutussäätiö.

Järvikoski, Aila 2008 Kuntoutuskäsityksen muutos ja kuntoutuksen vaikuttavuuden tutkimus. Teoksessa: Mäkitalo, Jorma, Turunen Jari & Vilkkumaa, Ilpo (toim.) Vaikuttavuus muutoksessa. Oulu: Verve, sivut 49 - 59.

Kankkunen P & Vehviläinen-Julkunen K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. 1.painos, Helsinki: WSOYpro,

Karjalainen, V., Saikku, P., Pasuri, A. & Seppälä, A. 2008 Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnassa? Näköalapaikkana työvoiman palvelukeskukset. Stakes, raportteja 20/2008.

<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R20-2008-VERKKO.pdf>. Viitattu 11.8.2011

Keltikangas-Järvinen, L. 2000. Tunne itsesi suomalainen. Juva. WSOY.

Kirkpatrick ,H & Landeen, J. 1999. Rehabilitation for People with Enduring Psychotic Illnesses. Teoksessa: Clinton ,M & Nelson, S. (toim.) Advanced Practice in Mental Health Nursing. Blackwell Science Ltd. Pages 17 - 38.

Kiikkala, I, Immonen T, Sohlman, B, Ahonen, J & Siitonen, J. 2000. Sosiaali ja terveydenhuollon työntekijä muutosten pyörteissä. Dialogi 6, 4 - 7.

Kotiranta,T.2008.Aktivoinnin paradoksit. Työttömien aktivoinnin ristiriitaisuus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Kuorelahti, M. & Viitanen, R. (toim.) 1999. Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORAn julkaisuja nro 14. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto / Nuorisoasiain neuvottelukunta .

Kyngäs, Helena & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11 (1), 3 - 12.

Lewis, M & Urmston, J. 2000. Flogging the dead horse: The myth of nursing empowerment? *Journal of Nursing Management* 8(4), 209-213.2001.

Linnossuo, Outi 2004. Syrjäytymisestä selviytymiseen? Arviointitutkimus työttömien nuorten palveluohjauksesta. Kela.Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia. 61.

Lämsä, A. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä .Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutus yksikkö. Väitöstutkimus. Julkaistu Helmikuun 6. 2009. Oulun yliopisto.

Nuorten syrjäytyminen 2001. Lääninhallitus. Saatavissa:

<http://www.intermin.fi/lh/etela/arvio/home.nsf/pages/94B42B5E1A03834DC2256C77004B49DF?OpenDocument>. Työministeriön julkaisuja 289. Helsinki. Viitattu 24.11.2011.

Mason T & Mercer D. 1999. Forensic Psychiatric Nursing. Julkaisussa Clinton M & Nelon S. (toim.) *Advanced Practice in Mental Health Nursing*. Blackwell Science Ltd.236 - 259.

Marton, F. & Wenestam, C.-G. 1984. Att uppfatta sin omvärld. Stockholm: AEV.

Ojanen, M., 2007. Positiivinen psykologia. Helsinki: Edita.

Patton, M.Q. 2002. *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Pensola, T & Martikainen , P.2004. Life-course experience and mortality by adult social class among young men. *Social science & Medicine*, 58, 2149 - 2170.

- Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Tammi.
- Rodwell, C.M. 1996. An analysis of the concept of empowerment. *Journal of Advanced Nursing*, 23, pages 305 - 313.
- Ryles, S 1999 A concept analysis of empowerment: its relationship to mental health nursing. *Journal of Advanced Nursing* 29(3), pages 600 –607.
- Räsänen, J., 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Suomen Työvalmennusakatemia julkaisu.
- Rönkä, A.1994. Nuoren aikuisen sosiaalinen selviytyminen. Teoksessa: Heikkilä, M. & Vähätalo, K. (toim.): Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos. Tampere: Gaudeamus.
- Siitonen, J. 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. *Acta universitatis Ouluensis E* 37. Oulun yliopisto. Tutkijaliitto.SSRN Abstract Database Search Results. Luettu 6.11.2010
- Silverman, D. 1993. *Interpreting Qualitative Data. Methods For Analysing Talk, Text and Interaction*. London: Sage.
- Takanen, T. 2005. Voimaantuva työyhteisö - miten luomme tulevaisuutta? Keuruu: Otava.
- Tuomi, J & Saranoja, A. 2004.Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä. Gummerus.
- Valtion talouden tarkastusvirasto. Toiminnan tarkastuskertomus 146/2007.DNRO 6/54/06.19.6.2007.Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Verkkodokumentti. Luettu 11.2.12.
- Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Tammi.
- Vehviläinen, J. 1999. Polun rakentajat. Nuorten sijoittuminen ammatilliseen koulutukseen ja työelämään. Työministeriö Helsinki. Työministeriö.
- Vilkka, H., 2007. Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi.

Väylä-esite 2010. Kotkan - Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylän esite.

Väylän Internet-sivut 2011. Kotkan - Haminan työvoiman palvelukeskus Väylän Internet-sivut. Saatavissa: <http://www.vayla.net/palvelut.htm> Viitattu 11.8.2011.

Väylän toimintakertomus 2010. Kotkan - Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylän toimintakertomus 2010.

OHJAAJIEN TEEMAKYSYMYKSET JA ANALYSOIDUT VASTAUKSET

Tutkimuskysymys ohjaajille

1.Miten työttömän nuoren voimaantuminen näkyy työharjoittelun ohjaajan kuvaamana kuntouttavassa työtoiminnassa?

Teemat pohjautuvat Jari Siitosen (1999) väitöskirjaan voimaantumisen teoriasta ja siitä johdettuihin osapremisseihin joita ovat: premissi 2.

Henkilökohtaiset päämäärät: päämäärä, arvot ja vapaus

Omiin kykyihin liittyvät uskomukset: itsesäätely, itseluottamus, minäkuva ja vastuu

Kontekstiuskomukset: ilmapiiri, toimintavapaus, kunnioitus, hyväksyntä, yhteistointa ja autenttisuus

Emootiot: positiivinen lataus, toiveikkuus, onnistumisen kokemus, epäonnistumisen sietäminen, eettisyys ja toimintaa energisoiva ja säätelevä tunne.

Teemahaastattelukysymykset ohjaajalle:

1.1 Henkilökohtaiset päämäärät:

1. Miten nuori on asennoitunut tullessaan harjoitteluun?
2. Miten tavoitteellisuus näkyy nuoren päivittäisessä työssä?
3. Minkälaisia ehdotuksia ja / tai parannuksia nuori on tehnyt työharjoittelussa työn edistymisen kannalta?
4. Millaisia valintoja nuori on tehnyt harjoittelun aikana?

1.2 Kykyuskomukset:

5. Miten nuoren asenteet tai mielipiteet ovat muuttuneet harjoittelun aikana?
6. Millaisissa tilanteissa onnistumista tapahtuu?
7. Miten nuoren vastuunotto näkyy työharjoittelussa?
8. Miten itseluottamus näkyy nuoressa?
9. Tiedostaako nuori työyhteisön häneen kohdistamat odotukset ?
10. Heijastuuko nuoresta yhteenkuuluvuus työyhteisöön?

1.3 Kontekstiuskomukset:

11. Miten nuoren hyväksyminen näkyy työyhteisössä?
12. Miten nuori on päässyt sisään työyhteisöön?
13. Miten nuoren mahdolliset ennakkoluulot on ratkaistu?
14. Miten nuori tuo mielipiteitään esiin työyhteisössä?
15. Miten nuoren sitoutuminen työyhteisöön tulee esiin?
16. Miten nuoren yhteistyöhalukkuus näkyy?

1.4 Emootiot:

- 17.Miten nuori suhtautuu kannustukseen ja positiiviseen palautteeseen?
- 18.Miten nuoresta välittyy toiveikkuus?
- 19.Miten nuori suhtautuu epäonnistumisiin?
- 20.Minkälaisissa tilanteissa olette joutuneet antamaan negatiivista palautetta?
21. Miten nuori suhtautui negatiiviseen palautteeseen?
- 22.Minkälaisissa tilanteissa työn tekemisen tehokkuus näkyi nuoren työskentelyssä?
23. Miten innostuneisuus tuli esiin työskentelyssä?
- 24.Miten nuori koki harjoittelun? nuorelta tullut palaute?
- 25.Miten nuori suhtautuu tulevaisuuteen?

Teemahaastattelu kysymykset ohjaajille

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA	KYSYMYKSET
1.henkilökohtaiset päämäärät	1.1 päämäärä, arvot, vapaus (kysymykset 1,2,3,4)	1.Miten nuori on asennoitunut tullessaan harjoitteluun? 2. Miten tavoitteellisuus näkyy nuoren päivittäisessä työssä? 3. Minkälaisia ehdotuksia ja / tai parannuksia nuori on tehnyt työharjoittelussa työn edistymisen kannalta? 4.Millaisia valintoja nuori on tehnyt harjoittelun aikana?
2. Kykyuskomukset	2.1 itsesäätely, itse- luottamus, minäkuva ja vastuu (kysymykset 5,6,7,8,9,10)	5. Miten nuoren asenteet tai mielipiteet ovat muuttuneet harjoittelun aikana 6. Millaisissa tilanteissa onnistumista tapahtuu? 7. Miten nuoren vastuunotto näkyy työharjoittelussa? 8.Miten itseluottamus näkyy nuoressa? 9.Tiedostaako nuori työyhteisön häneen kohdistamat odotukset ? 10. Heijastuuko nuoresta yhteenkuuluvuus työyhteisöön?
3. Kontekstiuskomukset	3.1 ilmapiiri, toimintavapaus, kunnioitus, hyväksyntä , yhteistoiminta ja autenttisuus (kysymykset 11,12,13,14,15 ja 16)	11. Miten nuori on päässyt sisään työyhteisöön 12. Miten nuoren mahdolliset ennakkoluulot on ratkaistu? 13. .Miten nuori tuo mielipiteitään esiin työyhteisössä? 14. Miten nuoren sitoutuminen työyhteisöön tulee esiin? 15. Miten nuoren yhteistyöhalukkuus näkyy? 16.Miten nuori suhtautuu kannustukseen ja positiiviseen palautteeseen?
4. Emootiot	4.1 positiivinen lataus, toiveikkuus, onnistumisen kokemus, epäonnistumisen sietäminen, eettisyys ja toimintaa energisoiva ja säätelvä tunne (kysymykset 17,18, 19,20,21,22,23,24,25)	17. Miten nuoresta välittyy toiveikkuus? 18.Miten nuori suhtautuu epäonnistumisiin? 19. Minkälaisissa tilanteissa olette joutuneet antamaan negatiivista palautetta? 20. . Miten nuori suhtautui negatiiviseen palautteeseen? 21. Minkälaisissa tilanteissa työn tekemisen tehokkuus näkyi nuoren työskentelyssä? 22. . Miten innostuneisuus tuli esiin työskentelyssä? 23. Miten nuori koki harjoittelun? nuorelta tullut palaute? 24. Miten nuori suhtautuu tulevaisuuteen? 25. Miten nuoren suhtautuminen tulevaisuuteen on muuttunut harjoittelun aikana verrattuna tulotilanteeseen?

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
H2 ” Nuoren oma tavoitteellisuus, sekin on hyvin yksilöllistä. Tota..Kyllä sellastakin...Kyllä joo, ehkä sekin semmosena tiedonhaluna, kyselee paljon	nuori on saanut itse tehdä päätöksiä, nuoren mielipiteitä kuunnellaan	Toivottu tulevaisuus, henkilökohtaisten ja yhteisten päämäärien asettaminen	henkilökohtaiset päämäärät arvot ja vapaus(kysymykset 1,2,3,4)
H4 että on avoin tila vuoropuhelulle ja pääsee esittämään mielipiteitä..vuorovaikutuksellisuus on avainasemassa..että hän pääsee esittämään niitä.			
..H2 ” tietysti tämä on siinä mielessä vähän sellanen työ, kun tota .. täällä on kasvatusvastuulliset vastuussa , ei voi antaa oikeestaan vastuuta sillain milläänlailla...ehkä jotain pieni...			
H4 eniten niissä tilanteissa missä työntekijä on ollut itse suunnittelemassa työtehtävää ja sitten kun on saanut eteenpäin tai valmiiksi..on saanut suunnitella tätä työtehtävää...ja on saanu valmiiksi...on sanu vietyä jonkun asian loppuun asti.”			
H4toiset ottaa enemmän vastuuta..ja osa tarvii enemmän tukea...jos on hyvä luonnostaan ja saa palautetta...vastuu kasvaa...ja sitten ne jotka eivät ota luontaisesti,...käydään keskusteluja...	nuori hallitsee omaa toimintaa, ymmärtää toiminnan tärkeyden	osallisuus, vapaus, valinnanvapaus, vapaaehtoisuus	
H1 ” joilleehan käy niin, et työ kiinnostaa...ja joille on pakkopullaa..			
H4” ..asenne siihen vaikuttaa miten paljon on etukäteen auki puhuttu...miten se tukee tavoitetta mikä hänellä on...opiskelupaikan tai ammatin se on työvalmentajan tehtävä tuoda tavoitteellisuus			
H4 joskus ei ole niitä,...kun ei tiedä mihin hän on menossa..			
H1” varmaan asenteet itseä kohtaan...ollu päämäärätöntä se oleminen...itseluottamus siitä että pystyy ja kykenee			
H1 lähti sitten seuraavaan paikkaan eri alalle...lähti omista tarpeistaan...			

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
H3” se ei ole helppoa..yhteiskunta vaatii työtä sinulta..sen nostamiseksi..ihmiset ovat meillä rikkinäisiä..kuntouttava työtoiminta itsessään on seuraus..	nuori arvostaa itseään luottamus itseensä	itsesääätely, itsetunto itseluottamus	Kykäuskomukset (kysymykset 5,6,7,8,9,10,)
H3 ..keskusteluissa tulee ilmi..peitetään esim yksin kasassa pysyminen..			
H1 ” minäkuva ja käsitys itsestä ollu heikompi...meidän mielestä tosi toimiva ja näppärä...			
H4 ja tietysti psyykinen terveys edesauttaa sitä...tälläkin jonkun verran on mielenterveydellisiä ongelmia...se ei aina ole tahdonasia...”			
H4 ” tapahtunut paljon..leimautunut...passivoitunut nuori..kun se pääsee ryhmässä tekemään työtä..oppinut uutta..tulevaisuus näyttää valoisalta..kunto..työtaito...sosiaaliset taidot ovat parantuneet.	nuoren itsetunnon kasvu	minäkuva ja vastuu , minäkäsitys, identiteetti	
H2 ” kyllä asian tunnistaa..ryhmä kasvattaa...kuin jalkapallossakin...lähtee kulkemaan mukana ja kasvaa...			
..H4 ..on halua hakeutua firmoihin töihin..on otettu yhteyttä...antanut työkokemusta..kipinää on ..osalla ei muutosta.	nuori osaa käyttää kykyjään	tehokkuususkomukset ja vastuu	
H1” kun mietittiin mitä lähtis opiskelemaan ja häneltä itseltä rupesi tulemaan ajatuksia mitä voisi tehdä.			

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
H2” se, että nuoret kokee...että he ovat tärkeitä se että nuorelle kerrotaan että he ovat tärkeitä lapsille ja tässä ryhmässä.	nuori hyväksytään omana itsenään	Hyväksyntä, arvostus, luottamus	Kontekstiuskomukset (kysymykset 11,12,13,14,15 ja 16)
H4” mikä on asenne ja oma motivaatio ja halu ja...kyl mie sen näkisin niinkun...hän on osa porukkaa...			
H2” ja siinä he voivat tuntea olevansa tärkeitä kun he ovat saaneet luotua suhteen lapsiin...niin.. siin monesti näkee...et.lasten kanssa on luontevaa olla.	nuoreen luotetaan hän uskaltaa olla oma itsensä	kunnioittava ilmapiiri, turvallisuus avoimuus	
H1” ...tunsi olevansa enemmän klubilainen kuin harjoittelija...oli aidosti mukana			
H4” pieniä ja katotaan sitä että miten ottaa sitä vastuuta....tai sitten ei niin paljon...kaipaa enemmän kannustusta ja tukea..vierellä tekemistä...sillon käydään niitä keskusteluja..	nuorta tuetaan toiminnoissaan	ennakkoluulottomuus, toimintavapaus	
H4,” aika paljon heitänkin..tulee heitettyä ...miten sie tekisit ja miten näkisit tän....ajatusta eteenpäin...et tee siitä omanlaisesi juttu ja katotaan ja lähetään jalostaan sitten			
H3” ..raamit on olemassa..odotukset eivät saa olla liian korkeat...pienillä tavoitteilla.			
H4.” laidasta laitaan..vastuuntunto kasvaa..oma-aloitteisuus kasvaa..ote työhön paranee..päivärytmi löytyy..erilaisia työtehtäviä..on vaativia kohteita..annetaan osaamistason mukaisia töitä..ja jälki on hyvää..antaa suurta tyydytystä..			
H1,” hän reipastui..ja pystyi omia mielipiteitä sanomaan ja kyllä niitä arvostettiin	nuori voi vaikuttaa asioihin	yhteistoiminta, tasa-arvoisuus	

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
<p>H2.” usein positiivisesti vaikka tilanne joskus hankala...tavoitetta on..työtehtävistä kimmoketta..osa ei näe positiivisena..motivaatio huono..</p>	nuori on toiveikas ja saa onnistumisen kokemuksia	positiivinen lataus, aktiivisuus	Emootiot (kysymykset 17,18, 19,20,21,22,23,24,25)
<p>H3.” ..yksi erikoistapaus..rankka päihdetausta...pitkäjännitteisyys puuttuu...joutuu ottamaan muita huomioon..minäkeskeisyys..vähenee.</p>			
<p>H3” ... hän sai lapsen ottamaan kontaktia..ja oli hyvin otettu et sai lapsen... juttelemaan kanssaan.</p>			
<p>H5.” hyvin harvoin..joskus on ollu..työpäivän aloittaminen ja sääntöjen noudattaminen..työn laiminlyönti.. veltoilu</p>	nuori ottaa vastuuta ja sietää epäonnistumista	toiveikkaus, innostuneisuus	
<p>H2.” välillä tulee esille voimakkaasti...kriittikkiä..miksi pitää tehdä tänään...miksei huomenna.</p>			
<p>H3” erilailla eri nuorten kanssa..osa kulkee perässä ja tekee neuvotut työt..aktiivisempi tuo itseään enemmän esille..riippuu persoonasta..</p>			
<p>H3.” nuoret osaavat ottaa vastuun..positiivinen palaute nostaa itsetuntoa..tavallinen palaute riittää..saa liikkeelle kannustuksella..</p>			
<p>H5.” tehokkuus on suoraan suhteessa motivaatioon...siihen tunteeseen et sie saat..hallitset...ja sitä on suorastaan jano saada tehtyä...hän on parantanut hirveesti...haluu koko ajan uutta hommaa..et meneeks tää nyt läpi ja...</p>			
<p>H2.” ..epäonnistumisista opitaan..ei tilaan ole kukaan jäänyt.. esim. hakenut töitä...kurssia...näitä voi joutua tekemään putkena...oppi ymmärtämään ettei mitään ole hävitty...</p>	nuori tekee valintoja, tunnistaa tekemisen tärkeyden toiminnassaan	onnistuminen/epäonnistuminen	
<p>H1.” Jäi käsitys kun kokeilu loppui...kävi tervehtimässä...pääsi seuraavaan paikkaan jonne oli toivonut...valoisa suhtautuminen...</p>			

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
H1” varmaan just sellaisissa kun ei tarvinnu ohjeistaa ja neuvoa...kun oppi talon työt..hoiti ne itse...ei tarvinnut patistella...			
H4.” laidasta laitaa..vastuuntunto kasvaa..oma-aloitteisuus kasvaa..ote työhön paranee..päivärytmi löytyy..erilaisia työtehtäviä..on vaativia kohteita..annetaan osaamistason mukaisia töitä..ja jälki on hyvää..antaa suurta tyydytystä..		henkilökohtaisten päämäärien asettaminen	
H2” en ollut ennen tota noin ymmärtänyt millaisia mahdollisuuksia täällä olisi..verrattuna tavalliseen työkkäriin.”			
H4 ..on halua hakeutua firmoihin töihin..on otettu yhteyttä...antanut työkokemusta..kipinää			

Teemahaastattelu kysymykset nuorille

Henkilökohtaiset päämäärät	päämäärä, arvot ja vapaus	1,2,3,4,5,7,8,9,10
Omiin kykyihin liittyvät uskomukset	itsesäätely, itseluottamus, minäkuva ja vastuu	6,7,8,9,10,11,12
Kontekstiuskomukset	ilmapiiri, toimintavapaus, kunnioitus, hyväksyntä, yhteistoiminta ja autenttisuus	4,6,7,8,9,10,12
Emootiot	positiivinen lataus, toiveikkuus, onnistumisen kokemus, epäonnistumisen sietäminen, eettisyys ja toimintaa energisoiva ja säätelevä tunne.	4,5,6,10,11,12,

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
mies 22v.”Aktiivisemmin hoitaa omia asioita. Nyt tarkemmin katsoo työilmoituksia”	arvostan itseäni luotan itseeni	Minäkuva, minäkäsitys, itsetunto, identiteetti	kykyuskomukset (6,7,8,9)
nainen 21v.” on kärsivällisempi jaksaa tehdä loppuun asti”			
nainen 21v.” sai minut hoitamaan asioita. enemmän positiivista vaikutusta. voisin jatkaa...”	itsetuntoni kasvoi	itseluottamus, itsearvostus	
mies 25v.” Ajattelu on muuttunut huomattavasti”	osasin käyttää kykyjäni	tehokkuususkomukset ja itsesäätely, vastuu	
mies 25v.” ei minusta ole avoimille työmarkkinoille, myöhästymisistä olisi tullut jalan kuva takapuoleen”			
...”nainen 21v. ” ...kannattaa taas aloittaa ja yrittää... oli innostunut siitä mutta kurssin jälkeen asia kuivui kokoon”			
mies 25v.” ” kyllä halua on, mutta onko kykyä” ”haave on olemassa, mutta onko se realistinen?”			
nainen 28v. ” Ei ole tulevaisuudelta odotuksia, jos jotain työtä sais ja jos ei muita mahdollisuuksia niin jatkaisi mielellään tällai..”			

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
nainen 28v.”itehän mie olen harjoittelupaikat hankinnu, tai oli ne tietyt paikat, ite oon käyny kysymässä.”.” olen tässä niin kauan kuin pystyn.tai saan olla...”	olen saanut itse päättää	Toivottu tulevaisuus, henkilökohtaisten ja yhteisten päämäärien asettaminen	Päämäärät (3,4,5)
mies 22v.” merkitsee juuri sellaista rutiinia ja rytmiä perusarkea. sillä on tärkeä merkitys koska jos se on lähitulevaisuudentavoite niin kyllä on tärkeä....”	hallitsen omaa toimintaa, ymmärrän toiminnan tärkeyden	osallisuus, vapaus, valinnanvapaus, vapaaehtoisuus	
mies 26v. ” en mieti menneitä koska sillon joutusin ajattelemaan tulevaisuutta...elän tässä hetkessä.”			
nainen 21v.” Tämä on ainoa mahdollisuus minulle työllistyä.”			
nainen 22v.” ..arkirytmii säilyy ja ylipäänsä auttaa siinä ettei jää yksin kotiin omien ajatustensa kanssa.”			
nainen 21v.” Tosi iso apu. Varmasti olisin vielä kotona.”			
.” nainen 28v. ”olen oppinut kuitenkin, joka päivä oppii jotakin”			
nainen 28v. ”se on iso asia että saan auttaa...”			
nainen 28v. ” nyt olen ajatellut jotain päihdetyöntekijäkurssia niin että hakisin siihen.”	aion hakeutua koulutukseen luottamus on kasvanut	itsemäärääminen, autonomisuus, yhteisten päämäärien asettaminen	
mies 26v.” 1kk lyhyt aika mennä töihin..turhauttavaa.”			
mies 26v.” Opiskelua en näe tulevaisuudessa kohdallani.”			
mies 26v. kyllähän tästä on hyötyä kouluakin ajatellen.”			

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
nainen 28v.”olen päässyt hyvin sisään. .kellarissa saan olla oma itseni.. ” kellari on mun tuki ja turva. mun elämässä ei oo ollut ikinä mitään pysyvää.” .	minut hyväksytään omana itsenäni	Hyväksyntä, arvostus, luottamus	Kontekstiuskomukset (6,7,8,9)
mies 25v.” Työyhteisö ottanut hyvin vastaan vaikka osa heistä on sirkuspellejä.”			
..”mies 26v. ” Tavallaan tykkään siitä kun minua neuvotaan selkeästi mitä teen...silloin vaan teen...toisaalta pidän itsenäisyydestä.”	minuun luotetaan uskallan olla oma itseni	kunnioittava ilmapiiri, turvallisuus avoimuus	
nainen 28v.” että harjoittelupaikassa on luotettu ja arvostettu” sain oman avaimen”			
nainen 21v.” saa tukea jos on kysyttävää ja aina voi soittaa.”	koen saavani toimintatukea	ennakkoluulottomuus, toimintavapaus	
...” mies 22v.” kyllä töissä olen saanut itsenäisiä päätöksiä ja tehtäviä.”			
nainen 21v.” Kerron omat mielipiteet ja pystyn vaikuttamaan asioihin.”	voin vaikuttaa asioihin	yhteistoiminta, tasa-arvoisuus	
nainen 21v.” alkuun luulin että väylästä pakotetaan jonnekin...ensivaikutelma oli vähän silleen...”			
nainen 22v.” Kyl minnuu kuunnellaan ei oo tullut ongelmii sen kaa.”			

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>nainen 28v.”tämä on hyvä.. että edes jotakin..”</p> <p>mies 26v.” en ollut ennen tota noin ymmärtänyt millaisia mahdollisuuksia täällä olisi.. verrattuna tavalliseen työkkäriin.”</p> <p>mies 26v.” Syön terveellisemmin, herään viikonloppuina aikaisemmin.. Mieliala pysyy korkeammalla ja ajattelu muuttunut parempaan.. on hyvä että ihmisiä kiinnostaa minun tulevaisuuteni ja elämäni.</p> <p>nainen 28v.” .on antanut erilaista elinvoimaa, jota ei jossaan vaiheessa ollu..tää on piristänyt mua”.</p> <p>nainen 28v.” alkuaikoina ei kiinnostanut mikään”</p> <p>mies 25v.” Minä mm. pukeudun vähän paremmin ja rytmi on löytynyt”</p>	Olen toiveikas saan onnistumisen kokemuksia	positiivinen lataus, aktiivisuus	Emootiot (10,11,12)
<p>...”nainen 21v. ” ...kannattaa taas aloittaa ja yrittää... oli innostunut siitä mutta kurssin jälkeen asia kuivui kokoon”</p>			
<p>mies 25v.” ei minusta ole avoimille työmarkkinoille, myöhästymisistä olisi tullut jalan kuva takapuoleen”</p> <p>mies 22v.” kyllä töissä olen saanut itsenäisiä päätöksiä ja tehtäviä.”</p> <p>nainen 28v. ” nyt olen ajatellut jotain päihdetyöntekijäkurssia niin että hakisin siihen.”</p>			
	otan vastuuta siedän epäonnistumista	toiveikkuus, innostuneisuus onnistuminen/epäonnistuminen	
	teen valintoja, tunnen olevani tärkeä	henkilökohtaisten päämäärien asettaminen	

Ajatuksia empowermentista, voimaantumista ja valtaistumisesta hoitotieteellisessä kirjallisuudessa:

Tutkija/kirjoittaja	tutkimustyyppi	vuosi	
Halldórsdóttir	väitöskirjatutkimus	1996	”Empowerment on kasvavan hyvinvoinnin ja terveyden tunto. Se on subjektiivinen tunne elämänhallinnan lisääntymisestä tai palaamisesta. Toinen voi olla siltana tai murina.
Rodwell	käsiteanalyysi	1996	”Empowerment on auttava prosessi, jossa asiakkaan autonomian vahvistamiseksi työskennellään hänen itsetuntonsa ja arvojensa kehittämiseksi. Se edellyttää molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta. Seurauksena on positiivinen itsetunto (voima on peräisin itsetunnosta) ja kyky asettaa ja saavuttaa tavoitteita, elämänhallinnan ja muutoksen tunto sekä tulevaisuudentoivo.
Gallop	tutkimus feministisestä näkökulmasta	1997	Persoonallinen empowerment tarkoittaa omien ajatusten, tunteiden ja käyttäytymisen säätelyä. Power-over tarkoittaa toisten kontrollointia. Feministinen empowerment tähtää toisten empowermentin helpottamiseen. Huomaaminen, arvostaminen ja toisten kokemusten vakavasti ottaminen on itsessään voimaannuttavaa.
Fulton	Haastattelututkimus. Teoreettisena viitekehyksenä kriittinen sosiaalinen teoria, Freiren ja Habermasin ajatukset	1997	Empowerment käsitteellistetään vapautena tehdä päätöksiä ja todellisia valintoja. Sairaanhoidtajien autonomisuutta rajoittaa vakavasti epätasa-arvoinen suhde lääkäreihin. He ovat alistettu ryhmä, joilla on kuitenkin halu omaan vapautukseensa ja oman äänensä kuuluville saamiseen.
Ryles	käsiteanalyysi	1999	Empowerment on prosessi ja sen lopputulos sekä abstrakti käsite. Yksilöt, työntekijät ja organisaatiot voivat aktiivisesti voimaannuttaa asiakkaitaan ja kollegoitaan, kunhan ovat ensin itse voimaantuneet. Vallankäytösuhde työntekijöiden ja asiakkaiden välillä estää empowerment-prosessin.
Johns ja Hardy	artikkeli	1999	Empowerment on vapaudentajua tehdä jotakin merkittävää muutettaessa omaa elämää. Ei ole kysymys vain kapasiteetista valita, vaan myös voimasta toimia niin, että saavuttaa tarkoituksensa.
Epstein ja Olsen		1999	On tärkeää, että palvelujen käyttävät tuntevat voimaantuneensa, jotta he voisivat avustaa palvelujen tarjoajien koulutuksessa.

Kirkpatrick ja Landeen		1999	Kun sosiaali- ja terveysalan palveluja käyttävät ihmiset ovat voimaantuneita, heistä tulee aktiivisia kumppaneiksi kehitettäessä palveluja heidän tarpeitaan vastaaviksi.
Mason ja Mercer		1999	Potilaille annetaan vaikutelma, että heillä on valta vaikuttaa päätöksentekoon, mutta todellisuudessa he voivat vaikuttaa vain pieniin asioihin. Todellinen päätöksenteko tapahtuu jossain muualla kuin potilaan kanssa
Barker	teos psykiatrisesta hoitotyöstä	1999	Empowerment merkitsee laillisen vallan delegointia, valtuuttamista tai tekemistä kykeneväksi. Asetelma usein voimaannuttaa hoitajat voimaannuttamaan potilaat. Jos empowermentilla tarkoitetaan, että sallimme ihmisten tehdä jotain, meidän pitäisi kysyä, kuka heitä esti ja miksi. Ainoa tapa olla todella asiakkaiden tai potilaiden palveluksessa on oppia potilailta. Opittuaan potilaalta mitä tehdä hänen hyväkseen hoitajat saavat ymmärrystä tai oivalluksen, joka muuttaa heitä ja heidän ammatillisuuttaan.
Taylor	artikkeli	2000	Henkilökunnan jatkuva koulutus ja johdon tuki saattaa parantaa sairaanhoitajien itsearvostusta. Tavoitteena on, että sairaanhoitajat tietävät olevansa arvokkaita
Lewis & Urmston	artikkeli	2000	Empowerment on yleinen käsite sosiaalialan, hoitotyön, terveyden edistämisen, sairaanhoidon koulutuksen ja kasvatustieteen kirjallisuudessa. Käsitteenä se kaipaa selkeyttä ja johdonmukaisuutta ja se ymmärretään helpommin sen puuttumisena: voimattomuus, avuttomuus, toivottomuus, vieraantuminen, kaltoinkohtelu, alistaminen, masennus, holhous, huomioon ottamattomuus, oman elämän kontrollin ja riippumattomuuden tunteen menettäminen.
Falk-Rafael	terveydenhoitajien käsitys empowermentista	2001	Empowerment on aktiivinen sisäinen kasvuprosessi, jolla on juurensa omassa kulttuurissa, uskonnossa ja persoonallisessa uskomusjärjestelmässä. Kasvuprosessi suuntautuu oman täyden potentiaalin toteuttamiseen ja se tapahtuu ravitsevassa hoitaja-asiakas -suhteessa.
Lundqvist, Nilstun & Dykes	tutkimusartikkeli	2002	Haastateltiin 16 äitiä noin kaksi vuotta vastasyntyneen kuoleman jälkeen. He tunnistivat sekä voimaantumisen että voimattomuuden tunteita. Voimaannuttavana he pitivät hoitoa kokiessaan rohkaisevaa hyvántahtoisuutta ja heidän yksilöllisten tarpeidensa kunnioittamista. Asiantunteva hoito ilman humanista kohtelua sai heidät tuntemaan itsensä voimattomiksi, koska heitä ei kunnioitettu äitinä eikä persoonana.

Daiksi	tutkimus sairaanhoitajien kokemuksista	2004	Tiedostetaan keskinäinen hierarkia ja tukemattomuus, jotka pitävät yllä sairaanhoitajien masentuneisuutta. Keskinäinen kunnioitus, tietoisuuden kohottaminen koulutuksen avulla, työyhteisöjen kehittäminen, mentorointi ja ei-hierarkkinen johtamistapa todettiin keinoiksi lopettaa lannistavat puheet ja käytäntö sairaanhoitajien keskuudessa
Sarmiento ja Laschinger	Kanada: tutkimus, jonka tarkoituksena oli Kanterin teorian testaus	2004	Empowermentilla on merkittävä negatiivinen yhteys kaikkiin burnoutin ulottuvuuksiin, vahvimmin emotionaaliseen uupumukseen ja persoonattomuuteen. Analyysi paljastaa, että 60 % työtyytyväisyyshavainnoista selittyy korkealla empowermentilla ja alhaisella emotionaalisella uupumuksella. Näistä kahdesta voimakkaampi selittäjä on empowerment.
Kiikkala, Immonen, Sohlman, Ahonen ja Siitonen	artikkeli	2000	Uupumisen ja voimaantumisen ydin: uupuminen ja voimaantuminen ovat yksilön sisäisiä prosesseja, jotka kuitenkin ovat aina kiinteästi sidoksissa ihmisen toimintaympäristöön, sen ilmapiiriin, ihmissuhteisiin ja tapahtumiin. Yksilön sisäinen voimantunne voi saada vahvistumiseen johtavan sysäyksen monista viesteistä. Uupuminen on kokonaisvaltainen kokemus hallittavuuden vähenemisestä tai katoamisesta.
Kuokkanen	väitöskirja esittää valtaistuneen sairaanhoitajan ideaalimallin	2003	Ideaalimallin 4 tekijää: 1) valtaistuneen sairaanhoitajan ominaisuudet 2) valtaistuneen sairaanhoitajan toiminta 3) valtaistumista edistävät tekijät 4) valtaistumista estävät tekijät
Eklund	Väitöskirjatutkimus	1999	Yhteisön empowerment-prosessi vaatii pitkäaikaista kehittämistä ja sitä tulee ohjatusti rakentaa askel askeleelta. Se edellyttää pitkäkestoista tukea ja muutoksia vallitsevissa organisaatorakenteissa. ”Model of Reasoned Empowerment Action” koostuu neljästä hypoteettisesta empowerment-prosessille välttämättömästä elementistä.

Hyvä työnhakija!

Helsinki 24.1.11

Olen terveyden edistämisen ylemmän AMK- tutkinnon opiskelija (TE10Y) Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta ja teen tutkimusta nuoren työnhakijan ja työvoimaohjaajan keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Tarkoitukseni on tuottaa uutta tietoa siitä miten ja millä keinoin työvoimaohjaaja voi auttaa työnhakijaa oman elämän hallinnassa. Tutkimuksessani käytän teemahaastattelua. Haastattelut nauhoitetaan nauhurille ja nauhat käsittelee vain tutkija itse. Tutkimus tulokset tulevat työvoimaohjaajien käyttöön. Nauhat tuhotaan asianmukaisella tavalla tutkimuksen päätyttyä. Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista. Haastatteluun osallistuvat pysyvät anonymisinä.

Haastattelu toteutetaan myöhemmin ilmoitettavana ajankohtana.

Olen lukenut yllä mainitun ja suostun haastateltavaksi tutkimusta varten.

allekirjoitus ja puh.nro

Kiitos! Vastauksesi on tärkeä.

Helsinki 29.12.10

Tutkimuslupa – anomus
Tarja Vihtonen
Hamina

Olen terveyden edistämisen ylemmän AMK- tutkinnon opiskelija (TE10Y) Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä jonka aihe on työttömän nuoren voimaantumisen (empowerment) – kuvaus kuntouttavan työtoiminnan avulla. Tutkimus on osa ”voi hyvin nuori” hanketta ja teen sitä yhteistyössä Haminan väylä- toimiston kanssa. Ohjaajani Haminan väylässä on Piret Byckling. Tutkimuksessani käytän teemahaastattelua. Tutkimuksessani viitekehyksenä käytän Jari Siitosen voimaantumisen teoriaa jonka mukaan toiselle ei voi antaa voimaa ulkoapäin mutta sen toteutumista voidaan tukea ja mahdollistaa. Tutkimukseni on kvalitatiivinen ja tulokset käsittelen sisällön analyysillä. Tutkimuksessani tarkastelen miten ja millä keinoilla työnohjaaja saa nuoren voimaantumaan ja saavuttamaan oman elämän hallinnan. Tutkimus tulokset tulevat Haminan väylän käyttöön. Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista, lupa tullaan kysymään erikseen jokaiselta haastattelulta. Tutkimuksesta kieltäytyminen ja keskeyttäminen ovat sallittuja. Luottamuksellisuutta painotetaan. Tutkittaville kerrotaan tutkimuksen tarkoituksesta, siitä mihin tietoa käytetään ja kenelle tutkimus on suunnattu.

Nauhurin käyttöä koskevat asiat käsitellään ennen haastattelua. Osallistuneille kerrotaan mitä materiaalille tapahtuu tutkimuksen edetessä ja painotetaan, että nauhoitukset kuuntelee vain tutkija itse. Kun tutkimuksen valmistuttua nauhoja ei enää tarvita, ne tuhotaan asianmukaisella tavalla. Pyydän lupaa saada haastatella näitä nuoria työn hakijoita. Tulen haastattelemaan noin 10-12 henkilöä ja tarvittaessa osa haastatelluista joudutaan ottamaan myös Miehikkälän puolelta saadakseni riittävän otannan.

Ystävällisin terveisin:
Arja Singh

Sosiaalityön johtaja Merja Niemelä

Päätös Nro 1/2011 5.1.2011

Myönnän tutkimusluvan. Asiakkailta pyydettävän luvan tulee olla kirjallinen ja siinä tulee mainita nauhojen käytöstä ja tuhoamisesta.

Toivotan onnea tutkimukselle.

Merja Niemelä

Haastattelupyyntö

Helsinki 8.12.2011

Opiskelen Kotkan ammattikorkeakoulussa Terveystieteiden edistämisen koulutusohjelmassa (YAMK).
Opinnäyte /kehittämistyöni aiheena on työttömän nuoren voimaantumisen kuvaus (empowerment) kuntouttavan työtoiminnan avulla. Tutkimusmenetelmänä on laadullinen tutkimus ja se toteutetaan teemahaastatteluna. Työ on osa Kymenlaakson ”Voi hyvin nuori” kampanjaa. Viitekehyksenä työssäni käytän Juha Siitosen voimaantumisen teoriaa (1999). Olen tutkimusta varten haastatellut jo 9 nuorta ja nyt haastattelisin työharjoittelupaikkojen ohjaajia saadakseni heiltä arvokasta tietoa nuoren voimaantumisesta. Tutkimustulokset tulevat Haminan työvoimanpalvelukeskus Väylän käyttöön ja haastateltavat esiintyvät tutkimuksessa anonymisinä. Haastattelut nauhoitetaan ja nauhat tuhoetaan asianmukaisesti tutkimuksen päättyessä. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Ohjaajani Haminan Väylässä on Piret Byckling. Haastattelun ajankohta sovitaan myöhemmin.

Kiitos, osallistumisestanne!

Sh AMK Arja Singh TE10Y

Suostuessasi haastateltavaksi pyydän sinua ystävällisesti täyttämään alla olevan suostumuksen.

Kyllä kiitos, Osallistun mielelläni haastatteluun!

NIMI: _____

KATUOSOITE: _____

POSTINUMERO: _____

POSTITOIMIPAIKKA: _____

PUHELINNUMERO: _____

SÄHKÖPOSTIOSOITE: _____

Haluan, että minuun otetaan yhteyttä: puhelimitse ☐ sähköpostitse ☐